

BONJOUR

« TRADUZIONE »

ABC

LENGUAJE
COMUN

ÇEVİRİDE SÖYLEM BİRLİĞİ *ve*
**ORTAK DİLİN
İNŞASI**

مرحبا

DICTIONARY

» ÜBERSETZUNG

Çeviride Söylem Birliği ve
Ortak Dilin İnşası

ISBN: 978-625-7377-20-1

ÇEVİRİDE SÖYLEM BİRLİĞİ VE ORTAK DİLİN İNŞASI

© 2022 CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI YAYINLARI

1. Baskı, İstanbul, 2022

İletişim

Kızılırmak Mahallesi Mevlana Bulv. No:144 Çukurambar
Ankara/TÜRKİYE

T +90 312 590 20 00 | webinfo@iletisim.gov.tr

Baskı

Prestij Grafik Rek. ve Mat. San. ve Tic. Ltd. Şti.

T 0 212 489 40 63, İstanbul

Matbaa Sertifika No: 45590

Çeviride Söylem Birliği ve
Ortak Dilin İnşası

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

İÇİNDEKİLER ■

Takdim Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan	07
Ön Söz Prof. Dr. Fahrettin Altun	11
İletişim ve Çeviri Çalıştayı-Açılış Konuşmaları Açılış Konuşmaları	13 13
Birinci Oturum Terim Türetmede Çevirinin Rolü	27 32
İkinci Oturum Söylem Kavramına Anlam, Algı ve Yorum Çerçevesinden Bakmak AB Mevzuatına Uyum Sürecinde Çeviri ve Terminoloji Çalışmaları Kamu Kurumlarında Çevirmen İstihdamı ve Sürdürülebilirlik: Avustralya Örneği Terim Bilim İşliğinde Terim Veri Tabanları	41 41 49 53 59
Üçüncü Oturum Basın ve Medya Çevirisi Eğitimi Basın ve Medyada Çeviri Eğitimi Gündemi Yabancı Bir Kaynaktan Kendi Dilinde Takip Etmek Anadolu Ajansında Haber Çevirisi Yeni Medya Temelli İletişim Ağlarında Üretilen Çeviri Pratikleri: Kavramlar, Olanaklar ve Deneyimler Devlet Enformasyon Sistemi Bağlamında Uluslararası Medya Takibi ve Basın Çevirisi	67 67 72 77 83 88 88 95
Dördüncü Oturum Diplomaside Rolü Olan Kurumlarda Çevirmenin Görev ve Sorumlulukları Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi	103 104 116
Kapanış Oturumu	123

TAKDİM

Ülkemiz, dış politikada ortaya koyduğu paradigma değişikliği ile birlikte bölgesinde cereyan eden olaylara karşı bigane kalmamış, bu olaylar karşısında aktif bir politika takip etmeye başlamıştır. Son yıllarda ülkemiz, yakın coğrafyamızda tatbik edilmeye çalışılan politikaları yönlendirebilme kudretine erişmiş ve ortaya koyduğu hamleler ile bölgesel bir güç hâline gelmiştir. Coğrafyamızda barışın ve istikrarın sağlanmasında önemli bir rol oynayan ülkemiz hem sahada hem de masada güçlü pozisyonunu koruyarak insanlık adına yüklendiği tarihsel misyonunu ifa etmeye çalışmaktadır.

Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemiyle birlikte ihdas edilen İletişim Başkanlığımız, mezkur tarihsel misyonun hayata

geçirilmesi için hayati önemi haiz olan en önemli ve fonksiyonel kurumlarından biridir.

Ülkemizin dış politika tezlerini, insan merkezli diplomasi anlayışını ve kültürel zenginliklerini dünya kamuoyuna anlatmak gayesini uhdesinde barındıran İletişim Başkanlığımız “Türkiye markasını güçlendirmek” amacıyla ortaya koyduğu her faaliyet ve çıktının diğer dillere çevrilmesini sağlamaktadır. Bu sayede ülkemizin uluslararası arenada nitelikli temsili sağlanmakta ve dünya kamuoyu doğru ve etkili şekilde bilgilendirilmektedir.

Yukarıda da ifadesini bulduğu gibi yabancı kamuoylarına seslenmek, ülkemizin haklı tezlerini ve insan odaklı politika anlayışını dünyaya doğru ve etkili şekilde anlatmak noktasında çeviri hayati önemdedir. Bundan dolayıdır ki ülkemizin sahada kazandığı başarıların taçlandırılması ve müttekâmil bir şekilde devam etmesi için çeviri süreçlerine gereken ihtimamın gösterilmesi iktiza etmektedir.

Kamuda çeviri kapasitesinin artırılması, çeviri süreçlerinin iyileştirilmesi, kamuda söylem birliğinin tesisi ve çeviri teknolojilerinin sürece entegrasyonu gibi konularda önemli adımlar atan İletişim Başkanlığımız tarafından bu çalışmaların diğer kamu kurumlarına ve akademi dünyasına şamil olarak yürütülmesi maksadıyla “İletişim ve Çeviri” adlı çalıştay düzenlenmiştir.

“İletişim ve Çeviri” çalıştayında alanında uzman birçok konuşmacı “Söylem Birliği ve Terim Çalışmaları”, “Medya ve Basın Çevirisi”, “Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi” gibi konularda sunumlar yapmışlar ve mevcut problemleri masaya yatırmışlardır.

Yapılan çalıştaydan yola çıkılarak hazırlanan bu kitap iletişim ve çeviri alanına dair önemli bir boşluğu dolduracak ve yeni çalışmaların yapılmasına zemin hazırlayacaktır. Çalıştayın düzenlenmesinde ve kitabın yayına hazırlanmasında emeği geçenleri tebrik ediyorum.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANI
RECEP TAYYİP ERDOĞAN

Çeviride Söylem Birliği ve
Ortak Dilin İnşası

Ö N S Ö Z

Küreselleşen dünyada farklı dilleri konuşan insanların azami etkileşim hâlinde bulunmaları çeviriyi iletişimin mütemmim bir cüzü hâline getirmiştir. Ülkemiz adına uluslararası kamuoyuna seslenme misyonunu deruhte eden Başkanlığımız, iletişim faaliyetlerinin daha kapsamlı ve geniş kitlelere sâri olarak ifa edilebilmesi için çeviri süreçlerine gerekli ihtimamı göstermenin ve bu alanda çalışmalar yapmanın ne derece önemli olduğunu bilincindedir.

Bütünlüklü iletişim stratejisi doğrultusunda devletimizin tüm kurumlarıyla koordineli iletişim çabalarını sürdüren Başkanlığımız; çeviri süreçlerinin iyileştirilmesi, kamuda çeviri kapasitesinin artırılması ve söylem birliğinin tesisi adına önemli adımlar atmış, bu alanda kıymetli projeleri hayata geçirmiştir.

Kamu kurumları ile akademi dünyasının sürece dahil edilerek gerçekleştirilen projelerin farklı fikirler ışığında tekemmül etmesi ve devamlılığının sağlanması amacıyla düzenlenen “İletişim ve Çeviri” çalıştayı ortaya konan çabaların meyvelerinden birisidir.

Düzenlenen çalıştay ışığında hazırlanan bu kitap; hayata geçirilen projeleri değerlendirmek, iletişim, medya ve çeviri alanlarına dair farkındalığı arttırmak, mevcut problemleri masaya yatırmak ve çözüm önerilerinin sunulmasına zemin hazırlamak amacıyla kaleme alınmıştır.

Keyifli okumalar dilerim.

İLETİŞİM BAŞKANI
PROF. DR. FAHRETTİN ALTUN

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

Açılış Konuşmaları

Söylem birliğini inşa ettiğimiz zaman, bir disiplini inşa ediyoruz. Dilde disiplin olmadığı zaman düşüncede disiplin olmuyor; düşüncede disiplin olmadığı zaman, eylemde disiplin olmuyor. Biz dilde disiplini, düşüncede disiplini ve eylemde disiplini sağladığımız zaman kültür ve düşünce dünyamızdaki dağınıklıklar derleniyor, toplanıyor.

Serdar Karagöz

ANADOLU AJANSI YÖNETİM KURULU BAŞKANI

Dil gerçekten bir ülkenin kimliği, bir ülkenin yuvası, ailesi; dolayısıyla Avrupa Birliği de tüm üye ülkelerin ve aday ülkelerin dillerini koruması geliştirmesi yönünde politikalar izliyor. Bu çerçevede çeviri, Avrupa Birliği içerisinde önemli bir alan.

Faruk Kaymakçı

DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI

Dilimizi korumak, dilimizi yaşatmak, dilimizin muhkemleşmesini daha da temin etmek hiç kuşkusuz kültür insanlarının en önemli vazifelerinden bir tanesi.

Prof. Dr. Fahrettin Altun

CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANI

İletişim ve Çeviri Çalıştayı Açılış Konuşmaları 15.12.2021 - Ankara

Açılış Konuşmaları

Serdar Karagöz | Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı

İletişim Başkanlığımız tarafından düzenlenen Çeviri ve İletişim Çalıştayı esasında en önemli hazinemiz olan dilin, dilimizin yaşaması, gelecek kuşaklara aktarılması ve medeniyet ve kültürümüzün yeniden inşası için çok büyük önem arz ediyor. Bugün burada çeviri konusunu bütün boyutlarıyla ele alırken çok önemli bir şey inşa edeceğiz. Büyük düşünür Heidegger dil için, “Dil yuvamızdır, dil dünyamızdır, dil âlemimizdir.” der. Yine böyle bir çalıştayda kendisini anmadan bu çalıştay tam yerini bulmaz; geçtiğimiz günlerde Hakkın rahmetine kavuşan Prof. Dr. Ş. Teoman Duralı hocamız da, “Dil bir milletin her şeyidir, onu yitirdiğimiz zaman her şeyimizi yitiririz. Onsuz düşünemeyiz. Dil sadece konuşmak, iletişim için değil, aynı şekilde düşünmek ve bir kültür ve medeniyet inşa etmek için en temel enstrümanımız; onu yitirdiğimiz zaman bilincimizi yitiriyoruz, onu kaybettiğimiz zaman medeniyet değerlerimizi kaybediyoruz.” der. Tam bu noktada dillerin birbirleriyle etkileşimi, iletişimi ve yeniden üretilmesi noktasında çeviri bu tartışmanın tam merkezinde duruyor. Biz Anadolu Ajansı olarak Türk medyasında Türkçeyi en fazla en doğru kullanması gereken bir kurum olarak bu çalıştayın çıktılarını yakından takip edeceğiz ve bu çalıştayın bir paydaşı olarak kendi dil protokolümüze bu çalıştayın sonuçlarını

SERDAR KARAGÖZ | ANADOLU AJANSI YÖNETİM KURULU BAŞKANI

ekleyeceğiz. Ben, İletişim Başkanlığımız tarafından düzenlenen bu çalıştayın dilimize, medyamıza, ülkemizin kültürüne ve medeniyet değerlerine çok büyük katkı sağlayacağını düşünüyorum. Söylem birliğini inşa ettiğimiz zaman, bir disiplini inşa ediyoruz. Dilde disiplin olmadığı zaman düşüncede disiplin olmuyor; düşüncede disiplin olmadığı zaman, eylemde disiplin olmuyor. Biz dilde disiplini, düşüncede disiplini ve eylemde disiplini sağladığımız zaman kültür ve düşünce dünyamızdaki dağınıklıklar derleniyor, toplanıyor. Bu açıdan bugün burada yaptığımız toplantı çok büyük önem arz ediyor. Ben bütün katılımcılara çok teşekkür ediyorum ve Anadolu Ajansı olarak bu dil protokolümüze bu çalıştayın sonuçlarını ekleyeceğimizi buradan ifade etmek istiyorum. Çalıştayımız hayırlı ve uğurlu olsun. Katılımlarınız için hepinize çok teşekkürler.

FARUK KAYMAKÇI | DIŞİŞLERİ BAKAN YARDIMCISI

Faruk Kaymakçı | Dışişler Bakan Yardımcısı

Çok değerli İletişim Başkanımız, değerli genel müdürlerimiz, çok sevgili katılımcılar, sevgili iletişim öğrencileri, hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum. Öncelikle bu güzel binanın -sanıyorum son birkaç ay içerisinde tam faaliyete geçmesinden dolayı- İletişim Başkanlığımıza hayırlı uğurlu olmasını diliyorum. Gerçekten çok güzel bir salonunuz var. Bu salonda sizlerle bir araya gelmiş olmaktan dolayı da çok mutluyum. Öncelikle bu güzel çalıştayı ve iki önemli konuyu düzenleyen iki önemli konuyu ele alan İletişim Başkanlığına teşekkür etmek istiyorum. Biz de hem Dışişleri Bakanlığı olarak hem Avrupa Birliği Başkanlığı olarak iletişim ve çeviri konularıyla çok yakından ilgilimiz. Özellikle Avrupa Birliği Başkanlığımız, Avrupa Birliği'nin resmî dilleri ve aday ülkelerinin resmî dilleri çerçevesinde çalışmalarını kapsamlı bir şekilde sürdürmek durumunda. Keza dış politikada da öyle; almış olduğumuz kararların, vermek istediğimiz mesajların çeşitli dillerde başka ülkelere, başka kesimlere aktarıl-

ması açısından da bu konudaki çalışmalarda hem Dışişleri Bakanlığı olarak hem Avrupa Birliği Başkanlığı olarak hassas davranmak durumundayız. Bugün iki başlığımız var: Bir tanesi iletişim, diğeri çeviri. İletişim anlamında şunları vurgulamak isterim: Avrupa Birliği Başkanlığı olarak bizim aslında “Avrupa Birliği İletişim Stratejisi” adı altında bir stratejimiz var ve 2004 yılından beri uyguluyoruz. Bu strateji şu anda Cumhurbaşkanlığımızın başlatmış olduğu genel iletişim stratejisinin bir parçası hâline de geldi ama esas vurgusu, odak noktası Avrupa Birliği’nin ne olup olmadığının Türk kamuoyuna aktarılması, keza Türkiye’nin ve Türkiye’nin AB üyeliğinin diğer Avrupa ülkelerine ve Avrupa’ya ne getireceğinin Avrupa kamuoylarına aktarılmasına yönelik bir strateji ve tabii bu stratejinin içinde geniş bir aktör bağı var; sadece bürokratlar değil sivil toplum kuruluşları, öğrenciler, akademisyenler, iş dünyası, parlamenterler, sporcular çok kapsamlı bir iletişim stratejisi... Aslında Avrupa Birliği ile ilişkilerimizde de en önemli konulardan bir tanesi iletişim. Bizim Türkiye olarak davamızı, beklentilerimizi Avrupa Birliği’ne anlatabilmemiz ve aynı zamanda da Avrupa Birliği’nin Türkiye’de ne olup olmadığının çok iyi anlaşılmasını sağlamamız gerekiyor. Avrupa Birliği ile ilişkilerde diyalog iletişim önemli dedim, biz normalde bir aday ülke olarak üyelik müzakereleri çerçevesinde ilişkilerimizi sürdürüyoruz ama maalesef son birkaç yıldır Avrupa Birliği ile istediğimiz düzeyde bir iletişim ve diyalog içerisinde değiliz. Son 6 aydır ilişkilerde belli bir yumuşama yavaş yavaş normalleşme eğilimleri var. Avrupa Birliği ile özellikle sağlık, terörle mücadele, göç gibi konularda üst düzey diyalog toplantılarımızı başlattık. Gümrük Birliği güncellemesine ilişkin beklentilerimizi iletiyoruz. Aynı zamanda iklim değişikliği ve yeşil dönüşüm çerçevesinde de Avrupa Birliği ile ilişkilerimizi ve iletişimimizi sürdürüyoruz. Bu arada tabii Avrupa Birliği ile iletişimde yaptıklarımızı anlatmamız önemli ve yaptıklarımız da çok önemli. AB’ye katılım için Ulusal Eylem Planı kabul ettik 2021-2023 yılını kapsayan ve önümüzdeki 2 yıl içerisinde Türkiye’nin AB ile uyum konusunda atacağı adımları listeleyen bir program. Yargı reformu stratejisini açıkladık biliyorsunuz. İnsan hakları eylem planımız uygulanmaya kondu. Keza şu ana kadar 5 tane yargı paketi geçirildi. Bu arada, Avrupa Birliği’nin gündeme getirmiş olduğu “Yeşil Mutabakat” a uyum için Türkiye kendi Yeşil Mutabakat Eylem Planını kabul etti ve Paris Anlaşması’nın onaylanması ile de yeni “Yeşil Dünya” düzeninde Türkiye etkin bir şekilde rolünü sürdürecektir.

Tabii Avrupa Birliği içerisinde de çeviri çalışmaları çok önemli. Biliyorsunuz az önce de söyledim AB'nin 21 tane resmî dili var. Geçmişte Avrupa Birliği tek bir dil yapabilir miyiz diye çalışma da yapmıştı hatırlayacaksınız, ama az önce Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanımızın da vurguladığı gibi dil gerçekten bir ülkenin kimliği, bir ülkenin yuvası, ailesi; dolayısıyla Avrupa Birliği de tüm üye ülkelerin ve aday ülkelerin dillerini koruması geliştirmesi yönünde politikalar izliyor. Bu çerçevede çeviri, Avrupa Birliği içerisinde önemli bir alan. Avrupa Birliği'nde iki tane birim var, bir tanesi mütercimlikle ilgili, diğeri de tercümanlıkla ilgili. Bunlar gerçekten Avrupa Birliği'nde kabul edilen kararların Avrupa Birliği dillerine anında çevrilmesi konusunda çaba gösteriyor. Bu arada bizim Avrupa Birliği ile başlatmış olduğumuz müzakereler kapsamında, müzakere çerçeve belgesinde de Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamanın yanında söz konusu müktesebatın tarımdan tüketicinin korunmasına, sağlıktan enerjiye her alanda AB müktesebatının Türkçeye çevirisinin tamamlanması ve üyelikle birlikte AB kurumlarında ihtiyaç duyulacak yeterli sayıda uzman çevirmenin yetiştirilmesi gibi bir görevimiz de var. Dolayısıyla biz de bu alanda çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Avrupa Birliği mevzuatının kendine özgü terminolojisi, usul ve kuralları müktesebatın Türkçeye çevirisinde ve revizyonunda ortak bir dilin tesis edilmesi gerekliliğini de biz görüyoruz, bu yönde çalışmalar yaptık. AB Başkanlığı keza çeviri alanında diğer kamu kurum ve kuruluşlarımızla da iş birliği içerisinde. AB Başkanlığımız çeviride dil birliğini inşa etmek amacıyla 3 dilde (İngilizce Almanca ve Fransızca) AB mevzuatı çeviri rehberi ve AB terminolojisi veri tabanını hazırlayarak alan çalışanlarının istifadelerine sunmuştur. Ayrıca Avrupa Birliği Başkanlığımız çeviri hizmeti alımlarında faydalanmak üzere ISO 17100 Çeviri Süreçleri Standardı ile uyumlu teknik şartname geliştirme çabaları da yürütmektedir. Çeviri alımlarında en yüksek verimin alınabilmesi amacıyla bilgisayar destekli çeviri aracı üzerinden yürütülebilecek dil kalite kontrol kriterleri üzerinde de Avrupa Birliği Başkanlığı olarak çalışıyoruz. Tüm bunlar AB mevzuatı çeviri alanında terim ve söylem birliğinin sağlanması yönünde Başkanlığımız tarafından atılan adımlar.

İletişim Başkanlığımızın kamu kurumları arasında çeviride söylem birliğini sağlamak üzere yaptığı başarılı projeleri de yakından takip ediyoruz. Bu çerçevede İletişim Başkanlığımızın oluşturduğu

“Kamu Terim Bankası”na AB kurumları, insan hakları, göç, uluslararası ilişkiler ve iletişim ve medya konu alanlarında AB Başkanlığı terminoloji veri tabanı termAB’den toplam 240 İngilizce terimle katkı sağladık. Avrupa Birliği Başkanlığı 2010 yılından bu yana üniversitelerimizin mütercim-tercümanlık ve çeviri bilim bölümlerinde okuyan son sınıf öğrencilerinin katılabildiği “Genç Çevirmenler Yarışması” düzenliyor. Bu yarışmada amaç, gençlerimizi Avrupa Birliği içerisindeki mütercimlik-tercümanlık ve çeviri bilim alanlarına hazırlamak ve onlara deneyim kazandırmak ve aynı zamanda Avrupa Birliği kurumlarında bu işlerin nasıl yapıldığını göstermek. Şu ana kadar bu yarışmaya 1250’den fazla öğrencimiz katıldı. Burada biliyorum iletişim öğrencilerimiz de var. Genç arkadaşlarımızı bu yarışmaya önümüzdeki sene de katılmaya davet ediyorum. Bu arada bir burs programını da vurgulamak isterim. Avrupa Kolejinin Varşova Natolin’de Avrupa Birliği mastır programı var. Mütercimlik-tercümanlık okuyan arkadaşlarımıza da açık ve Avrupa Birliği Başkanlığımız da mümkün olduğu ölçüde her yıl Natolin’e Avrupa Koleji mastırını için bir veya iki öğrenciye burs sağlıyor, dolayısıyla arkadaşlarımızın bu bursa da başvurabileceklerini hatırlatmak isterim, başvuru için Avrupa Birliği Başkanlığı web sitesine bakabilirsiniz. Bu arada 1982 yılında Bern’de kurulmuş olan Avrupa Devletleri Tercüme Hizmetleri Konferansı var. Bu konferansa Türkiye de katılıyor; şu ana kadar Dışişleri Bakanlığımız ve Avrupa Birliği Başkanlığımız buna katıldı, hatta iki yıl önceki toplantısını Avrupa Birliği Başkanlığında yapmıştık. Bu da ülkemizin dünyadaki tercüme-çeviri çalışmalarının içinde yer alması ve bunları yönlendirmesi açısından çok önemli. Bu arada yine Avrupa Birliği ile iş birliği çerçevesinde ülkemizde iki tane üniversitemiz tercüme-mütercimlik konusunda mükemmeliyet merkezi olarak belirlendi. 2005 yılında Boğaziçi ve Bilkent Üniversiteleri aynı zamanda konferans çevirmenliği tezsiz yüksek lisans programları da bu mükemmeliyet merkezleri kapsamında yürütülebiliyor. Arkadaşlarımızın bu alana ilgi göstereceklerini ümit ediyorum.

Sözlerimi yavaş yavaş tamamlayayım diyorum, çok fazla uzun konuşmamak adına belki sözlerimi dijitalleşmenin de önemine vurgu yaparak tamamlamak istiyorum. Bundan sonraki çalışmalarda özellikle tercüme çalışmalarında dijitalleşme çok önemli ve Avrupa Birliği’nde artık neredeyse bir metni bir cihaza veriyorsunuz aynı anda

tercümesini yüzde 90-95 isabetle çıkarıyor. Bu deneyimi “Genç Çevirmenler Yarışmasına” katılan arkadaşlarımıza sunduk. Dolayısıyla bizim de dijitalleşmeyle eş zamanlı olarak gerekli adımları atmak istiyoruz. Bu arada tabii dijitalleşme ne kadar ileri giderse gitsin insan unsurunun her zaman önemli olduğunu vurgulamak istiyorum. Sonuçta aktaran insan, her ne kadar cihaz da olsa cihazları yapan da insan ve iki insan örneğiyle de insan faktörü örneğiyle de sözlerimi tamamlamak istiyorum. Bir tanesi, ben bir diplomat olarak, maslahatgüzar olarak Libya’da görev yaparken Libyalılar bizden bir şey istemişti, biraz da böyle hoş olmayan bir dille. Biz de bir nota yazdık, aslında diplomatik dile çok aykırı olmayan bir şekilde cevap vermiştik. Fakat ertesi günü beni Libya Dışişleri Bakanlığına çağırdılar ve çağırma nedenini de söylemediler. Sonra anladık ki bizim Türkçeden Arapçaya tercüme eden tercümanımız “notada gereğini yaparız” ifadesini “size haddinizi bildiririz” şeklinde tercüme ettiği için, Libyalıların biraz ayağına basmış olduk. Dolayısıyla bu da ilginç bir konu. Yani sonuçta iletişim faktörü, insan faktörü her zaman önemli. Sözlerimi belki bazılarınızın da bildiği bir Jimmy Carter fıkrasıyla tamamlamak istiyorum. Biliyorsunuz Jimmy Carter ABD’de görevini bitirdikten sonra Japonya’ya davet ediliyor bir konuşma için ve Jimmy Carter’i uyarıyorlar, diyorlar ki Japonlar çok gülmez bir de İngilizceden Japoncaya tercüme oldukça vakit alıyor, yani öyle şok edici bir fıkra bulmanız lazım ki hem kısa olmalı hem de Japonları gerçekten güldürecek kadar iyi bir fıkra olmalı. Jimmy Carter dersini çalışıyor ve bir fıkrayı kafasında oturtuyor. Sonra konferansa gidiyor, başlıyor fıkrasını anlatmaya. Tercüman da tercüme ediyor, salon gülmekten kırılıyor. Jimmy Carter diyor ki “İnanamıyorum, benim fıkralarım hiç kimse bu kadar gülmezdi. Japonlar zaten az gülen insanlar nasıl oldu bu fıkraya bu kadar gülündü” diye merak ediyor ve tercümana, insanlar niye bu kadar güldü diye soruyor. Tercüman önce cevap vermiyor. Tekrar ısrar edince, “Lütfen benim fıkralarım hiç bir zaman bu kadar gülünç karşılanmadı. Nasıl oldu da insanlar bu kadar güldü” diye sorunca, tercüman, “sizin çok komik bir fıkra anlattığınızı söyledim ve gülün dedim. Onlar da güçlü bir şekilde güldüler.”

Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Fahrettin Altun | Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı

Saygıdeğer hocalarım, kıymetli misafirler, çalıştayımızın kıymetli katılımcıları, Türkiye Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığımıza hepiniz hoş geldiniz. Bu kıymetli çalıştayın çeviri bilim çalışmalarına, akademi camiamıza hayırlar getirmesini temenni ediyorum. Türkiye kültür hayatına olumlu katkılarda bulunmasını Cenab-ı Allah'tan niyaz ediyorum. Gerek Dışişleri Bakan Yardımcımız Sayın Kaymakçı, gerek Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Karagöz önemli hususların altını çizdiler. Kendilerine teşekkür ediyorum. Çok kıymetli hususları bizlerle paylaştılar. Biz esas itibarıyla şunu çok net bir şekilde biliyoruz ki çeviri faaliyeti, sizlerin içinde yer aldığımız çeviri çalışmaları, her şeyden önce kültürel alanın zenginleşmesinin en önemli teminatlarından biridir ve küresel alanda küresel anlamda karşılıklı etkileşimi içeren son derece dinamik, kültürler arası müzakereyi, entellektüel dünyalarımızın zenginleşmesini temin eden hayati bir iletişim çalışmasıdır esasında. Biz bu yönüyle sadece yıkıcı taraflarıyla etkileriyle öne çıkan, bu taraflarıyla tartışılan, bu taraflarıyla hayatımıza etki eden kitle iletişim araçlarıyla ilgili olarak değil, yeni medya araçlarıyla ilgili olarak değil, aynı zamanda pozitif yönleriyle öne çıkan kültürel anlamda inşai özellikleri olan iletişim çalışmalarıyla da ilgilimiz ve bu yönüyle baktığımızda iletişimin kültürel dünyaları tahrif eden değil aynı zamanda zenginleştiren boyutlarıyla yakın bir şekilde ilgilenmeye ve toplumumuzun gündemine bu hususları daha fazla taşımaya çalışıyoruz. Bu doğrultuda birçok çalışmaya imza atmaya çalışıyoruz. Bugün sizlere bu önemli toplantıyı vesile kılarak paylaşmak istiyorum. Dün itibarıyla çıkan ve bugün itibarıyla da piyasaya sürülen “Engelsiz Erişim ve İletişim” çalışmamız bu anlamda bizim toplumun farklı kesimlerinin iletişimiyle alakalı olarak gösterdiğimiz ilgiye bir örnektir.

Bu doğrultuda, bu çalışmamızla gerek görme engelliler gerek sağır ve işitme engelliler için iletişimin nasıl toplumsal dünyada kolaylaştırılabileceğiyle ilgili bir çerçeve oluşturmaya çalıştık. Hacettepe Üniversitesiyle beraber alanın öncü isimleri bu noktada çok olumlu katkılarda bulundular ve bu metni biz basabildik. “Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası” temasıyla bir çalıştay yapıyoruz. “Çeviri ve İletişim Çalıştayı” yapıyoruz sizlerin katkılarıyla. Burada biz her şeyden önce bütüncül bir iletişim stratejisinin gereği olarak bu

çalışmanın Türkiye'mize, Türkiye'mizin kültür dünyasına, Türkiye'mizin entelektüel dünyasına çok olumlu katkılarda bulunacağını düşünüyoruz.

Biz İletişim Başkanlığı olarak yürüttüğümüz çalışmalarda her şeyden önce bu bütüncül iletişim stratejisini bir yaklaşım olarak benimsiyoruz. Gerek kamu diplomasisi, gerek halkla ilişkiler, gerek basın alanında yürüttüğümüz çalışmalarda bu bütüncül iletişim stratejisini benimsemeye çalışıyoruz ve kamu kurum kuruluşlarıyla, özel sektörle, sivil toplum kuruluşlarıyla, üniversitelerle iş birliği içerisinde bu iletişim çalışmalarımızı yürütüyoruz ve bütüncül bir iletişim stratejisi içerisinde faaliyetlerimizi devam ettiriyoruz. En temel kaygımız, her şeyden önce "Türkiye" markasını güçlendir-

PROF. DR. FAHRETTİN ALTUN | CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANI

mek ve bu doğrultuda yürüttüğümüz çalışmalarda ülkemizin mevcut potansiyelini, kapasitesini ortaya koymak ve bütün dünyaya Türkiye'nin bu gücünü ve kapasitesini en doğru şekilde, en doğru araçlarla, doğru ve güvenilir bir şekilde aktarmaya gayret ediyoruz. Yürüttüğümüz çalışmalarda kuşkusuz devletimizin söylem birliğini tesis etmek en önemli gayretlerimizden bir tanesidir. Yine bu iki hedefe, "Türkiye" markasını güçlendirme ve devletin söylem birliğini tesis etme amacına uygun olarak bir diğer gayretimiz de kurumsal, kamusal iletişim standartlarını belirlemek ve bunları koordine etmek, devletimizin ilgili kurum ve kuruluşlarıyla birlikte eş güdüm hâlinde bu alanda çalışmaları sürdürmektir. Esas itibarıyla biz çeviride ortak dil ve söylem birliğini bu çerçevede değerli görüyoruz ve bu anlamda yürüttüğümüz bu çalışmayı da, Tercüme Dairesi Başkanlığımızın öncülük ettiği bu çalışmayı da bu noktada son derece değerli, son derece önemli buluyoruz. Nitekim bu alanda yürüttüğümüz, Sayın Bakan Yardımcımızın da vurguladığı üzere önemli bir çalışmamız oldu: "Kamu Terim Bankası." İlk baskısını biz bu şekilde yaptık. İlk başladığımızda 7. 000 terimle başladık ve katılımcı bir yaklaşımla farklı kurum ve kuruluşların temsilcilerinin katkılarıyla şu an itibarıyla 10. 000 terime çıkardık ve on iki kurumun katkısıyla bu noktada bu çalışma gün yüzüne çıkmış oldu. Kamu diplomasısından hukuk alanına, siyaset bilimden ekonomiye, sosyolojiye on bir alt kategoride temel terimlerin ortak bir perspektifle, ortak bir kavramsal çerçeve içerisine oturtulmasıyla ilgili önemli bir gayret ortaya koymuş olduk. Bu noktada bu çalışmaya katkı veren arkadaşlarımı, Tercüme Dairesi Başkanlığını, çalışanlarını tebrik ediyorum.

Türkiye'miz adına Türkiye'mizin kamu diplomasisi adına önemli gördüğümüz bir çalışmamız daha var. Bunu da özellikle bu toplantı vesilesiyle sizlerle paylaşmak istiyorum. Biz hatırı sayılır bir süredir ülkemizin adının uluslararası platformlarda "Türkiye" olarak kullanılmasına yönelik çalışmalar yapıyoruz, kampanyalar düzenliyoruz ve bu anlamda bir farkındalık oluşturmaya çalışıyoruz. Ne mutlu ki geçtiğimiz günlerde Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın imzasıyla bir genelge yayımlandı ve bu genelgeyle birlikte, ülkemizin kurum ve kuruluşlarının diğer devletlerle, uluslararası kurumlarla ürettikleri yine metinler aracılığıyla sürdürdükleri iletişim faaliyetlerinde "Türkiye" ibaresinin kullanımı net bir şekilde ifade edildi. Cumhurbaşkanlığı genelgesiyle birlikte artık "Türkiye" ibaresinin kullanımı Türkiye'nin uluslararası alanda kurumlarının

temsilcilerinin “Türkiye” ibaresini kullanmaları bir şart olarak öne çıkmış oldu. Bu vesileyle buradan da müsaadenizle bir çağrıda bulunmak istiyorum. Akademi dünyamız, sivil toplum kuruluşlarımız, kamu personellerimiz, medya mensuplarımız, stratejik düşünce kuruluşlarımız, bu doğrultuda ne olur artık bütün uluslararası platformlarda ürettikleri metinlerde, yaptıkları yazışmalarda “Türkiye” ibaresini kullansınlar ve hep birlikte bu noktada ülkemizin isminin uluslararası platformlarda doğru bir şekilde telaffuz edilmesini temin etmiş olalım; zira biz bu noktada bu hususun “Türkiye” markasının daha da güçlendirilmesi ve söylem birliğinin tesisi adına önemli olduğunu düşünüyoruz.

Bu noktada “Türkiye” markamızın daha da güçlendirilmesi doğrultusunda yürüttüğümüz, önemseydiğimiz bir başka projeden daha bahsetmek istiyorum. Yine Yunus Emre Enstitüsü ile iş birliği hâlinde ülkemizdeki uluslararası medya mensuplarına yönelik bir çalışma yürütüyoruz. Ülkemizdeki uluslararası medya mensuplarına Türkçe eğitimi veriyoruz ve dokuz ay boyunca süren bu eğitimle birlikte uluslararası basın mensuplarımızın Türkiye’de faaliyet gösteren uluslararası medya mensuplarının Türkçe öğrenmelerini temin ediyoruz. Çünkü uluslararası basın mensuplarının Türkiye’yi takip ederken Türkiye’yi Türkçe takip etmelerini önemsiyoruz. Kültürel anlamda bu yakınlığı temin edebilmeleri, kültürel anlamda gerçek boyutlarıyla hissedebilmeleri ve doğru bir şekilde ülkemizi bütün dünyaya anlatabilmeleri böylelikle daha da kolaylaşabilecek diye düşünüyoruz ve bu doğrultuda bir çalışma yürütüyoruz. Nitekim geçtiğimiz günlerde Sultan Ahmet’te İstanbul Bölge Müdürlüğümüzde bu eğitimi başarıyla tamamlayan uluslararası basın mensuplarına sertifikalarını verdik ve son derece olumlu etkileşimlerin olduğu güzel bir toplantı gerçekleştirdik.

Bu çalıştayda, “İletişim ve Çeviri Çalıştayı”nda iletişim, medya, diplomasi alanlarında çeviri faaliyetlerine dair farkındalığı arttırmak, öte yandan kamu kurumlarındaki çeviri süreçlerinde yaşanan sorunları ve muhtemel sorunları tespit edip çözüm önerileri geliştirmek istiyoruz. Bu doğrultuda çalıştaya katkı verecek olan hocalarımızın katkılarını son derece önemli görüyoruz. Sadece bir akademik müzakere ve etkileşim olarak değil, burada konuşulacak olan konuların politikaya dönmesi için elimizden gelen bütün gayreti vereceğimizi de burada ifade etmek istiyorum.

Bugün ülkemiz bölgesinde kendi aleyhine kurulan stratejik oyunları bozma kapasitesine haiz güçlü bir bölgesel aktör konumundadır. Sadece bu anlamda oyunbozan değil aynı zamanda düzen kuran, istikrar sağlayan, bölge barışına olumlu katkılarda bulunan bir ülke konumundadır. Yine bu doğrultuda Cumhurbaşkanımızın liderliğinde ülkemiz küresel meselelere de taraf olan, hatta ve hatta küresel vicdanın sesi olan bir ülke konumundadır ve bölgesel ve küresel anlamda sahip olduğumuz bu öz güvenin en önemli sermayelerden biri olduğunu düşünüyoruz. İnanıyorum ki bölgesel ve küresel anlamda sahip olduğumuz bu öz güven kültürel anlamda da çok daha güçlü bir şekilde karşılıklarını bulduğunda ülkemiz daha da güçlenecek, daha da büyüyecektir. Nihayetinde hepimiz şunun farkındayız ki, çeviri faaliyeti artık içinde bulunduğumuz uluslararası ortamda tek taraflı bir faaliyet olamaz. Sadece Batılı metinlerin Türkiye'ye, Türk kültür dünyasına taşındığı bir faaliyet olamaz. Eğer kültürel zenginliğimizi önemsiyorsak, eğer kültürel çeşitliliğimizi önemsiyorsak bu noktada çeviri faaliyetinin çok taraflı olması, kültürler arası etkileşimi gerçek anlamda temin eden önemli iletişim araçlarından biri olması gerekir. Bu yönüyle biz, sadece bir dilden bir dile değil, birçok farklı dil arasında gerçekleşmesi gereken bir etkinlik olarak çeviri faaliyetini görüyoruz ve bu yönüyle de kültürel hayatımızın zenginleşmesine çok önemli bir katkıda bulunduğunu düşünüyoruz. Gerek farklı dillerden Türkçemize yapılacak olan çeviriler, gerekse de Türkçemizin temel metinleri başta olmak üzere kültür dünyamızın seçkin eserlerinin birçok farklı dile çevirisi son derece hayatidir ve bu noktada gerek yürütülen faaliyetlerin zenginleştirilmesi gerekse de eğitim faaliyetlerinin bu doğrultuda kökleştirilmesi, daha da genişlemesi önemlidir diye düşünüyoruz. Türkiye'mizin kültürel zenginliğini bütün dünyaya anlatmalıyız. Biz İletişim Başkanlığı olarak kamu diplomasisi stratejik iletişim aygıtları aracılığıyla, bu yöntemlerin imkânlarını kullanarak elimizden geldiğince bunu yapmaya çalışıyoruz ve çeviri faaliyetlerinin de bu noktada önemli bir araç olduğunu düşünüyoruz.

Elbette çeviri faaliyetinin en önemli unsuru dil. Bu noktada dilimizi korumak, dilimizi yaşatmak, dilimizin muhkemleşmesini daha da temin etmek hiç kuşkusuz kültür insanlarının en önemli vazifelerinden bir tanesi. Geçmişte olduğu gibi dile yönelik ideolojik kaynaklı sosyal mühendislik projelerinden de arındırılmış, bugün yaşa-

dığımız şekliyle yabancı dillerin istilasına yönelik güçlü bir gayret, güçlü bir koruma kalkanı oluşturulmuş bir şekilde dilimizi koruma yönünde gayretlerimizi sürdürmeliyiz. Ben bu noktada, bu çalıştayımızın ülkemizin kültürel zenginliğinin pekiştirilmesi, muhkemleştirilmesi adına, çeviri bilim alanının, Türkiye'deki iletişim çalışmalarının daha da zenginleştirilmesi adına önemli bir kazanım olduğunu düşünüyorum. Bu çerçevede siz değerli hocalarımın buradaki varlığı dolayısıyla teşekkür ediyorum, burada çalıştay boyunca yapacağınız katkılar dolayısıyla da şimdiden teşekkürlerimi iletiyorum. Geldiğiniz için sağ olun, Allah'a emanet olun.

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

1. Söylem Birliği ve Terim Çalışmaları

“Söylem, bir iletinin sadece içeriğini değil tüm boyutlarını kapsar.”

Prof. Dr. Füsun Ataseven

Her söylemin ardında bir değerler dizgesi, buna bağlı olarak da bir anlamlandırma ve yorumlama biçimi vardır.

Küreselleşen dünyada siyaset de uluslararasılaşmış, dolayısıyla çevirinin önemi artmıştır. Söylenen sözün tüm dünyaya hızla ulaşmasına zemin hazırlayan dijitalleşme, ülkeler adına söz söyleyen tarafların söylem tutarlılığını zorunlu kılmaktadır. Aynı kurum, kuruluş ya da ülke adına söz söyleyen tarafların ortak bir dil kullanması söylemlerin tutarlılığı açısından oldukça önemlidir.

Bir ülkenin benimseyip yürüttüğü politikaların, tezlerin veya anlatmak istediği hikâyenin ulusal kamuoyuna ulaşmasının yanı sıra yabancı kamuoylarına bu söyleminin aktarılması da bu sayede mümkündür.

01

Birinci Oturum

Prof. Dr. Füsün Ataseven | Bilkent Üniversitesi İngilizce, Fransızca Mütercim ve Tercümanlık Bölüm Başkanı

Herkese merhaba. Sayın Başkan, sevgili meslektaşlarım, çok sevgili katılımcılar... Böylesi güzel bir çalıştayda bir arada olmaktan son derece mutluyum. Hepiniz hoş geldiniz.

Çalıştayı düzenleyen, emeği geçen herkese tek tek teşekkür ediyorum.

“Söylem” sözcüğü çok değişik anlamlarda kullanılan bir sözcüktür. Kimine göre söz anlamında kullanılır, kimi söylev, kimi biçem anlamında kullanır. Roland Barthes ise yazı diye adlandırır söylemi. Kimi her türlü düşüncenin anlatımı olarak algılar, kimi bambaşka anlamla donatır. Barbara Johnston söylemi şöyle ifade eder: “Söylem dünya tarafından biçimlendirilir ve söylem dünyayı biçimlendirir. Söylem dil tarafından biçimlendirilir ve söylem dili biçimlendirir. Söylem kişiler tarafından biçimlendirilir ve söylem kişileri biçimlendirir.” Söylem kişinin içinde yaşadığı kültüre, sosyalleştiği toplumsal gruplara, sınıfsal konumuna, eğitimine, mesleğine dair izler taşıdığından bireysel olduğu kadar sosyal bir olgudur. Söylem bir iletinin tüm boyutlarını; sadece iletinin içeriğini değil onu dile getiren kim, neye dayanarak söylüyor ve söyleyenler söyledikleri ile neyi aktarmak istiyor gibi bütün bu anlamları kapsar. Beşeri bilimlerde söylem fikrinin kurucusu Michel Foucault, söylemi şu şekilde tanımlar: “Tüm dünyayı ve insanları şekillendiren ancak sınırları belirlenebilecek ve sarsılabilecek olan düşünceler, inanışlar, yargılar, değerler, semboller, kelimeler,

PROF. DR. FÜSUN ATASEVEN | BİLKENT ÜNİVERSİTESİ İNGİLİZCE, FRANSIYZA MÜTERCİM VE TERCÜMANLIK BÖLÜM BAŞKANI

harfler, kurumlar, normlar, gelenekler ve dilden oluşan ve içerisinde birçok hiyerarşik yapıyı, güç ilişkisini bulunduran dev bir organizmadır. Tahsin Yücel ise “Söylemlerin İçinden” adlı denemesinde, söylem sözcüğü için Roland Barthes’a gönderme yaparak, yazarın söylemini zaman dışı bir tür yazınsal biçimler ambarından seçemeyeceğine, belirli bir yazarın olası söylemlerini tarihin ve geleneğin baskısı altında belirlediğine göre belirli dönemlerde, belirli etkinlik ya da ilgi alanlarında, aynı zamanda hem özgül hem ortak bir söylem oluşturduğunu söyler. Söylem sözcüğünün birçok karşılığı bulunur. Bilim söylemi, hukuk söylemi, tanıtım söylemi gibi. Tüm bu ortak ve özgül söylem biçimleri bütüncül olarak ele alındığında, çağımızın ve toplumumuzun yönelimlerini anlama konusunda ayrıcalıklı araçlar oluştururlar. Söylem özünde bir bakış açısının ürünüdür. Ortak söylemler söz konusu olduğunda söylemin kurgusundan, terimlerinden, terimleri arasında kurulan bağıntılardan yansıyan anlamlar, işlevler, değerler içeriğin dolaylı ürününü oluştururlar. Her dilin aynı zamanda bir

yorumlama, sınıflandırma ve değerlendirme biçimi olduğuna göre, söylemlerin de dolaylı olma özelliğinin daha da belirgin olması doğal bir sonuçtur. Bu bakımdan her söylemin ardında bir değerler dizgesi, buna bağlı olarak da bir anlamlandırma ve yorumlama biçimi vardır. Bir ülkenin benimseyip yürüttüğü politikaların, tezlerin veya anlatmak istediği hikâyenin ulusal kamuoyuna ulaşmasının yanında bir de yabancı kamuoylarına bu söyleminin aktarılması söz konusudur. Dünyanın giderek daha fazla küreselleşmesi beraberinde siyasetin de daha uluslararası bir boyut kazanması sonucunu doğurmuştur. Siyasi kararların etkileri ülke sınırlarının ötesine ulaşmakta ve siyasi aktörler de aldıkları kararları ya da beyanlatları artık uluslararası bir kitleye hitaben ve onları dikkate alarak yapmak durumundadırlar. Günümüz teknolojisinin beraberinde getirdiği hızlı dijitalleşme, söylemin anında dünyanın farklı yerlerindeki çok sayıda kişiye ulaşması anlamına gelmektedir. Sınırlar ötesinde iletişim kurmak, diller arasında iletişim kurmayı gerektirir. Bu da yazılı ve sözlü çevirinin politik bağlamlarda sık sık önemli bir rol oynadığı anlamına gelir. Uluslararası siyaset alanında gerçekleşen resmî devlet ziyaretleri, ortak basın toplantıları ve ortak üretilmiş politika beyanları gibi söyleme dayalı etkileşimler ve ürünler, içlerinde çeviri faaliyetini de barındırır. Örneğin gazeteciler haberlerin hazırlanmasında girdi olarak çevirilerden yararlanmaktadır. Bu çerçevede çevirmenlerin, söylemini aktardığı kurumun politikaları, duruşu ve tezlerini anlatma noktasında bir taraftan çok ince bir çizgi üzerinde kendilerine manevra alanı oluşturmaya çalışırken, diğer taraftan söz konusu kurumun hassasiyetlerini de göz önünde bulundurmaları gerekmektedir. Bu faktörlerden biri de dil birliğidir. Aynı kurum, kuruluş ya da ülke adına söz söyleyen tarafların, hepsinin ortak bir dil kullanması söylemlerin tutarlılığı açısından çok önemlidir. Söylemdeki tutarlılığın yanı sıra önemli olan bir diğer husus ise söylemin hedef dildeki doğallığıdır. Çeviri kokan bir söylem, karşı dilde hem asıl verilmek istenen mesajı hem de anlaşılabilirliğini yitirmekle kalmayıp söylemin kalitesi hakkında da olumsuz bir imaj oluşturmaktadır. Bu nedenle yabancı kamuoylarına hitap eden söylemlerin, ürün ve içeriklerin geliştirilmesi noktasında hedef dili ana dil yetkinliğinde konuşabilen ve kullanabilen uzmanların sürece dâhil edilmesi çok önemlidir. Bütünlüklü bir iletişim stratejisi oluşturma çabalarında dil ve söylem birliğinin sağlanması önemlidir. Kamu sektöründe yürütülen çeviri faaliyetlerinde ortak bir dil oluşturmak, söylem birliği sağlamak da bu misyonun en önemli parçalarından biridir.

Diller arası çeviri yapmak, yabancı dilde düşünülüp ifade edilmiş bir söylemi, erek dilde düşünüp yeniden ifade etmek demektir. Çeviri dilinin çevrilen dilden bağımsız bir kuruluşu, kendine özgü sözcükleri ve kuralları olduğu hiç unutulmamalıdır. Çeviri ilk dil dile getirildiğinde yabancı kalmamakla birlikte, kendi dil ortamının gereklerine de ayak uydurmak zorundadır. Çevrilen çeviri yapıtında yeniden çevrilmiştir. Çeviri diline ulaşmayan bir şey o dili konuşanlar için yoktur. Bu bağlamda çeviri yaratıcıdır. Çevirdiğine varlık kazandırır. Öyle ki asıl dünya özgün bir çeviri yapıtıdır. Her öteye bu yapıttan kalkılarak gidilir. Akşit Göktürk'e göre çeviri; anlamın yabancı bir dilden tanıdık bir dile aktarılması değildir yalnızca. Her dil belli bir kültürün göstergeler dizisiyle, belli uzlaşım, töreler, davranışlar, değer ölçüleriyle kısacası somut insan yaşamıyla iç içedir. Tek tek diller ötesinde bir ortak dildir çeviri. Dillerin dilidir. Özel bir konu alanına -örneğin, tıp, hukuk, mühendislik, kütüphane bilimi veya sanat tarihi gibi- ait sözlüksel öğelerin ve terimlerin toplanmasını, işlenmesini, tanımlanmasını ve sunumunu içeren bir disiplin olarak terminoloji, çeviri çalışmalarının temelinde kendine yer bulmaktadır.

Çevirinin gerçekleştirilebilmesi için metne ilişkin özel terimleri araştırmak zaman alıcı ve emek gerektiren yoğun bir görev olabilir. Her yeni metnin çevirisinde bu araştırmayı tekrarlamamanın mantıklı olmadığı uzun zamandır kabul edilmektedir. Bu nedenle de günümüzde çevirmenler ilgili terminolojik bilgileri takip etmenin önemini her zamankinden daha fazla kabul etmektedirler. Çevirmenlerin bireysel çalışması, örgütlenme eksikliği, iletişim kopukluğu, standardizasyon eksikliği gibi konular nedeniyle yabancı terimlerin Türkçeye aktarımı konusunda fazlaca farklılıklar bulunmaktadır. Çeşitli alanlarda çalışan çevirmenler kendi bireysel çeviri süreçlerinde elimizde var olmayan terimlere karşılıklar getirmişler, zaman içinde de aynı terime karşılık gelen birçok farklı terim üretmişlerdir. Fakat bilgisayar destekli çevirilerin de hız kazanması ve çevirmenlere çeşitli veri işleme araçları sunması ile terminolojide ortak bir paydaya yaklaşıldığı da görülebilmektedir. Terim birliğinin oluşturulması kadar korunması da önemli bir kavramdır. Bu durumda çevirmenin işinin en yüksek en önemli yönlerinden biri terminolojinin yönetimidir. "Ona maruz kalmak belirli bağlamlarda doğruluğunu veya uygunluğunu değerlendirmek, depolamak ve geri getirmektir" der Robinson. Terminoloji yönetim sistemleri, bir çeviri sürecinde üretilen terimleri tanımlama, saklama, yönetme

ve sürdürülebilir olmayı içerir. Terminoloji yönetimi sayesinde terim kayıplarını saklayan güncelleyen ve terminolojide tutarlılığı sağlayan önceki bellek çevirileri işler kılmak, terim birliği yaratmada ve yeniden kullanıma sokmakta verimli olabilir. Etkili bir terminoloji yönetimi zaman baskılarının olduğu bu çağda veri kalitesini arttırmaya ve çeviri için geri dönüş sürelerini azaltmaya yardımcı olabilir. Bazı terminoloji araçları terim birliği oluşturulurken sistematik bir izleğe sahip olma-ya yardımcı olurlar. Terim kayıtları, terim bankaları ve terim tabanları, terminoloji yönetim sistemleri, terim çıkarma araçları gibi.

Söylem birliği aynı zamanda terimlerde standardizasyon kavramını da beraberinde getirmektedir. Uluslararası Standardizasyon Örgütü (İSO) şu ana kadar yalnızca terim çalışmalarına yönelik yirmiden fazla standart belgesi üretmiştir ve bu belgeler düzenli aralıklarla güncellenmektedir. Bu bağlamda üretilmiş İSO standartlarının bazıları da Türk Standartları Enstitüsü tarafından Türkçeye çevrilerek ulusal standartlar olarak kullanılmaktadır. 2005 yılında kabul edilen “Terminolojinin Standartlaştırılması İçin Proje Üretim Kılavuzu” ve 2015 yılında çıkan “Terminoloji Çalışması Kavramlarının ve Terimlerinin Uyumlaştırılması” başlıklı ulusal standartlar örnek gösterilir ki biz bunlardan çok yararlanıyoruz.

Uluslararası düzeyde söylem birliğinden çok terim birliğinin sağlanmasına önem verildiğini görüyoruz. Örneğin iki resmî dilli ülkelerden Kanada da terim birliğinin sağlanması amacıyla 1974 yılında dışişleri bakanlığına bağlı tercüme bürosu, tüm kamu hizmetlerinde terminolojinin standartlaştırılması için görevlendirilmiştir. Kanada tercüme bürosunun parlamento ve federal hükümete hizmet sağladığı unutulmamalıdır. Bu görevlendirme sonucunda “termiyum” adı verilen terim bankası Montreal Üniversitesinden alınarak geliştirilmiş ve günümüzdeki son derece geniş kapsamlı hâline erişmiştir. Veri bankası hem çeviriye yönelik ihtiyaçların karşılanmasında önemli rol oynamakta, hem de ülkedeki pek çok çeviri faaliyetinde kullanılacak terimler için bir referans oluşturmaktadır. Benzer şekilde tüm üye ülkelerin resmî dillerinde terim verisi girilen Avrupa için “Etkileşimli Terim Bankası” adlı terim bankasını kullanıcılara açık erişime sunmuş, üstelik dosya formatlarında indirilmesini sağlayarak da bilgisayar destekli çeviri araçlarıyla bütünleşik olarak çalışmasına imkân vermiştir. 2004 yılından beri kullanılan bu terim bankası, çok dilli

terim veri tabanlarının dışa aktarılmasına imkân sağlayacak şekilde tasarlanmıştır. Şüphesiz terim çalışmalarının hem çevirmenler hem de sahada bu terimlerle iletişim kuran profesyoneller arasında yaygınlaşmasını sağlamak, söz konusu çalışmaları açık erişimle ve hatta düzeltme süreçlerinin tanımlanması ile güncellemeye uygun hale getirilmesiyle mümkündür.

Çeviri bilim alanında akademisyenlerin, ilgili kamu kurumlarının yöneticilerinin ve çalışanlarının katılımıyla düzenlenen “Kamuda Tercüme Çalıştayı” bu doğrultuda atılmış önemli bir adımdır. İletişim ve Çeviri Çalıştayı olarak düzenlenen bugünkü toplantımızın ara başlıkları ise kamu kurumlarında çeviri ve terminoloji çalışmaları, medya ve basın çevirisi, siyaset ile diplomatik metnin çevirisi-dir. Sonuç olarak, uluslararası siyaset alanında vuku bulan resmî devlet ziyaretleri, ortak basın toplantıları ve ortak üretilmiş politika beyanları gibi söylemsel olaylar oldukça karmaşıktır. Bunlar aynı zamanda çeviri unsurları içeren söylemsel olaylardır. Bu unsurlar arasında örnek konuşma çevirilerinin hazırlanması, ortak mektupların çok dilli versiyonlarının hazırlanması ve basın toplantılarında sözlü çeviri yapılması da yer almaktadır. Dahası bu söylemsel olaylar ve bunların ürünü olan metinler, siyasi kurumların kendi kanalları ve kitlesel medya aracılığıyla yeniden bağlamsallaştırılmaktadır. Yazılı çeviri ve sözlü çeviri sıklıkla bu süreçlere dâhil edilmektedir. Çeviri faaliyetlerinin ortaya çıktığı ve gerçekleştirildiği siyasi kurumları ele aldığımızda yazılı çeviri ve sözlü çeviri çok daha karmaşık bir role bürünür. Siyaset alanında çeviri unsurları barındıran söylemsel olaylar belli aktörler tarafından başlatılır, gerçekleştirilir ve izlenir. Dolayısıyla metotları ve bunların temelinde yatan politikaları anlamak için teşkilat yapısı, etkileşimler gibi hususları araştırmak gerekmektedir.

Dikkatiniz ve sabrınız için çok teşekkür ediyorum, bugünkü çalıştayın çok verimli geçmesini diliyorum. Teşekkür ederim.

2. Terim Türetmede Çevirinin Rolü

Prof. Dr. Mine Yazıcı | İstanbul Üniversitesi

İnsan hakları bildirgesinden başlamak istiyorum. 27. maddede şöyle ifade ediliyor: “Herkes topluluğun kültürel yaşamına özgürce katılma, sanattan yararlanma ve bilimsel gelişmeye katılarak onun yarar-

PROF. DR. MİNE YAZICI | İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

larını paylaşma hakkına sahiptir.” Buradan yola çıkarak şu sorunları gündeme getirdik. Çevirinin ya da çevirmenin bilgi paylaşmadaki rolü nedir? Terimlerin bilgi paylaşılmasındaki rolü nedir? Terimlerin paylaşılmasında çeviride başvurulan yöntemlerle terim türetme yöntemleri örtüşür mü? Örtüşse bile çevirmenin aktardığı her terim kabul görür mü? Bu soruları yanıtlamak için öncelikle terim nedir, sözcüklerden farkı nedir, sorularına yanıt vermek istiyorum.

Yeni bilginin taşınmasında kimler rol oynar? Uzmanlık alanı çevirisinde karşılaşılan en büyük sorun, yeni bilginin erek kültüre taşınmasıdır. Yani hedef kültüre taşınmasıdır. Bu yeni bilgi şimdi KOVİD salgınında olduğu gibi binlerce terimi de beraberinde getirir. Ben biraz Türkçe verisiyle ilgilendiğim için bazı örneklerimi oradan verdim. Sağlık Bakanlığının web sayfasındaki KOVİD terimcesi de her kesim insana sağlığıyla ilgili bir konuda bilgilendirme hamlesi taşır. Bu hareketin ardından Türk Dil Kurumunun üniversitelerin özellikle tıp fakülteleri ve ilgili bölümleriyle iletişime geçip örneğin pandemi, fil-

yasyon, entübe gibi terimlere karşılık araması, her kesime korona virüse karşı ana dilinde bilgilendirme amacı taşır. Çeviri yoluyla ansızın hayatımıza giren bu sözcüklere karşılık bulmak ise çevirmenin yetki sınırlarını aşar. Bu durum yeni terimlerin aktarılmasında alan uzmanı ve terminologları da devreye sokar. Yeni terim ne zaman oluşturulur, yani biz yeni terimi bu durumda ne zaman oluşturuyoruz? Cabré'ye göre kavrama karşılık sözcük ortada yoksa, yeni terim oluşturulur. Yani yabancı dillerde bu yeni terime, yeni sözcüğe “neolojizm” deniliyor, yeni terime de “neonim” deniliyor, yani ikisini birbirinden ayırt etmişler. Kavrama karşılık sözcük ya da terim yoksa bunun için bu konuda Türkçede öneride bulunanlar neonime “oluşturum” terimini, karşılığını bulmuşlar. Artsüremlilik; yani bir terim çok yakın bir zamanda ortaya çıktıysa, yani geçmişte kullanılmadıysa o zaman yine yeni terim. Sözlüklerde yer almıyorsa o zaman demek ki, yeni sözcük değil yeni terim. Sıra dışı kullanılıyorsa o zaman bir tutarsızlık söz konusuysa, morfolojik, ontolojik ya da fonetik ses bilimi açısından yine oluşturumdur. Sadece belli bir öbek insanı ilgilendiriyorsa, -ama şimdi şartlar değişti, artık her insanı ilgilendiriyor dünyada olan yeni bilimsel, doğal olaylar-, o zaman yine oluşturum terimini, yeni terim sözcüğünü kullanırım. Peki, yeni terim türetmenin, çeviri aracılığıyla yeni sözcük türetmeden farkı ne? Her gün-dil öyle bir şey ki canlı bir varlık gibi- yeni sözcükler türetiliyor. Ama peki, yeni terimin farkı ne bundan? Terimler, bilim ve sanat olaylarıyla ilgili özel kavramları taşıyan sözcüklerdir, bakın kavramları diyorum. Terimler kavramlardan yola çıkarak karşılık bulur, bu yüzden sadece tek ve kesin anlamlı olmakla kalmaz, kullanım alanı da sınırlıdır. Şimdi bize terminologlar, -gündemde yok gördüğüm kadarıyla- yeni terminoloji, terminolog, bu alanda yeni bölümlerin açılması insanların yetişmesi lazım. Terminograf farklı, mesela terminolog farklı. Terminologlar kavrama odaklanır, hangi alanla ilişkisi olduğunu saptar, alandaki, yani disiplindeki kavramsal sınıflandırmayı göz önünde bulundurarak yeni terimi alanın terminoloji ağına sokar. Kavramın sözcük oluşturmayla bağıni kurarak yeni terimi bilimsel jargonuna yani o alanın bilimsel diline kazandırır. Bundan böyle yeni terimler betimleyici yani tanımlayıcı, tarif edici işlevi yerine getirir. Peki terimlerin yeni sözcüklerden farkının, ayırt edici özelliğinin ne olması gerekir? Dilsel açıdan doğru olmaları gerekir. İkincisi kesin bir kavramı ifade etmeleri gerekir. Üçüncüsü kısa ve öz olması gerekir; yani terimi gördüğünde hemen kavraması gerekir, betimleyici ya da

tarif edici olması gerekir. Mesela bilgisayar ne kadar güzel bir karşılık buldu, gökdelen ne kadar anlaşılır bir karşılık buldu. Sözcük türetmede ise anlatımsal işlev söz konusudur, biz dilbilimsel açıdan “çoşku işlevi” diyoruz. Yani gündelik sözcükler türetiriz. Mesela birisi “Kovgit” aşısı diye bir şey türetmiş, bu terim değil bu yeni sözcük. Bu, halkın algısına dayalı türetilen sözcük ama terim değil. Peki, şimdi terim türetme işlemleri ile çeviri işlemleri örtüşür mü? Örtüşüyor. Sesletimin çevrilmesi var, yani biz çeviri işlemlerini öğretirken bu işlemleri sıralıyoruz. Sesletimi çevirebilirsiniz diyoruz, bu biraz da garantili ama sesletim çevirmenin de bir özelliği var. Bilgi hangi dilden aktarıldıysa, onun sesletimi Türkçeye çevriliyor. Örneğin sesletimi Fransızcadan almış, Türkçe sesletime uydurarak, şiloperikard demiş, ya da şilore demiş. Ama İngilizceye geçişle birlikte Lingua Franca olarak o zaman “ç” ne oldu “k” harfine kimüs oldu ya da kimotripsin oldu. İmplantasyon da ilk önce Fransızcadan alınmış “emplantasyon” diye Türkçe ortografiye geçmiş, ama ondan sonra da implantasyon İngilizcedeki aktarımı geçmiş. Bir de ne var? Tıbbi karşılık yerine biz deriz ki işte metin türlerine göre, işte halk dilinde hasta-doktor iletişimi ile iki profesyonelin iletişimi bir midir, derken bunların ayırında olması yani çevirmen olarak, türetme kullanabiliriz. Seyyare ne? Gezegen. Seyyareden ne yapmışız Türkçeye geçirirken? Gezmek fiilinden gez kökünden mek’i atmışız, gezegen yapmışız; yerleşmiş bunlar. Öyküntü dediğimiz ya da “calque” diyorlar, yani birebir çeviri ışık ölçer şeklinde birebir çevrilmiş ya da tamlama şekliyle türetme de yapabiliriz. İşte “adlama” dediğimiz bu neonim ya da oluşturma diyorlar, daha bu yeni terim türetmeye karşılık yeni bir sözcük bulunamamış, neolojizm yeni sözcük, ama yeni terim için neonim diyorlar ama Türkçede tam karşılığı, gökdelen, bilgisayarda olduğu gibi daha tam yerleşmedi yani yerleşene kadar böyle yeni yeni terimler kullanacağız. Mesela, yer çekimi, alyuvar ne kadar güzel bir tamlama. Fakat kimi bileşik sözcükler çok uzun oluyor, hâlbuki başta söylediğim gibi Cabré ne diyor; “kısa ve öz olacak” diyor, çok uzun olmayacak. Bileşik sözcükleri tercih etmekte yarar var. “Anıştırma” dediğimiz benzetme, yani analogi yoluyla mecazda ne vardır? Köprü... İnşaatta kullanılan köprü, bir de diş hekimliğinde, dişlerde kullanılan köprü. Alt anlamlı ya da üst anlamlısını kullanırız. Toponim. Yer adlarından yararlanıyoruz. Çankaya deyince aklımıza ne gelir? TBMM. Benzetmede çanak, bir çanak var, bir de çanak anten var; bez bir kâğıt var, bir de bedenimizdeki bezler var, salgı bezleri var. Eş adlılık, yani noktalama ve ses-

letim aynı ama farklı anlamlara gelebilir. Behçet hastalığı, Parkinson hastalığı gibi, eponym dediğimiz özel adlardan yola çıkarak konulan terimler var. Bir de GDO'da olduğu gibi ya da HIV'de olduğu gibi baş harfleri aktararak çeviri var. Ama baş harfleri aktarırken de iki sorun var: Kimisinde bu baş harfleri yabancı olarak muhafaza ediyoruz, şayet karşılığı kurum veya terim yoksa; kimisinde de Türkçe olarak baş harfleri aktarıyoruz. Diller arası terim çevirisinde yabancı ödünç terim niçin revaçta? Yabancı sözcükleri biz niçin tercih ediyoruz? Terminologlar ve alan uzmanları kimi zaman söz konusu terimlerin işaret ettikleri kavramların evrensel olduğu, bundan böyle kavramda anlamsal bir yitim, kayıp olmaması kaygısıyla ödünç sözcüğün alan jargonuna olduğu gibi girmesinin daha uygun olduğunu öne sürerler. Bu şekilde terimlerin belli bir alanın sınırları içerisinde belli bir grup tarafından kullanılarak alanın meslek olarak bir şekilde saygınlık kazanması... Yani o bilgi, sadece profesyonellere saklı bir bilgi olarak kalır. Öte yandan kimi dilci ya da dil bilimciler de arı terimler kullanımının yani saf Türkçe kullanımının okuyucunun ya da kullanıcının kavram ile sözcük arasında şeffaf bir ilişki kurmasına yardımcı olacağına işaret eder. Bu durumda ise terimler genel dilin bileşenleri hâline gelir. Oysa terimlerin sözcüklerden farkı, hem bir alan içinde anlam kazanmaları hem de alan bilgisinin kuramsal tabanının genişlemesine zemin hazırlamalarıdır. Bu durumda çevirmen bilgiyi saptırmamak uğruna terimi doğrudan mı aktarır ya da aktarması gerekir? Evrensel bilginin paylaşılmasında çeviri kaçınılmaz bir yoldur, ancak bu paylaşılan bilginin içselleşmesi ve bundan yeni ya da özgün bilgi üretilmesi, çevirmenin dilsel bilgiyi de uzmanlık alanı bilgisine kaynaştırma becerisine bağlı. Ama bir çevirmen bir uzmanlık alanında, bir alanda ne kadar uzman olabilir? Tabii bu da tartışılması gereken bir konu. Çevirmenin bilmediği bir alanda çeviri yapması olanaksız. Uzmanlık alanında çeviri sorunu bir tek terimlerin aktarılması mı? Bir tek terimlerle mi bitiyor. Mesela, bilmiyorum yalan mı doğru mu, ama şöyle bir hastane afişi var, internette dolaşiyor: “You can learn the results within 24 hours without consulting” diye bir şey geçmiş. Şimdi iki sorum var: Tamam çeviride yanlış var, ama şimdi bizim hastanemizde böyle bir afiş söz konusuysa, önce Türkçenin yazılması gerekir, altına İngilizcenin. Yani bu çevirmenlik bilgisi. Basit gibi gözükse de pragmatik bir bilgidir; yani İngilizceyi önce yazmazsınız, önce Türkçeyi yazarsınız altına da İngilizce. İngilizcesinde de, birebir çevrildiğinde “kimseye danışmadan edinebilirsiniz” şek-

linde bir anlama gelir; oysa bunu farklı sözcüklerle dillendirirseniz çok daha doğru sonuçlar verir. “Laboratuvar sonuçlarınızı internetten öğrenebilirsiniz” ya da “you may retrieve the laboratory results from the internet” gibi ifadeler. Yani biraz araştırmak, ufacık bir araştırma bile bu sorunu çözer. Bu tür çevirilerde profesyonel çevirmen, iletişim uzmanı olarak dil bilen alan uzmanının önüne geçer. Yani alan uzmanlığı ile dil bilen, çevirmenin, terminologun bir arada çalışması gerekir.

Şimdi birazcık kuramsal bağlantıyı kullanacak olursak, yeni sözcüklerin ve yeni terimlerin aktarılması arasındaki fark nedir? Özetle söyleyecek olursam, Saussure’a göre, gösteren ile gösterilen arasındaki ilişki saymacadır. Bu gösterge anlamını nereden alır, dildeki yatay ve dikey ilişkiden, sözcüklerin dikey ilişkilerinden alır. Oysa yeni terimler karşılığını alan bilgisinden alıyor. Bir başka deyişle, yeni terimin yerleşik olarak alandaki öbür terimlerle ilişkisinden yola çıkarak karşılığını alır, sözcüklerle değil, öbür terimlerle. Bu ise çeviri işlemlerinin, terim türetme işlemleriyle örtüşmesini getirir. Bir başka deyişle, tek bir kavrama karşılık gelecek şekilde betimleyici, tanımlayıcı işlevi yerine getirecek bir terim türetilmesi söz konusudur. Oysa çeviri aracılığıyla yeni sözcük türetmede çevirmen kendi yaratıcılığını kullanarak farklı düzlemlerde farklı anlama gelecek yeni bir sözcük türetebilir. Bu, onun kimi durumlarda metin türüne göre coşku işlevini yerine getirecek çözümler üretmesine de neden olabilir. TDK’nın terim kılavuzları, sonradan TDK bunları tekrardan sözlüğe de ekledi, az bir çaba değil bunu inkâr edemeyiz. Bu terimlerin ilk hazırlanmasında hiçbir şey ideal olmaz, o zaman da arı Türkçe kaygısıyla birtakım sorunlar yaşanmış ama bir işi başlatmak, çaba vermek... Hâlâ günümüze kadar bu ürünlerin, türetilen terimlerin yüzde 80’i artık kullanılır hâle geliyor. Eylem önemli. Türkçe ekli bir dil; sözcüklerin köklerinden ekli ya da bileşik sözcüklerden terim üretmeye, oluşturmaya açık; bu bizim şansımız. TDK’nın 1973 Terim Hazırlama Kılavuzu’nda, Emin Özdemir şu şekilde bir sınıflandırma yapmış: eyleme ya da göreve dayalı terimlerde ek olarak şunları kullanırsınız, topluluğa ya da türe özgü terimlerde giller’i kullanırsınız, sanat, düşünce veya bilimsel alana özgü terimler... Tabii bunlar çoğaltılabilir, ben sadece basit örnek olarak veriyorum. Varoluşçuluk gibi ekleri kullanabilirsiniz, oluşum ya da gelişime özgü terimlerde “er” hareket bildirenini, ya da psikolojik ya da felsefi etkinliğe dayalı terimlerde de “sar” ekini

kullanabilirsiniz. Yani mantık, sınıflandığı alanla dil arasındaki ilişkiyi kurmuş.

Terimlerin çeviri aracılığıyla içselleşmesi neyle sonuçlanır? Bu, önemli. Terim sayısı alanın kavramsal bilgi zenginliğine işaret etmekle kalmaz, bu terimle ilgili ya da ilişkili yeni düşüncelerin ya da buluşların çoğalacağına da işaret eder. Yani terim bankasını daha da zenginleştirmemiz gerekiyor. Terimin temsil ettiği şeyi ifade etmesi ve sadece ifade ettiği şeyle anlam kazanması, üstelik öteki terimlerle dikey ya da yatay düzlemde nedensel bir ağ oluşturması, bilginin sağlam temellere oturmasını sağlar. Bu ilişkiler ağı alanın bilimsel jargonunu oluşturduğu gibi onun zenginleşmesine de aracı olur. Bir alanın bilimsel jargonundaki terim sayısı o alandaki uzmanlık bilgi düzeyini gösterir. Tıpkı kelime hazinesi dar olan ülkelerin kavramların eksikliği nedeniyle az gelişmiş ülke olarak tanınması gibi. Kelime hazinesi ne kadar çoğalırsa, kavram o kadar çoğalır; demek ki toplum o kadar düşünen bir toplum anlamına gelir; terimler de öyle.

Şimdi sonuçlara geçecek olursak, sürekli değişen ve hızla gelişen, Füsün Hocam da değindi, teknoloji karşısında küreselleşme ve uluslararasılaştırma eğilimi arttı ve bunun da ölçünlü bir dil kullanımı ile standart dil kullanımı ile sonlanmaya gittiği görülüyor; yani sözcük ve terim arasındaki sınırları sorguluyoruz. Bu amaçla Avrupa Standardizasyon Komitesi, Uluslararası Standardizasyon Örgütü, Almanya'daki DIN gibi kuruluşlar var, Türkiye'de de TDK gibi ulusal kuruluşların yanı sıra disiplinlerin ulusal veya uluslararası, akademik veya bilimsel kurulları bulunmakta. Her disiplinin aslında böyle dille ilgili, terimlerle ilgili, bir uluslararası kuruluşu –çoğunun- var, özellikle tıp ve fen alanında. Standardizasyon konusundaki bütün bu çabalar bilimsel bilgiyi mümkün olduğunca paylaşmayı ve yaymayı amaçlıyor. İkinci sonuca geldiğimizde, bilginin akışı genellikle ileri ülkelere az gelişmiş ülkelere doğru olduğundan, genellikle baskın olan ülkenin terimleri ya doğrudan ya da sesletim göz önünde bulundurularak aktarılıyor. Bu aktarım işleminde yukarıdaki eyleyenlerin aktarılan terimi sorunsallaştırması ve kavramsal tartışma yapmak üzere iş birliğinde bulunması, terimin kavramsal içeriğinin zaman akışı içerisinde tam olarak aktarılmasına neden olur. Bu durumda eyleyenler kimdir? Çevirmenler, alan uzmanları, terminologlar, dil bilim uzmanları, dil alanında uzmanlaşmış bilişim mühendisleri, çeviri bilim uzmanları...

Hepsinin bir araya gelmesi, ufak ufak her alanda komitelerin olması gerekiyor. Bu ekibin her özel alanda bir araya gelerek çalışması, çeviri alanındaki bölümlerin terim çalışması yapacakları uzmanlık alanı ile aynı mekânı paylaşarak bilgi alışverişinde bulunması, uluslararası ve ulusal terim çalışmaları yapan kuruluşlarla iş birliğine girmesi Türkiye’de sadece kurumsal alanda değil bilimsel alanda da yaşanan kargaşayı azaltacaktır. Tabii biz eğitimci olarak sürekli bu konuları, var olan sorunları düşünüyoruz çeviri eğitimi alanında. Yanlış anlamayın ama şöyle bir görüşüm de var benim: O alanda eğitim görenlerin ikinci üçüncü bir dili öğrenmekten çok, ikinci bir uzmanlık alanında çift ya da yan dal olarak eğitim görme koşulu olmalı. Yani herkes iki üç dil biliyor, herkes İngilizce biliyor; hayır bir dili çok iyi bil, bir özel alanda terminoloji bilgini, özel alan bilgini geliştir, herkes uzmanı olduğu dilin özelliklerini çok iyi bilsin; çünkü bir ikinci üçüncü dili öğrenmek kolay bir iş değildir, çok zaman harcarsınız. Bir insanın odaklanma kapasitesi, bir özel alan ve kendi ana dilinde, kendi ikinci dilini de çok iyi bilme koşuludur. Hepinize çok teşekkür ederim.

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

2. Kamu Kurumlarında Çeviri ve Terminoloji Çalışmaları

“Söylem, dilsel ifadenin sözlü ve yazılı biçimidir.”

Dr. Şaban Çobanoğlu

Kelimeler de insanların doğum ve ölüm süreci gibi doğal bir akışın içinde yer almaktadır. Bu açıdan ifade ediş, söylem gücü, bireysel üslup bağlamında dilden söze doğru bir akım içinde kendine yer bulur.

Söylem analizi, dil ve bağlam arasındaki ilişkiyi araştırmaya çalışan bir inceleme alanıdır. Her söylem anlam ve mesaj yüklü olduğundan metin ve söylemlerin toplumun geleneklerinden tutumlarına, sahip olduğu dil bağlamına kadar çeşitli açılardan önemli bir konumda bulunduğu söylenebilir.

Stratejik iletişim, kamu kurumları arasındaki eşgüdüm faaliyetleri, halkla ilişkiler, kamu diplomasisi gibi alanlarda disiplinli bir görev üstlenen ve vizyonu “Türkiye markasını güçlendirmek” olan İletişim Başkanlığı, yaptığı çalışmalarla bu alanlarda önemli işlevler gerçekleştirmektedir. Çeviri ve terminoloji kapsamında çeşitli kamu kurumlarımızın katkılarıyla bir ilk olarak İletişim Başkanlığı tarafından “Kamu Terim Bankası” hazırlanarak kullanıma sunulmuştur.

02

İkinci Oturum

Prof. Dr. Füsun Ataseven | Moderatör

Çalıştayımızın ikinci oturumunu yönetmek üzere burada bulunuyorum. Evet, ilk konuşmacımız öğretim üyesi Dr. Şaban Çobanoğlu, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinden. Konu başlığı “Söylem Kavramına Anlam, Algı ve Yorum Çerçevesinden Bakmak” konusunda bize bir sunum yapacak. Lütfen söz sizin, buyurun!

2. Söylem Kavramına Anlam, Algı ve Yorum Çerçevesinden Bakmak**Dr. Şaban Çobanoğlu** | Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Sayın Başkanım, değerli katılımcılar! Çok teşekkür ederim. İletişim Başkanlığını ve hepinizi saygıyla selamlıyorum. Hocamın arz ettiği gibi benim sunumum “Söylem Kavramına Algı, Anlam ve Yorum Çerçevesinden Bakmak”.

Ben konuşmamı çeviri bilim çerçevesinden konuşlandırmayacağım, daha ziyade anlam bilim ve yorum çerçevesinden, dilimin döndüğü kadar devam etmek istiyorum. Şimdi kıymetli hocam sabahki oturumda söylemin tanımlarıyla ilgili benim işimi epeyce kolaylaştırdı. Fakat bu söylem kavramı ta Aristo'nun “retorika”sından günümüze kadar çeşitli veçheler geçirmiş, ulaşmıştır. Kimi zaman bizde belagat ve retorik ismiyle, daha sonra üslûp ismiyle, daha sonra biçem bilim ismiyle ve günümüzde söyleme kadar geldi. Söylem yani “neredeyse

DR. ŞABAN ÇOBANOĞLU | FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ

insan sözcüklerden oluşmuştur” denir. Bir sözcük de insan gibi yaşayan bir kavram olarak kabul edilir. Dil yaşayan bir kavram olarak kabul edilir. Dolayısıyla söylem dilin ve insanın bütün alanlarını kuşatan bir kavram olarak tanımlanabilir belki. Octavio Paz’ın bir sözü var: “İnsan sözcüklerden oluşur, sözcükler de insandan.” Sözcükler de insanlar gibi doğar ve ölürler, bu bakımdan biraz da söylem bireysel üslûbun dilden söze doğru akmasıdır. Yani dille uğraşmaktan ziyade insanın yazdıkları ve konuştuklarının analizinin yapılmasıyla ilgili bir husustur. Yazarın seçtiği kelimelere, kelimelerin alışılmadık tertibine ve aynı zamanda metinde çağrıştığı sese de bağlıdır sözler. Söylem bilimi; iletişimden reklama, pazarlamadan dine, siyasete, çeviri bilime, bütün alanlarda etkili olan yeni bir alandır. Söylem analizi aslında dil ve bağlam arasındaki ilişkiyi araştırmaya çalışan bir inceleme alanıdır. Yani sadece dil değil bağlamı da inceleme alanına almıştır. Söylem, dilsel ifadenin sözlü veya yazılı hâlidir. Söyleyen yani kaynak, söylenen şeyi yani mesajı, belli bir kanal ile alıcı veya alıcılara ulaştırmak üzere kodlar. Aslında mesajın üretilmesinden aktarılması ve an-

lamlandırılmasına kadar olan sürecin takip edilmesi demektir ki son derece zor bir kavramdır ve söylem tabiri aynı zamanda iletişim bilimi ile de çok yakından ilgilidir ve dolayısıyla başlığın da çok iyi seçilmiş olduğunu düşünüyorum. Roland Barthes “Söylem bir anlam galaksisidir.” demişti. Yani bu galakside şaşırmanın yoktur. Edebiyatçılar, yorum bilimciler, felsefeciler, çevirmenler, hepsi bu anlam galaksisi içinde gerçekten yolunu zaman zaman şaşırabilirler. Felsefi söylem, dini söylem, tarihi söylem, hukuki söylem, iletişim söylemi, siyasi söylem, nefret söylemi, feminist söylem, ikna söylemi gibi o kadar çok söylem biçimi var ki zannederim edebiyatçılar, yorum bilimciler ve çevirmenler bunlardan bir miktar bilgi sahibi olmak durumundadırlar. Yani hepimiz için bunu söyleyebilirim. Aslında söylem bazen de insanın bilinç dışı dünyasını okumaya kadar gidebilir. Bilhassa postmodern metinlerde, anlatılarda, roman ve öykülerde bilinç akışını, bilinç dışını okuyabilmek de önemli olabilir diye düşünüyorum.

Tabii ki dilin anlamı kar altında, yer altında, derin sularda saklanmış olan anlamı ortaya çıkarabilmektir aslında. Dünya ile ilişkimizin bir anlam vermeyle ilişkisi olduğunu söylemek isterim. Yani bütün ömür belki birkaç şeyle geçer. Birisi aramak, ikincisi bulmak; anlamak ve anlatabilmek ilişkisidir. Çevirmen de sanıyorum ki aramak ve anlatmak ilişkisi üzerine metinlerini inşa ediyor. Aslında kıymetli dostlarım, çeviri bir yerde tekst ile kontekstin bağlamıdır, yani metinle bağlam ilişkisidir. Belki kısa bir tanımını yapacak olursak metinle bağlam ilişkisidir. Anlam da bağlam içerisinde değer ifade eder. Çok anlamlı kelimelerin anlamı ortamı ve bağlamı içinde ortaya çıkar. Mesela Doğan Aksan, örnek olarak çekmek fiilini vermiştir. Bir sürü çekmek var, mesela bankadan para çekmek, fotoğraf çekmek, 300 kg çekmek gibi; onlarca anlamını yazmış; biz tam anlamın peşinde gezemeyiz, tüm lügatı dolaşır gene de aradığımıza bir çözüm de bulamayız bazen. Bazen işte çevirmenin karar verme süreçleri o noktada devreye girmiş olabilir. Her söylem anlam ve mesaj yüklüdür. Bir sanat eseri de anlam ve mesaj yüklüdür aslında. Metindeki duygu ve düşüncelerin neler olduğunu belirlemeye, tayin etmeye çalışırız söylemi çözümlerken; ikinci olarak da nasıl ifade edildiğini, hangi tekniklerle, yol ve yöntemlerle yazarın metnini oluşturduğunu araştırmaya çalışırız. Söylemin bir sürü kullanım alanı var. Söylem analizinin dil ve bağlam arasındaki ilişkiyi araştırmaya çalışan bir çalışma alanı olduğunu az önce söylemiştim, aslında kimi zaman metnin söylemediğinin bulunması, metinde anlatılmak istenen veya dolaylı olarak bahsedile-

nin tespit edilmesi, sosyo-kültürel olayları ve tarihsel süreci bilmekle mümkün olabilir. Bu noktada metnin anlam ve yorumlanmasının dil bilimsel çalışmanın ötesinde sosyal bağlamlar çerçevesinde ele alınması gerekmektedir. Kısaca bu bir eleştirel söylem çözümlemesidir ve disiplinler arası bir çalışma alanıdır. Arkadaşlar mesela hava soğuk dersek, normalde havanın eksi derecelerde filan olduğunu anlarız; yüzeysel anlamda meteorolojik bir anlamdan söz ederiz. Ama birisi buranın havası çok soğudu ben çıkayım derse, bu meteorolojik anlamından da ötesine geçebilir; soğuk kelimesini tamamen psikolojik bir anlama da giydirmiş olabiliriz. Yani esas olan derin anlam; yani söylemde geçen sözcüklerin oluşturduğu bir bütünde saklı olan derin anlam. Bağlam, iletişimle ilgili olduğu düşünülen dil dışı gerçekliğin dil düşünce ve yorumu etkileyen noktadır diyebiliriz. Yani dil dışı değerlerin, yazarın psikolojisinin, ne maksatla yazdığı gibi hususların metne dâhil edilmesidir. Burada birkaç nokta var. Mesela alan bilgisi çok önemlidir. Konunun ne hakkında olduğunu bilmek. Bana deseler ki mesela bir tıbbi metni gerçekten zorluk çekerim anlamakta. Muhatap bilgisi önemlidir. Yani kime hitap edecek çevirdiğiniz? Hangi kesimler bundan yararlanacak? Bir de iletişim şekli ve modeli nedir, mesela hangi türde yazılmıştır? Edebiyat açısından bakarsak, bu çağdaş bir anlatı mıdır, bu bir şiir midir, politik söylem midir, felsefi metin midir? Bu gibi şeyler de var. Yorumlama süreçlerinde matematik formüllerden değil bağlantılardan hareket etmek esastır; yorumlama bir çeviri ve aktarım çabasıdır. Süreçleri ve sebepleri anlayarak arkeolojik kazıya başlama faaliyetine benzer. Esas metin olarak görülen alt metne, alt katmana uzanmak için olağanüstü bir çabayı gerektirir. Yorumda döngüye de değineyim kısaca. Bir metnin ya da söylemin sağlıklı yorumlanabilmesi için aşağıdaki adımları takip etmek gerekebilir. Her bir kelimeyi tümce içerisinde anlamlandırmak, her bir metni gerekiyorsa diğer metinler içerisinde aramak, yazarın bütün eserlerini, bütün bir edebiyat sanatı içerisinde aramak da gerekebilir. İşin derinliğine vakıf olmak böyle olabilir, yani bir cümlede takıldığımız zaman metne, yazarın ne dediğine filan bakmak lazım. Yani çağdaş bakış açısı, formalistler, yapısalcılar metni esas alır. Yani metnin ne dediğine bakın derler. Ben meslek hayatımda şunu gördüm ki -çevirmen değilim ben- sosyolojik art alanının da çok önemli olduğunu, psikanaliz alt alanının da son derece önemli olduğunu, tarihsel art alanının da önemli olduğunu; bu kuramların, sosyolojik kuramların, tarihsel kuramın hatta varoluşsal kuramın... Bunlar çevirmen tara-

findan bilinirse, bir şiir metnine, bir anlatı metnine çok daha sağlıklı karar verilebileceğini düşünüyorum. Yorumlama biçimleri mesela psikolojik bir okumayı gerektirebilir. Detayına girmeyeyim. Ayrıca biyografik bir okumayı gerektirebilir. Eserden hareketle yazarın hayatını, kişiliğini ve dünya görüşünü belirlemeye çalışarak söylemin niyet ve özünü kavramaya çalışarak çalışmaya tekabül eder, yani bazen biyografi de çok önemli şeyler söyleyebilir bize. Psikolojik ve biyografik okumanın dışında başka okumalar da vardır. Bir sosyolojik okuma da var. Metin ve söylemlerin aslında toplumu yansıttığı, kaynağın ve alıcının mensup olduğu toplumun dil, ırk, millet ile maruz kaldığı sıkıntıları, gelenek ve tutumların yorumda ve analizde önemli olduğu gerçeğinden hareket etmek durumundayız. Bir de ideolojik ve felsefi okuma tarzı da var. Metni yani söylemi oluşturan kaynak kadar alıcının mesajları olduğu gibi anlamak ve açıklamaktan çok belli bir görüşün ışığında değerlendirme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır. Aynı şekilde söylem çözümlemesi yapacak kişinin de bu tür tek taraflı yargılardan arınmış olması gerekir.

Dilin söylem biçimleri dendiğinde üsluptan modern söylem kuramlarına kadar önemli aşamalar kaydedilmiştir. Ekonomi, siyaset, dilbilim, sosyoloji, tarih ve diğer alanlarda çok sık karşılaşılan bir terim hâline gelmiştir. Kaynağın ve alıcının yetiştirme tarzı, algı kapasitesi, kültürel ve ideolojik yapısıyla yakından ilgilidir. Sağlıklı bir söylem çözümlemesi yapabilmek için düz anlam, yan anlam, yüzeysel anlam ve derin anlam gibi farklılıklara dikkat etmek gerekir. Ayrıca söylem-anlam, söylem-bağlam ve söylem-yorum ilişkisinin göz önünde bulundurulması hem kaynak, hem alıcı ve hem de yorumcu ve çözümlemeci açısından üzerinde önemle durulması gereken hususlar arasında kabul edilmelidir. Bana şans verdiğiniz için size ve beni dinledikleri için arkadaşlara teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Füsün Ataseven | Moderatör

Çok teşekkür ediyorum hocamıza, zamanında bitirdiği için. Çalıştayımızın ikinci konuşmacısını tanıtmayacağım çünkü hepimiz tanıyoruz: Dr. Oğuz Güner. Kendisinin sunacağı konu Kamu Terim Bankası. Buyurun.

Dr. Oğuz Güner | Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

Teşekkür ediyorum. Kısa bir girizgâh yapmak gerekirse, İletişim Başkanlığımızın temel görev alanları, kuruluş mevzuatında, halkla

DR. OĞUZ GÜNER | CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

ilişkiler, stratejik iletişim, kamu kurumları arasında koordinasyon ve eşgüdüm faaliyetleri ve kamu diplomasisi olarak adlandırdığımız diplomasinin bir alt dalı olan bir disiplin, çok kıymetli bir faaliyet alanımız var. Uluslararası kamuoyuna yönelik çalışmalar yürütmekteyiz ve sadece Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine yönelik değil gönül coğrafyası olarak adlandırdığımız Kuzey Afrika, Orta Doğu ve Balkanlar'daki toplum ve topluluklar için de uluslararası diplomasi faaliyeti yürütüyoruz. Tabii, uluslararası tezlerimizi savunurken kullandığımız söylem de çok önemli. Bu bir haber metni de olabilir, kamu otoritelerinin söylemleri de olabilir. Kullandığımız dil aslında çok önemli. Uluslararası tezlerimize baktığımızda bir Kıbrıs meselesi var, Dağlık Karabağ sorunu var, -kısmen çözülmüş olsa da- Balkanlar'a yönelik politikalar geliştiriyoruz, Doğu Akdeniz'de hidrokarbon kaynaklarına yönelik Avrupa devletleriyle ihtilafı olduğumuz konular var. Bu tezlerimizi anlatırken aslında kamu kurumlarının çok farklı açıklamalar, tutumlar, davranışlar sergilediğini görüyoruz ve bu söylemde bir birlik tesis edilmesi konusunda uhdemize bir görev verildi.

Stratejik iletişim olarak adlandırılan ve kamu kurumları arasında bir bütüncül iletişim tasarımını sağlamaya yönelik olarak görevlendirilmiş olan başkanlığımızda, biz de Tercüme Dairesi olarak, uluslararası söylem, demeç kullanmada ortak bir uluslararası söylem birliği tesisi için “Kamu Terim Bankası”nı hazırladık. Aslında bu konuda önemli kilometre kat etmiş kurumlarımız var. Dışişleri Bakanlığı, yine AB Başkanlığı çok teknik bir çalışma yapmış. Cumhurbaşkanlığı bünyesinde böyle bir çalışma yoktu, biz bunun ilkini yapmak istedik. Kamu Terim Bankası’ndan (KTB) kısaca bahsetmek isterim. Amacımız bu projenin geliştirilmesi konusunda kamu kurumlarının uzmanlarıyla bir tartışma platformu oluşturmak. Bu proje bizim ağırlıklı olarak 2020’de Ankara’daki kamu kurumlarıyla bir araya gelip ortak terim havuzu başlatma girişimimizle başladı. Bu girişimde ilgili kurumların faaliyet alanlarıyla ilgili terimlerin bize gönderilmesini talep ettik. Biz bu sırada teknik altyapı kurma gayretindeydik. Bunun önemli bir kısmı dijital sözlük mahiyetinde bir algoritmayla hazırlanmış bir sözlük çalışmasıydı. Yaklaşık 12-13 kurum destek verdi. Biz bunu genişletmek istiyoruz. Çünkü kategorilerimizin büyük çoğunluğu sosyal alanları içeriyor: iletişim, medya, kamu diplomasisi, göç, uluslararası kurum ve kuruluşlar. İletişim ağırlıklı bir platform ancak işin gıda hayvancılık tarafı vardır, turizm tarafı vardır, ilgili kurumlardan, paydaşlardan bu yönde destek beklemekteyiz. Söylem birliğinden kastımız, bir açıklama yapıldığında standart bir çevirinin olmadığını görüyoruz. Kurtuluş Savaşı örneğinde, yıl dönümüne yönelik mesajlar yayınlandığında, ilgili bakanlıklar farklı çeviri yapıyor. Kurtuluş terimiyle ilgili bir ortak terim bulmamız gerekmişti. 6500 terimle başladığımız KTB’yi siz kullanıcıların hizmetine açtık. Şimdi 10.000 terimimiz var. Sizlerin de katkılarıyla geliştirmeyi istiyoruz. Terimler bir değerlendirme süzgecinden geçiyor, Tercüme Dairesi bunun sekreteryalığını yapıyor. Bunun yaşatılması tüm kamu kurumları olarak hepimizin görevi. Yine başka bir örnek Mavi Vatan. Asıl karşılığı Blue Homeland, ancak bunu Blue Motherland olarak kullanan kamu kurumlarımız var. Yine Cumhurbaşkanlığı Külliyesi için Presidential Complex veya Palace kullanılıyor. Bunları standardize etmek istiyoruz. Terim havuzu terimlerinin kalite standartlarını yükseltmek istiyoruz. Şu an için gov. tr uzantılı e-postaya sahip kamu kurumlarına ve edu. tr uzantılı e-postaya sahip akademisyenlere açık bir uygulama ama bu kullanıcı profilini genişletmek istiyoruz. Terim önerisi konusunda gerek akademisyenler, yeri geldiğinde bizler terim öneri-

sini kabul edip zenginleştiriyoruz. Mart ayında açmıştık aslında biz bu platformu, matbu versiyonlarını göndermiştik. Yine sosyal medya hesaplarımızdan projenin başlatıldığına yönelik çeşitli paylaşımlar yapıldı. Şu an itibarıyla Mart ayından itibaren 6500 terim 10.000'in üzerine çıktı. İlgili kamu kurumlarından ciddi anlamda terim önerisinin geldiğini gördük. Ankara merkezli olabilir ya da taşradaki üniversitelerimizden de önemli terim önerileri geliyor. Bunlar tabii bizim için mutluluk verici, gurur verici gelişmeler ve bunların istatistiklerini de hazırlıyoruz. Mesela son olarak Mesleki Yeterlik Kurumunun ciddi anlamda terim önerisinde bulunduğunu gördük, Gazi Üniversitesinden önemli terim önerileri var. Anadolu Üniversitesinden terim önerileri var. Terim önerilerinin büyük bir kısmı Ankara merkezli kamu kurum ve kuruluşlarından geliyor. En son Merkez Bankasından, temsilcileri var mı burada bilmiyorum, önemli anlamda türetilmiş terim alındı. Bunu ortak bir havuz olarak değerlendirmek istedik. Bunun da geliştirilmesine yönelik çalışmalarımız var. Kamu terim havuzunun standardizasyonuna yönelik kalite süreci başlatmak gayesindeyiz. Platformun ara yüzünde belli başlı değişiklikler yapmak istiyoruz. Yine Grammarly gibi spellcheck yapan uygulamalara yer verebiliriz. Microsoft Word eklentisi tasarlanabilir. Kısacası projeyi geliştirmek amcındayız ve Türkiye'de çeviri bilim alanındaki, çeviri yapan herkesin ulaşabileceği, katkı sunabileceği bir dijitalleşme süreci de başlatmak gayesindeyiz. Bununla ilgili çalışmalarımız devam ediyor. Bu süreçte bize destek verenler RTÜK, TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, AA, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, AB Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, MSB ve İçişleri Bakanlığımızdı. Biz aslında bu süreçte Tarım Bakanlığımızdan, Kültür Bakanlığımızdan, Ulaştırma Bakanlığımızdan da benzer şekilde terimlerin gönderilmesini istiyoruz. Bu şekilde projenin geliştirilmesini planlamaktayız. Ben bu konuşmayla kısa ve öz bir şekilde özet bilgi geçmek istedim, yine Projeye ilgili fikir ve önerileriniz olursa bize tercumedairesi@iletisim.gov.tr e-posta adresinden önerilerde bulunabilirsiniz. Platformun bir iletişim formu da bulunuyor, ktb.iletisim.gov.tr idi aslında internet sitemiz ama biz bunu İletişim Başkanlığından ziyade biz bunu tüm kamu kurumlarını kapsayan bir devlet projesi olarak tahayyül etmek ve o şekilde dönüştürmek istedik. Dolayısıyla doğrudan kamu terim bankası domaini aldık ve gov.tr uzantılı tüm kamu kurumlarının aslında paydaş olduğu, bu işi sadece İletişim Başkanlığının bir projesi değil bütün kamu kurumları için ortak bir terim

havuzu olması gerektiği inancıyla platformun geliştirilmesine katkı sunmaya çalıştık. Projeye ilgili sorularınız olursa dinlemek isterim. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Füsün Ataseven | Moderatör

Çok moderatörlük yaptım ama bu oturum şahane, herkes tam vaktinde bitiriyor. Teşekkür ediyorum. Şimdi AB Başkanlığından Bahar Uysal'a söz vereceğim.

3. AB Mevzuatına Uyum Sürecinde Çeviri ve Terminoloji Çalışmaları

Bahar Uysal | AB Başkanlığı

Herkese saygılarımla. AB müktesebatı gibi zorlu ve uzun bir çeviri sürecinin söylem birliği ve terim tutarlılığı açısından çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Biz spesifik bir alana yoğunlaşmış bulunuyoruz. Amacımız AB müktesebatının çevirisi. Öncelikle AB müktesebatını neden çevirdiğimize değinmek istiyorum. Malum AB uluslararası bir yapı ve çok dillilik en önemli prensiplerinden biri. Bu prensibin nedeni demokrasi ve şeffaflığa verdiği önem yüzünden demeliyiz. Çünkü her bir AB vatandaşının kendi dilinde AB mevzuatına ulaşabilmesini, birlik kurumlarıyla kendi dilinde istişare edebilmesini amaçlıyor. Kurucu antlaşmalara geçmiş bir ilke çok dillilik ve bu şu demek: AB üyesi devletlerin hepsinin resmî dili aynı zamanda birliğin resmî dilleri. Yani AB kurumları nezdinde her gün üretilen her türlü hukuki mevzuat aynı anda bu resmî dillere çevriliyor ve daha da önemlisi hepsi hukuken eş etkili. Aday ülkelerin de buna yönelik birtakım sorumlulukları var. Eğer aday ülke birliğe katıldıktan sonra resmî dilinin AB'nin resmî dilinden biri olmasını istiyorsa ve bir an önce katılım sağlamak istiyorsa AB müktesebatının çevirisini katılımdan bir süre önce tamamlamak zorunda, çünkü müktesebatın aday ülkenin resmî diline çevrilmiş belge Katılım Antlaşması'nın eki. Bizim de aday ülke olarak Türk mevzuatının AB mevzuatıyla uyumlaştırılması diğer sorumluluklarımızdan biri. Bu anlamda yeterli sayıda kalifiye çevirmen yetiştirilmesi gerekiyor. Bizim de buna ilişkin görevlerimiz AB müktesebat çeviri işlemlerinin koordinasyonunu yapmak, çeviri envanterini oluşturmak, kamu kurumları tarafından yapılacak çevirilerin uygunluğunu denetlemek, terminoloji ve veri tabanı oluşturmak. AB müktesebatı nedir dersek, çok geniş kapsamlı, çok da dinamik bir he-

BAHAR UYSAL | AB BAŞKANLIĞI

def müktesebat çevirisi. İçine kurucu antlaşmalar, ikincil mevzuat, AB'nin hukuki ya da hukuki olmayan her türlü tasarrufu giriyor. AB tarafından imzalanan uluslararası antlaşmalar giriyor. Şu an 215 bin sayfadan bahsediyorum ve dediğim gibi dinamik bir hedef, çünkü AB sürekli yeni tasarruf üretiyor. Fasıllarda gelişme olsun olmasın, biz mevzuat çalışmalarımıza devam ediyoruz. Bu aslında bir sorumluluk. Birazcık somutlaştırmak için kısacık bir örnek verecek olursam; mesela kişisel verileri koruma mevzuatımızı AB'nin ilgili mevzuatıyla uyumlaştırmak zorundayız, çünkü EUROPOL gibi anlaşmalar için bu önemli. Vize serbestisi için ön şart. Ticaret Bakanlığımızın ürün veri tabanlarına giriş sağlaması için önemli. Biz mevzuat uyumu için ihtiyaç duyulan alanları tespit ederek onlardan başlıyoruz. Bu nedenle kurumlardan aldığımız çevirileri kontrol ediyor, hizmet aldığımız çevirileri kendi dairemizde kalite denetimine sokuyoruz. Daha sonra onları kabul etmek için kendi geliştirdiğimiz birtakım kalite denetimi ilkeleri var, o skaladan geçiriyoruz. Daha sonra bu çevirileri teknik revizyon için ilgili kamu kurumlarımıza gönderiyoruz. Teknik

revizyon diyorum çünkü çok önemli bir aşama. Malum Avrupa Birliği mevzuatı hukuki metinler ama aynı zamanda teknik metinler; çünkü Avrupa Birliği mevzuatı, Sayın Bakan Yardımcımız da ifade etti, işte enerjiden ulaştırmaya, siyasi konulardan tarıma kadar pek çok alanı kapsayan bir süreç. Kamu kurumlarımızda teknik revizyonu yaptık-tan sonra gene daire başkanlığımız tarafından, AB Hukuku ve Çeviri Daire Başkanlığı tarafından hukuki revizyon yapıyoruz, sonra dil bilimsel olarak son bir kez okuyup o çeviriyi artık çevirisi yapılmış mevzuat olarak ilgili veri tabanımıza koyuyoruz. Biz bunun dışında görev tanımımız gereği katılım süreci kapsamındaki çalışma dokümanları ve temel belgelerini de çeviriyoruz. İşte bunlar neler olabilir? Her yıl yayımlanan Türkiye Raporu olabilir, parlamentonun ilke kararları olabilir, katılım öncesi malî yardım aracı, biliyorsunuz AB'den desteklenen projeleri kullanabilmemiz için birtakım anlaşmalar yapmak durumundayız Avrupa Birliği'yle; bunlara ilişkin finansman anlaşmaları, çerçeve anlaşmalar, bunları çeviriyoruz. Yine müzakere süreci çerçevesinde bakanlığımızca, başkanlığımızca hazırlanan ulusal eylem planları, Türkiye'nin Avrupa Birliği stratejisi, iletişim stratejisi gibi teknik stratejinin örülmesine ilişkin temel belgeleri çeviriyoruz. Ayrıca gene mevzuat uyum çalışmalarının diğer bir ayağı olarak bu sefer AB mevzuatına uyum amacıyla hazırlanan, kurumlarımız tarafından, Türk mevzuatı taslaklarını bu sefer İngilizceye çeviriyoruz ve paylaşıyoruz.

Anlatabildiğimi umuyorum. Gerçekten çok büyük ölçekli bir çeviri projesi. Bunun için de en önemli şey tutarlılık diye düşünüyoruz, çünkü eğer tutarlıysanız bir "Ctrl o" komutuyla bütün beğenmediğiniz hususları değiştirebilirsiniz, ama herkes farklı farklı şeyler kullanırsa terimler için, söylemler için, o zaman kaotik bir durum ortaya çıkıyor. Bunun için birtakım araçlarımız var. Bunlar bilgisayar destekli çeviri aracı, demin siz de bahsettiniz. AB Mevzuatı Çeviri Rehberi, AB Başkanlığı Terminoloji Veri Tabanı. Şimdi kısaca bunları anlatmaya çalışayım. Avrupa Birliği Mevzuatı Çeviri Rehberi, çevirilerde, çeviri metinlerinde tutarlılığı sağlamak üzere ve Avrupa Birliği mevzuatında genel olarak kullanılan birtakım temel, alışılmış, hep görülen ifadelerle yeknesak Türkçe karşılıklar bulmak üzere oluşturduğumuz bir şey. İngilizcesini oluşturduk, birkaç defa güncelledik, kurumlarımızdan gelen geri dönüşlerle ya da bizim tecrübelerimiz neticesinde. Daha sonra 2019 yılında, İngilizceydi bu, Fransızca ve Almancasını

da yaptık. Birtakım kurallar, çeviri ve revizyon için olması gereken kurallar var bu rehberde; dil bilgisi, terminoloji, çeviri kalıpları, biçimsel özellikler gibi gayet ayrıntılı hususlar var. Demin bahsetmeye çalıştım, AB Mevzuatı Çeviri Rehberi'nde kalıp ifadeler var biliyorsunuz, AB mevzuatında başlık var, giriş var, referanslar var, gerekçeler var, maddeler var, yürürlük maddeleri var. Bunları hepsi kendi içinde çok tutarlı. Biz de bunlara gayet tutarlı karşılıklar bulmaya çalıştık ve bu Avrupa Mevzuatı Çeviri Rehberi'nin AB mevzuatı çevirisi yapan herkes tarafından kullanılmasına büyük önem veriyoruz. Bunun için üniversitelerde bildirimler yapıyoruz, sunumlar yapıyoruz. Mesela "Genç Çevirmenler Yarışması" var, onuncusunu yaptık. Geleneksel hâle geldi artık. Orada yarışmaya giren arkadaşlarımızdan, bu rehberle uyum sağlayarak çevirmelerini bekliyoruz. Onların bizimle paylaştığı birtakım terimcilerden, asıl bazı terimcilerden, işte bunların hepsinin bir veri tabanına aktarılmış hâli. Bu arada belki söylemek lazım, biz bu veri tabanımızı IATE'den esinlenerek yaptık. Aynı şekilde zamanı geldiğinde IATE'ye, Avrupa Komisyonu Veri Tabanı'na eklenme kabiliyeti de var bu veri tabanının. TermAB'de yine Eurovogue göz önünde oluşturulmuş konu alanları var, alt konu alanları var, yani hepsini topladığınızda neredeyse yüzü aşkın konu alanı var TermAB'de.

Şöyle ben küçük küçük örnekler seçtim: TermAB'yi açtığımızda nasıl bir şeyle karşılaşacağız? TermAB'nin farklı ara yüzleri var. Dış kullanıcı ve iç kullanıcı sayfamız var. Şu anda sadece daire başkanlığımızdaki çevirmenlerimiz ve hukukçularımız iç kullanıcı ama daha sonra kamudaki bütün paydaşlarımızın iç kullanıcı olabileceği şeklinde geliştirmeyi düşündüğümüz bir veri tabanı. İç kullanıcı terim ekleyebilir, değiştirebilir, silebilir, raporlayabilir. Bunların hepsini yapabilir. 2018'de TermAB, E-Devlet üzerinde açıldı. E-Devlet'ten ulaşmak mümkün. TermAB'ye bir terim girdiğinizde karşınıza TermAB sonuç sayfası çıkıyor. Orada ilgili terimin konu alanını ve terim karşılığını görebiliyorsunuz. Eğer bir terim farklı anlamlar ifade ediyorsa her biri için farklı kayıt çıkıyor. Çeviri odaklı olduğu için söz öbekleri ve standart metinleri de ekledik. Kullanımına hazır çevirmenlerimizin. Güncellik durumu, eğer güncel değil ise hemen karşınıza bir kayıt çıkıyor. Alttaki açıklamada ne zamandan bu yana güncel değil, neden güncel değil bunu görebiliyorsunuz. Tercih edilen terimler var mesela işte Capo Verde Cumhuriyeti, Dışişleri Bakanlığımıza bir yazıyla de-

miş ki bizim lütfen ismimizi çevirmeden kullanın. Bu yüzden kabul edilen Capo Verde, Yeşil Burun değil. Erişilebilir kaynaklar var. Her bir terimin ve terimin hedef dildeki karşılığının erişilebilir kaynakları var. Aslında sadece onların değil bağlamının, tanımının da erişilebilir kaynakları var. Zaman zaman işte çevirmenlere hız kazandırmak için birtakım ansiklopedik bilgilere de ulaşmak mümkün. Kurum onaylı terimlerden bahsedeyim. Birden dörde kadar IATE gibi yıldızlarla belirlenmiş güvenilirlik dereceleri var terimlerimizin. Eğer kurum onaylamışsa bunu, geçerli bir kullanımı varsa, yaygın bir kullanımı varsa, kaynakları gayet güvenli ise dört yıldızlı güvenli terimler. Yeni terimler de oluşturabiliyoruz. Mesela şimdiye kadar “forum shopping” Türkçe metinlerde bile İngilizce kullanılan bir terimken, Adalet Bakanlığımız ile birlikte buna elverişli “mahkeme seçimi” gibi yeni bir karşılık bulduk. Bağlantılı kavramlar var, social protection, social security gibi. Onları görebiliyorsunuz, ona ilişkin açıklamalar mümkün. İnteraktif bir veri tabanı. Benim sunumum burada bitti. Bütün bu söylediklerimizi söylem birliği için ve terim tutarlılığı için yaptığımızı bir kez daha tekrarlıyorum. Bu kadar kıymetli bir platformu sağladığı için İletişim Başkanlığımıza, bütün bu çalışmalarda iş birliği yaptığımız kamu kurumlarımıza, değerli hocalarımıza, üniversitelerimize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Füsün Ataseven | Moderatör

Biz de size teşekkür ediyoruz. Şimdi Amasya Üniversitesinden bir meslektaşımız geliyor. Doç. Dr. Oktay Eser. Kendisi aslında çok uzaklara götürecekt bizi. “Kamu Kurumlarında Çevirmen İstihdamı ve Sürdürülebilirlik: Avustralya Örneği.”

4. Kamu Kurumlarında Çevirmen İstihdamı ve Sürdürülebilirlik: Avustralya Örneği

Doç. Dr. Oktay Eser | Amasya Üniversitesi

Füsün Hocam teşekkür ederim. Kıymetli hocalarım, çeviri bilim araştırmacıları ve öğrencilerimiz ve çeviri sektörünün paydaş temsilcileri, hepinizi saygıyla selamlarım.

Çeviri sektöründe şu anda var olan, eksikliğini hissettiğimiz tüm paydaşlarımız elbette ki çok önemli. Ben toplum çevirmenliği üzerine çalışan bir akademisyen olarak kamu kurum ve kuruluşlarının yerinin

DOÇ. DR. OKTAY ESER | AMASYA ÜNİVERSİTESİ

bir başka olduğunu düşünüyorum. Bugün burada paydaşlar olarak bulunmanın heyecanını bize yaşatan İletişim Başkanlığı ve Tercüme Dairesi Başkanlığımıza teşekkürü bir borç bilirim. Bu tür ortak çalışmalar sayesinde çeviri sektörünü hep birlikte daha iyi anlayabilmeye, sorunlarımızı tespit edebilmeye ve bu konularla ilgili strateji üretme fırsatı bulacağımıza inanıyorum. Umarım bu çatı altında gerekli ortamlarda devamı gelecektir. Sizlere bugün Türkiye’den direkt örnekler de anlatabilirdim, ama birkaç yıl önce Avustralya’da doktora sonrası araştırma çerçevesinde edindiğim bazı deneyimleri sizlerle paylaşmak istiyorum. Bunun bir başka yararı da kendimize bakarken direkt söylemek yerine çağrışımlardan yola çıkarak bazı eksiklikleri tamamlayabileceğimize inanıyorum.

Öncelikle çeviri sektöründe bir hizmet kavramıyla karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorum ve çeviride hizmet alanlar kadar çeviriye hizmet verenlerin de önemsenmesi gerektiği bir süreçten geçiyoruz. Bizler çevirmenler olarak hedef kitlemizi anlamaya ve onların ihti-

yaçlarını en iyi şekilde giderecek değerler üretmeye çalışıyoruz. Bu konuda bazı kavramlara odaklanmamız faydalı olabilir. Disiplinler arası baktığımız zaman, özellikle pazarlama üzerine çalışan, dünya çapında tanınmış Philip Kotler adlı araştırmacımızın da söylediği gibi, memnuniyet kavramı ve kalite kavramı bunlar içerisinde bakmamız gereken iki kavram diye düşünüyorum. Normalde beklentimiz karşılığında kendimizi memnun hissedebiliriz, ama Kotler'e göre memnuniyet anlık bir kavram. Bunu kaliteyle karşılaştırdığımız zaman aslında yaşadığımız birden fazla deneyimin ortalamasını bize hissettiriyor ve içinde bulunduğumuz çeviri sektörünün sadece çeviri bazında değil verilen hizmet bazında da kalitesinin takip edilmesi gerektiğini bize hissettiriyor. Özellikle, bununla birlikte sürdürülebilirlik kavramı öne çıkmış oluyor. Avustralya'da çeviri sektöründe karşılaşmış olduğum meslektaşlarım, etik, kalite gibi sürdürülebilirlik kavramlarına değinmeye çalışacağım.

Avustralya çok dilli ve çok kültürlü bir toplum olarak karşımıza çıkıyor ve bunu günlük hayatta çok rahat hissedebiliyorsunuz. Kısaca bakacak olursak, dünyanın 6. büyük ülkesi ama üstünde yaklaşık 25 milyon kadar insan yaşıyor. Geçtiğimiz yüzyılın başında özerkliğini ilan etmiş bir ülke ama şöyle baktığımız zaman ülkenin içerisindeki hizmetlerin görülebilmesi için ülkede doğanların yeterli olmadığı, o yüzden de 1901 yılından bugüne kadar her yıl daha fazla göçmen ve sığınmacı nüfusuyla büyüyen bir ülke. Ülkede İngilizce ana dil ve resmî dil olmasına rağmen İngilizceyi konuşamayan nüfusun da oranı oldukça yüksek; kimi durumlarda yüzde 30'a kadar çıkabilmekte. Bu noktada çeviri hizmetleri olmadan bu toplumun sürdürülebilirliği ve toplumda yaşayan bireylerin kamu hizmetlerine erişimi mümkün olmamaktadır. O yüzden yaşayanların içinde yaşadığı topluma en etkin bir biçimde katılabilmesi için çeviri hizmetleri ve çeviri sektörünün kalitesi önem arz etmektedir. Benim araştırmayı yapmış olduğum Victoria eyaletinde 248 farklı ülkeden 233 tane farklı dil konuşuluyor ve bu kişiler 150'nin üzerinde farklı dini inanca sahip olduğunu belirtmektedir.

Buradan da görebileceğiniz gibi önce Avustralya, Avrupa'dan göçmen nüfus almaya gayret etmiş fakat ülkenin büyüklüğü buradan gelen nüfusun yetersizliği karşısında Uzak Doğu'dan, bugün neredeyse Afrika'dan, çok çeşitli kıta ve ülkelerden göçmen almaktadır. Böyle bir ortamda çeviri hizmetlerinin kalitesinden bahsedebilmek için Avustral-

ya'da kamu kurumlarında çevirmenlerin niteliklerine bakmakta fayda görüyorum. Birçok yerde olduğu gibi elbette güvenlik soruşturmaları çok önemli. Fakat burada dikkat çekici noktalardan bir tanesi, güvenlik soruşturmalarının standart olarak herkese eşit bir şekilde değil, topluma hizmet edebilmek için açılan pozisyonlara uygun güvenlik soruşturmaları geçirmekteler. O yüzden bu iş ilanlarında da güvenlik soruşturma seviyesi belirtilmektedir. Örneğin asgari düzeyde çeviri hizmeti verebilecek bir çevirmen istihbarat için çalışması gerektiğinde bu tür görevlerde direkt pozitif bir güvenlik soruşturması ilanda da gözükmemektedir. Bu düzeyler arasında her biri birbirinden daha sıkı soruşturmalar bulunmaktadır. Pozitif düzeyde, 10 yıldan fazla ikamet, artı mülakat ve psikolojik test uygulanmaktadır. Bu tür durumlar dünyadaki çeşitli diğer kuruluşlarla da uygulanmaktadır. Örnekleri vardır. Bu hizmetlerin etkin bir şekilde verilebilmesi için çeviri hizmetlerine erişim bir yatırım olarak görülmekte. Elbette ki bu kişiler bu hizmetlere eriştiğinde ihtiyaçları giderilmiş oluyor, fakat Ozolins'in de belirttiği gibi, asıl önemli olan çeviri sayesinde kamu hizmetlerinin verildiği hizmet neticesinde kendi hedeflerine ulaşabilme becerisi artmaktadır. O yüzden aslında çeviri hizmetleri iki tarafın da ihtiyacını karşılayan bir durum ortaya çıkartmaktadır. Örneğin Victoria eyaletinde bunlar belli kanunlarla ve yönetmeliklerle, standartlarla desteklenmektedir. Victoria hükümeti içerisinde bunlarla ilgili sözlü, yazılı çeviri ve bilgilendirme platformları oluşturulmuştur. Buralarda çalışacak kişilerde, özellikle şu anda ülkemizde çalışmaları devam ettirilmekte olan ama eksikliği de hissedilen belgelendirme kurumu NAATI belgeli çevirmenlerle çalışmaktadırlar. Bu konu, özellikle sadece iki dilliliğin çeviri hizmetleri söz konusu olduğunda bir istihdam sebebi olmaması gerektiğine de iyi bir örnektir. Örneğin, ulusal mahkemelerde çevirmenlerle çalışma standardı yayınlanmışlar. Bu standartlara göre çevirmen sadece iki dil bilen kişi değil mahkemede bir çalışan olarak karşılanmakta ve kendisinden beklenen asgari nitelikler arasında, üniversite eğitimi-ne sahip olması lazım, NAATI belgeli olmalı, meslek dernekleri ve sivil toplum kuruluşlarına üyelik ve mahkeme çevirmenliğinde deneyim aranmaktadır. Bu özellikleri taşıyan çevirmenler ancak mahkemeler tarafından çağırılmaktadır. NAATI belgeli çevirmenlerin niteliklerine baktığımızda, özellikle ön testler iki dillilik, mesela uzmanlık alanı sağlık ve hukuk olacak çevirmenler için iki dillilik bir ön test sadece. Bunun dışında mesleki etik sınavına tabi tutuluyor ve kültürlülük sınavları ön sınavlar olarak yapılmakta. Bunun üzerine ancak sağlık ve

hukuk çevirmeni sınavına girilebilmektedir ve bu aldığı belgenin 3 yıl içerisinde yenilenmesi gerekiyor. Bunun da ön şartları belli; yapmış olduğu işler, bunların kanıtını sunması gerekiyor ve şu anda yapmış olduğumuz bu çalıştay gibi etkinliklere katılarak 3 yılda 120 mesleki gelişim puanını oluşturması gerekiyor. Aksi takdirde çevirmen sektöründe hastaneler ve mahkemeler tarafından çağırılmaz hâle geliyor, sertifikası yenilenmediği için. Zaten çeviri edinci içerisinde iki dillilik sadece bileşenlerden bir tanesi. Bunun dışında özellikle çevirmene özgü becerilerin oluşması, bunların da kamu kurum ve kuruluşlarında görev alabilecek düzeyde testlerinin yapılması gerekiyor. Örneğin şu anda bizde MYK 2013 yılından beri çalışmalarını devam ettiriyor. Belki pandemi sürecinin getirmiş olduğu bir etkiyle bu sürecin daha da hızlandırılması gerektiğini söyleyebiliriz.

Sürdürülebilirlik üzerine de birkaç noktayı belirtmek isterim. Bu konuda toplum için ortak değer üretmek çok önemlidir. Çeviri hizmetlerinin sağlanmasında ve deneyimli çevirmenlerin gelir düşüklüğü gibi nedenlerle meslekten ayrılmaları veya bunu ek iş olarak görmeleri nedeniyle çeviri sektörümüzün de yara aldığını düşünebiliriz. İç hizmet kalitesi kavramı bize bu konuda yardımcı olabilir. Çünkü iç hizmet kalitesinden anlamamız gereken nokta, çevirmenlerin içinde kariyer yapmak isteyebilecekleri bir çalışma ortamının oluşturulmasının sağlanmasıdır. Çeviri hizmeti sunan profesyoneller, uzmanlarımız aslında çeviriye ihtiyaç duyan toplumun bireyleriyle yan yana çalışıyorlar. Hedefimiz toplumun bireyelerine kaliteli çeviri hizmetleri sunmak ama bir taraftan da çevirmenlerimizin çalışabilecekleri bir sektör içerisinde olmalarını sağlamak. Onların memnuniyeti ve özellikle sektörde kalıcılığı sayesinde daha sürdürülebilir bir çeviri hizmetleri sektörüne ulaşacağımızı düşünüyorum. Hizmet alanlar kadar üretenler de sektörün önemli bir paydaşdır. Çevirmenler için de değer üretimini önemsemeliyiz. Sektörde kalmak isteyen çevirmenlerin sayısının artması bir kalite göstergesi olarak algılanabilir.

Bu amaçla ülkemizde yapabileceğimiz bazı önerilerde bulunmak istiyorum: Örneğin çeviri sektöründe kapasite oluşturma, paydaşlarla sağlıklı ve sürekli ilişki içerisinde olma ve yönlendirici kanun ve yönetmeliklerin çıkarılmasının sağlanması önemli. Örneğin sektörde ihtiyaçların belirlenmesi ve stratejilerin izlenmesi için gerekli gözetim ve kalite kurulları oluşturulabilir. İşlevsel ve sürdürülebilir bir çeviri sektörü için eksik paydaşların tamamlanması ve pay-

daşların birlikte etkin çalışabilmeleri önemlidir. Örneğin güçlü bir sendika ve lobi faaliyetlerinin, deneyimli çevirmenlerin meslekte kalması ve sektörün sürdürülebilirliğine katkısı olabileceğini düşünüyorum. Çevirmenlerin niteliklerini belgelendirme noktasında çalışmalarına hız kazandıracak, meslekleşme öncelikli bir strateji takip edilebilir. Deneyimli ve nitelikli çevirmenlerin meslekte kalmasını özendirici kariyer olanakları, onların ücret politikasına da yansıtacak şekilde oluşturulabilir. Çevirmen istihdamında nitelik, özellikle çeviri eğitimi ve deneyimi gözetilmeli ve bunu paydaşların kendi yönetmeliklerinde de desteklemesi anlamlı olacaktır. Burada edindiğim deneyimleri 15 dakika gibi kısa bir süre içerisinde anlamlı bir şekilde bir kısmını sunmaya çalıştım, fakat bu çalışma bir kitap olarak yayımlandı. Arzu edenler, burada karşılaşılabilecek sorunlar ve Avustralya'nın yaklaşık 1977'den bu zamana kadar takip etmiş olduğu stratejilerden yararlanmak isterlerse kitaptan yardım alabilirler. Ufak bir son sözle bitirmek istiyorum. Çeviri sektörü paydaşları olarak hepimiz toplumumuza hizmet etmek için gayret içerisindeyiz. Tüm bu gayretlerin bir kısmı da nitelikli çevirmenlerin sektörde yer almasına, sektörde kalmasına ve fazlasıyla hak ettikleri saygınlığı kazanmalarına yönlendirilebilir. Öyle ki yıllar içerisinde deneyim elde eden çevirmenler mesleğe inançlarını yitirip sektörden ayrılmak yerine, burada kalıp kaliteyi sürdürülebilir kılabilirler. Anlamak ve anlaşılacak, bireylerine karşı sorumlu ve düşünceli bir toplumun önemli bir özelliği ve önceliğidir. Sorumlu olmaktan anlamamız gereken, atılması gereken adımları vaktinde atabilmek ve paydaşlarla birlikte çalışabilmektir. Aksi halde düşünceli bir toplumun yerine kara kara düşünen bir toplum durumuna düşme ihtimali olabilir. Bizler paydaşlar olarak verdiğimiz tüm bu gayretlerin sonunda toplumumuzun düşmesi yerine yükselmesine gayret göstermeliyiz. Anlaşılacak büyük bir ihtiyaç ve bu hepimizin ortak sorumluluğudur. Bugün burada olarak buna katkı sağladığınız için ve beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Füsün Ataseven | Moderatör

Çok teşekkürler Sayın Meslektaşım. Uzun yıllar birlikte görev yaptığım ve de kendisini, kariyerini ilgiyle izlediğim genç meslektaşım Dr. Deniz Kurmel'e söz vereceğim. Kusura bakmayın, ayrı bir yere koydum çünkü elimizde büyüyen meslektaşlarımızdan. Kendisi "Terim Bilim Işığında Terim Veri Tabanları" ile ilgili bir sunumda bulunacak.

5. Terim Bilim Işığında Terim Veri Tabanları

Dr. Deniz Kurmel | Yıldız Teknik Üniversitesi

Çok teşekkürler Füsün Hocam, özellikle benim için de çok iyi, burada sizin moderatörlüğünüzde sunum yapacak olmak yine çok keyifli, çok teşekkür ediyorum. Devamında bizi bu çalıştayda buluşturan İletişim Başkanlığı Tercüme Dairesine, organizasyonda emeği geçen herkese tek tek teşekkür etmek istiyorum. Benim bugünkü sunumumun başlığı Terim Bilim Işığında Terim Veri Tabanları. Sunumun içeriği şöyle: Önce amacım nedir? Devamında terim bilim nedir? Terim bilim yaklaşımları, genel terim bilim kuramı. Bundan hareketle terim bilimde yeni yaklaşımlar nelerdir? Terminoloji çalışmalarını nasıl yürütebiliriz terim bilim ışığında? Bu noktada terim fişi nedir? Terim veri tabanı, terim veri bankası nedir? Bunlarla ilgili küçük birkaç örnek vermek istiyorum. Devamında da sonuçlandıracağım. Amacım; terim bilime yönelik temel kavramlardan hareketle terminoloji çalışmalarında izlenmesi gereken yöntemleri ele almak, terminolojik verilerin aktarımında terim fişlerinin ve terim veri tabanlarının, terim

DR. DENİZ KURMEL | YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

bankalarının önemini aktarmak, çok dilli terim veri tabanlarından örnekler sunmak. Bu noktada terim bilimi tanımlarken Uluslararası Standartlar Örgütü ISO'ya gönderme yapmak istiyorum. ISO'nun bünyesinde terim çalışmalarını yürüten Teknik Kurul terim bilime yönelik ilke ve yöntemlerin, terim bilim politikalarının ve bilginin, organizasyonun standartlaşması üzerine çalışıyor. Füsun Hoca da sunumunda söylemişti, terim bilim alanında birçok standart yayımlanmış durumda. Temel standartlardan bir tanesi ISO 1087. Bu da Türk Standartları Enstitüsü tarafından Türkçeye de aktarılmış bir standart. Terminoloji çalışması, terminoloji bilimi, terimler ve tarihler... Bu standarttan hareketle terim bilim nedir, terim nedir tanımlamak istiyorum. Buna göre ISO 1087 terminology ve terminology science olarak ikiye ayırıyor, terminoloji ve terimce ve terim bilim olarak. Buna göre terminoloji ve terimce bir uzmanlık alanına ait kavramlar ve adlandırmalar kümesi. Terim bilim ise bir alana ait terimlerin sistematik olarak toplanması, açıklanması, işlenmesi ve sunumuna dayanan terim çalışmalarını, terminolojik ürünleri ve terminolojik verileri inceleyen bilim dalı. Burada terminografi kavramından da bahsedebiliriz. Terim bilim çalışmalarının daha uygulama boyutu. Peki, terim nedir o zaman? Terim bilim çalışmalarının temelinde yer alan ISO 1087 standardı şöyle diyor: Bir uzmanlık alanında tanımlanan bir kavramın, dilsel bir bilim aracılığıyla adlandırılması. Kanaadalı terim bilimci Marie Claude L'Homme ise yine uzmanlık alanına vurgu yaparak, uzmanlık alanında tanımlanan sözlüksel birimler olarak tanımlıyor. Terimler farklı dil bilgisel türlere ait olabilirler. Kısaltmalar, semboller birer terim olabilir. Cabré'nin güzel bir tanımı var bu konuda. Cabré terimleri çok yüzlü cisimler gibi çok boyutlu birimler olarak ele alıyor. Bakış açısına göre ya da uzmanlığa göre farklı açılardan terimlerin ele alınabileceğini söylüyor; yani bir terim bilimci ya da bir terminolog terimi nasıl ele alırsa, çeviri bilimci ya da alanının uzmanı başka şekilde değerlendirebilir gibi araştırmalar yürütüyor. Genel terim bilim kuramı, kuramsal boyutunu Avusturyalı mühendis Eugen Wüster ile kazanıyor. 1930'lu yıllarda elektroteknik alanında uluslararası dil standardizasyonu konulu bir doktora tezi yayımlıyor Wüster. Kendisi mühendis olduğu için öncelikli amacı bilim ve teknik alanlarındaki iletişimde belirsizliği ortadan kaldırmak ve uzmanlık alanlarında iletişimi kolaylaştırmak. Ortaya attığı çalışmalar kuramsal kimliğini 1960'larda kazanıyor. Genel terim bilim kuramı ya da klasik terim bilim kuramı olarak tanıyoruz. Buna göre kavram ve kav-

ramsal ilişkiler merkezde. Onamazyoloji dediğimiz ad bilimsel bakış açısı, yani kavramdan hareketli terime ulaşılan bir bakış açısı merkezde. Standartlaşma ana hedeflerinden bir tanesi bu kuramın. Bilim ve teknik alanında iletişimde belirsizliği ortadan kaldırarak standart bir dil yaratmak. Terim ve kavram arasında çift yönlü bir ilişki olması gerektiğine vurgu yapıyor, yani tek bir kavramın tek bir terime, bir terimin tek bir kavrama gönderme yapması gibi. Tabii sınırları belli olan kavramlarda bu çok kolay. Sınırları belli teknik alanlarda uygulanabilir bir kuram. Yalnız her uzmanlık alanında uygulanabilir mi? Çünkü terimleri kültüre bağlı alanlar söz konusu. Terimleri kültürden bağımsız alanlar söz konusu. Terimleri kültüre bağlı alanlar söz konusu olduğunda da yavaş yavaş terim bilimde yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaya başlıyor 70’li yıllardan itibaren. Buna göre artık kavramı değil terimi merkeze alan, terimi bağlam içinde söylem boyutunda değerlendiren bakış açıları gündeme geliyor; çünkü terim çalışmalarında görülüyor ki terimlerde de eş anlamlılık mümkün, terimlerde de çeşitlilikle karşılaşabiliyoruz. Detaya girmeden, metinsel terim bilim, iletişimsel terim bilim, toplum bilişsel terim bilim, bir takım firmalar bünyesinde kullanılan terim çalışmalarının yürütüldüğü pragma terim bilim yaklaşımlarından söz edebiliriz.

Peki, bunlardan hareketle artık terminoloji çalışmalarına doğru ilerlediğimizde 1087 standardından hareketle, bir de ayrıca 704 numaralı standarttan bahsetmek istiyorum. Bu da yine Türk Standartları Enstitüsü tarafından Türkçeye aktarılmış. “Terminoloji Çalışması İlkeler ve Yöntemler” başlıklı standart. Buna göre de terminolojinin hazırlanması ve değerlendirilmesindeki temel ilke ve yöntemler belirleniyor. Nesnelere, kavramlara ve onların terminolojik göstergeleri arasındaki ilişkiler tanımlanıyor bu standartta. Bu standartta terminolojik veri şu şekilde tanımlanıyor: Kavramlara ve terimlere ilişkin veriler. Tabii çok genel bir tanım ama bu veriler neler olabilir? Yine aynı standart şöyle söylüyor: Kayıt teriminin -terimin kendisi- tarihi yani tanımı, gramer etiketi, konu etiketi, dil belirleyicisi, ülke belirleyicisi ve kaynak belirleyicisi olabiliyor. Bunları detaylandıracağım. Terminolojik verilere ulaştıktan sonra, terimlerle ilgili verileri elde ettikten sonra bu verilerin kayıt altına alınması işi geliyor; yani terim fişleriyle karşılaşılıyor ya da ISO’nun adlandırdığı şekilde terminolojik kayıtlardan bahsediyoruz. Neler olması gerekir bir terim fişinin içinde ya da özellikleri nedir? Terim fişleri tek dilli, çift dilli, çok dilli

olabilir. Belirli bir alanda ya da birçok farklı alanda olabilir. Güvenilir bir kaynak tarafından onaylanması önemli. Gereksinime göre hazırlanır terim fişleri, yani her çalışmanın ya da az önce bahsettiğimiz gibi her kurumun farklı talepleri olabilir. Kolay erişilebilir olması, kolay arama yapılabilir formatta olması önemli ve en önemli özelliği, dilin bu değişken yapısıyla bağlantılı olarak güncellenebilir olması. Terim fişi içeriğinde genel olarak terimin kendisi -kayıt terimi diyebiliriz-, dile ait bilgi, dil bilimsel tür, tanım, teknik not yani tanım dışında kalan her türlü bilgi teknik olarak değerlendirilebilir. Terimin etimolojik kökeni olabilir, terime ait bir kullanım bilgisi olabilir. Bağlam bilgisi, bunlarla ilgili kaynak bilgileri, imza yani bu fişi kim hazırladı ve hangi tarihte hazırladı? Özellikle burada tanım bilgisi, kaynak bilgisi ve tarih bilgisi olmazsa olmaz öğeler arasında bir terim fişinde. Bir örnek vermek istiyorum: Biz Yıldız Teknik Üniversitesinde terim bilim dersi kapsamında terim fişleri hazırlıyoruz. Tabii ki bu dersin gereksinimine göre hazırladığımız terim fişleri. Bu yüzden de tek dilli excel formatında terim fişleri hazırlıyoruz, yani Fransızca için ayrı, Türkçe terim fişi ayrı olmak üzere; ama hangi terimsel verilerin içerisinde olduğu bu excel tablosunda gözüküyor ve mutlaka gereksinime göre düzenlendiği, güncellenebilir olması, geliştirilebilir olması özelliklerini de her zaman vurguluyoruz. Terim, terminolojik veriler

dedik, oradan terminolojik verileri, terim fişleri ya da terminolojik kayıtlara aktardık. Terimlere yönelik verilerin sistematik ve düzenli bir biçimde depolanmasıyla karşı karşıyayız. Terminolojik verilerin dijital ortamda depolanmasına yönelik farklı yöntemler var. Terminolojik verilerin depolanması ve yönetimi için geleneksel olarak kullanılan dijital destek veri tabanları. Veri tabanı, birbiriyle mantıksal olarak bağlantılı nesnelere hakkında toplanan bilgileri düzenli bir şekilde sunmakta. Veri tabanı, veri tabanı yönetim sistemi tarafından yönetilen, veri tabanı yaratmak, yönetmek, veri tabanında sorgulama yapmak amacıyla tasarlanmış programlar. Yine ISO'nun 26162 numaralı standardında terim veri tabanlarının oluşturulmasına yönelik bilgilere de ulaşmamız mümkün.

Terminoloji alanında veri tabanlı çalışmalar esasında 1960'lı yıllara kadar dayanıyor. Avrupa Komisyonunun ilk terim veri tabanı olan Eurodicautom ile 1960'lı yıllarda esasında terim bilim, sözlük bilimden daha önce veri tabanı çalışmalarına başlamış oluyor. Hatta buna şöyle bir yanıt var. İlginin sözlükten veri tabanına kayması çok yeni bir durum değil. Eurodicautom'un kurulmasıyla 60'lı yıllarda başlıyor. Aynı kavram daha var bu noktada, terim bankası. Terminolojik verilerin kaydedilmesi, işlenmesi ve yayılmasına yönelik sistematik bir şekilde oluşturulmuş terim veri tabanı seti bu da. Terimler ve terimlere ait terminolojik veriler hakkında bilgi barındıran, geniş ölçekli elektronik terim kayıtları bütünü olarak tanımlayabiliriz terim bankalarını. Kısa iki tane örnek vermek istiyorum. Bunlardan bir tanesi Kanada Quebec bölgesinde, çift dilli yapısından ötürü Quebec Fransızca dil ofisinin yaratmış olduğu "Grand Dictionnaire Terminologique" esasında 1980'li yıllarda çalışmalarına başlıyor. Önce bilgisayar terminologu olarak sunuyor, devamında cd-room şeklinde sunuyor. Artık 2000'li yıllardan itibaren ücretsiz bir şekilde internet ortamında hepimiz ulaşabiliyoruz. 2012 yılında yeni bir ara yüz ile güncelleniyor. Fransızca, İngilizce ağırlıklı bir terim bankası. Farklı uzmanlık alanlarında terimlere ulaşmak mümkün. Çok farklı alanlarda terim fişlerine ulaşabiliyorsunuz. Diyelim enformatik alanındaki tıkladığınız zaman ilgili terimsel verilere ulaşabiliyorsunuz; terimin tanımı nedir, güncelliği nedir, güvenilirliği nedir gibi. Az önce Bahar Hanımın da vurgu yaptığı IATE, Füsün Hoca da söylemişti sabah konuşmasında, Avrupa Birliği'nin terim veri tabanı, AB'ye bağlı kurum ve ajanslar tarafından birlik bağlamındaki terimlerin derlen-

mesi, yönetimi ve yayılması amacıyla kullanılmakta. 1999 yılında AB kurumları bünyesinde kullanılan farklı terminolojik kaynakları web temelli bir altyapıda toplamaya yönelik bir proje yürütülmeye başlanıyor. 2004 yılından itibaren birlik kapsamında kullanılmaya başlanıyor Interactive Terminology for Europe (IATE). 2007 yılı itibarıyla da halka açılıyor. AB ile bağlantılı özel alanlarda kullanılan terimlere yönelik çok dilli terim fişlerine ulaşmak mümkün, terim kayıtlarına ulaşmak mümkün. AB'nin 24 resmî dilinde artı Latince ve çok dilli seçeneklerde arama yapmak mümkün. Sürekli güncellenebilir bir yapısı var, istatistiksel verilere ulaşabiliyorsunuz sürekli. Şu an için 955.000 civarında terim fişine ulaşılabilir. Veri tabanı dinamik bir yapıya sahip; terim fişleri eklemek, güncellemek tabii ki bir onayla mümkün. Bu istatistiksel veriler de sayfada paylaşılıyor. Burada da küçük bir terim araması yaptığımda Avrupa Birliği Temel Hakları Şartı (La Charte des droits fondamentaux de l'Union Européen) ile ilgili bir arama yaptığımda 26 dil seçeneğinden kaynak erek dil seçimi yapmamız gerekiyor öncelikli olarak. Burada Fransızca, İngilizce arama yaptığımızda, karşımıza çıkan fişleri açtığımız zaman detaylı terminolojik verilerin olduğunu görüyoruz. Alan, alt alan, dil bilgisel tür, tanım, tanım dışı ek bilgileri kapsayan not, bağlam, fişi hazırlayan kurum, kaynak, güvenilirlik gibi. Onun dışında köprüler kullanarak terimlere yönelik detaylı bilgilere erişim de var. Bahar Hanım'ın dediği gibi Türkçe de eklenirse dil opsiyonlarına çok da iyi olur.

Sonuç olarak, terim bilimin sunduğu yöntemler ışığında terim çalışmalarının yürütülmesiyle ilgili bilgi vermeye çalıştım. Burada olmazsa olmazımız esasında terminolojik veriler, terminolojik verileri standartlar düzeyinde ele almak. Terim çalışmalarında benimsenecek standartlar söz konusu. Terim çalışmalarında standartlaşmayı yakalamamız öncelikli hedeflerden bir tanesi. Terminoloji çalışmalarında dijitalleşmeyle, terminolojik verilerin dijital ortama aktarılmasıyla, terim veri tabanları, terim bankaları artık hayatımızda. Peki, kapsamlı terim kaynaklarından bahsetmek mümkün mü? Tabii ki terim bankaları bize bir avantaj sağlıyor. Çünkü koşullara göre, zamana göre güncellenebilir kaynaklarla karşı karşıyayız artık. Terim bilim alanında artık terim bilgi tabanlarından da bahsediyoruz. Peki nedir bunlar? Terim bilgi tabanları, bilgi taşıyıcısı olarak değerlendirilen özel alan metinlerinde terimler, gerçek kullanım ortamlarında değerlendiriliyor ve bu değerlendirmeden hareketle terimlerin kavramlar

arası ve kültürler arası ilişkilerini ortaya koyan veriler, bilgi tabanlarına eklenebiliyor. Terminolojik çalışmaların alanlar arası bir doğası söz konusu; çeviri çalışmalarına katkı sunuyor, uzmanlık alanı dilinin oluşumuna katkı sunuyor, kurumsal dilin oluşumuna, kurumsal dilin korunmasına katkı sunuyor. Peki, terimlerde standartlaşmadan bahsetmek mümkün mü? Öncelikli olarak terminolojik bir tutarlılıktan bahsetmemiz önemli çünkü her uzmanlık alanında yürütülen terminolojik çalışmaların farklı özellikleri olabiliyor. Kurumlar düzeyinde yürütülen terminoloji çalışmalarının yaygınlaştırılması çok değerli. Kamu kurumları, üniversiteler ve özel sektörün iş birliğine dayalı terim çalışmalarını organize edecek, terim politikalarına katkı sunacak bir terim merkezine de ihtiyacımız olduğunu söylemek istiyorum. Önceki yıllarda da zaten “Yıldız Term” projesiyle Yıldız Teknik’te de Füsun Hocanın, Emine Hocanın vurguladığı bir süreçti. Bu ihtiyaç, terim merkezi ihtiyacımız hala devam ediyor. Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Füsun Ataseven | Moderatör

Evet... Dr. Deniz Kurmel’e çok teşekkür ediyoruz. Oturumumuza gösterdiğiniz ilgi ve sabır için sizlere ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

3. Medya ve Basın Çevirisi

“Yeni iletişim ağları ve ağ toplumu, çeviriyi de çevirmeni de yeniden üretmektedir.”

Dr. Zeynep Görgüler

Teknolojideki gelişmeler medya ve akademi alanına da yansımış, bu alanlarda yeni yöntemler, araçlar ve kullanım biçimleri ortaya çıkmıştır. Her ülkenin kendi gerçeklerine göre şekillenen medya ve çeviri eğitimi alanlarında ülkemizde de ihtiyaçlar doğrultusunda müfredat değişikliklerine gidilmiştir. Çok katmanlı bir alan olan medya çevirmenliğinde iletişim teknolojilerinin etkin bir şekilde kullanılabilmesi amacıyla eğitim süreçleri geliştirilmektedir.

Teknolojik altyapının etkisinden uzak kalan bir çeviri eyleminden ve çevirmenden bahsedilemeyeceği gibi, çeviriden yoksun bir teknolojik gelişim süreci de imkânsızdır.

Günümüz dünyasında, küresel haberleri çeviri haberlerden takip eden önemli bir kitle vardır. Bu yüzden çeviri haberlerin önemli bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Uluslararası kamuoyunu bilgilendirmek, hedef kitleye kendi dilinde ulaşmak önem kazanmış olmakla birlikte, durum beraberinde birçok çeviri hassasiyeti getirmiştir; öyle ki çeviri hataları siyasi krizlere yol açabilmektedir.

03

Üçüncü Oturum

Prof. Dr. Alev Bulut | İstanbul Üniversitesi-Moderatör

Herkese merhaba, hepiniz hoş geldiniz. İletişim ve çeviri çalıştayının öğleden sonraki bu ilk oturumuna hepiniz tekrardan hoş geldiniz diyerek, selamlayarak başlamak istiyorum. Bu oturum öğleden sonraki ilk oturum olarak elbette yemeğin üstüne uzun bir oturum olarak sizi zorlayabilir ama konumuz çok ilginç. Medya ve basın çevirisi konusunda konuşacağız. Çok sayıda konuşmacımız var. Ben öncelikle bu toplantıyı düzenleyen Tercüme Dairesi Başkanlığına Oğuz Bey'in nezdinde bütün ekibe çok teşekkür etmek istiyorum. Sırayla gidecek olursak aslında ilk iki konuşmacımız birbirini tamamlayan bir konuşma yapacaklar. Burada Doç. Dr. Zeynep Oral ile başlayacağımız oturumda görünmesine rağmen basın ve medyada çeviri eğitimine Doç. Dr. Hilal Erkazancı Hacettepe Üniversitesinden aramızda. O başlayacak ve daha sonra Zeynep Hanım'a sözü vereceğiz.

2. Basın ve Medya Çevirisi Eğitimi

Doç. Dr. Hilal Erkazancı | Hacettepe Üniversitesi

Değerli Hocalarım, değerli katılımcılar, ben sözlerime çalıştayda emeği geçen herkese çok teşekkür ederek başlamak istiyorum.

Çeviri paradigmalarının değişmesine ve çevirmen sorumluluklarının genişlemesine neden olan küreselleşme, hem ülkemizde hem de

DOÇ. DR. HİLAL ERKAZANCI | HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

dünyada eviri bilim bölümlerinde sürdürülen çevirmen eğitiminin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Biz bu doğrultuda bugünkü sunumumuzda medya evirmeninin kimliği, medya çevirmeni çalışma alanları, beceri setleri, rolleri, Türkiye’de eviri bilim bölümlerinde medya çevirisi eğitime yönelik dersler ve yurt dışında iki örnekle verilen derslere bakacağız ve bu doğrultuda bir sonuç çıkarmaya çalışacağız.

Dünyada ve Türkiye’de eviri eğitimi veren bölümlerde geçmişte öğrencilere basın çevirisi ve film çevirisi dersleri sunulurken yeni teknolojik gelişmelerle birlikte eviri bilim derslerinin de içeriği zenginleştirilmiş, müfredata eklenen yeni derslerle eviri bilim dersleri yelpazesi daha da genişletilmiştir. Medya evirisi artık basit bir şekilde kaynak medya metninin erek dile çevrilmesi olarak değil, kaynak medya metninin tamamen farklı bir hedef kitleye ait beklentilere uygun olarak incelikli bir şekilde ve belirli bir amaç doğrultusunda yeniden yazımı ve yeniden üretilmesi olarak düşünöldüğünden medya e-

virisi eğitimi büyük bir önem taşımaktadır. Bu sunumumuzun amacı basın çevirisi eğitimini de içine alan medya çevirisi eğitimine ışık tutmak, Türkiye’de ve dünyada çeviri bilim bölümlerinde hazırlanan farklı müfredatları incelemek, ülkemizde akademi ve kurumsal iş birliği çerçevesinde geliştirilebilecek medya çevirmeni eğitiminde öne çıkan noktaları özetlemektir. Terim ve söylem birliğinden yol çıktık. Çeviri bilim alanında çalışan hocalarımızın zaten gündeminde olan bu konuları, medya çevirisi alanının uygulayıcıları ile de paylaşmanın yararlı olacağını düşündük. Medya çevirmeni en genel ifadeyle farklı kitlelerle iletişim sağlamak, yabancı kitlelerle kurulan iletişimi kendi hedef kitlesine aktarmak için geleneksel ama aynı zamanda yeni nesil iletişim araçlarını kullanarak medya metinlerini yeniden yazan kişi olarak tanımlanabilir. Medya çevirmeni farklı medya türleri için çeviri yapabilir. Basılı medya çevirmeni, görsel işitsel medya çevirmeni, ilanlar, panolar, posterler gibi metinlerin çevirisini yapan destek medya çevirmeni. İnteraktif medya çevirmeni ki bu çevirmenlerimiz dijital ağlarda yeni medya metinlerini çevirmektedirler. Bu dört grupta topladığımız medya çevirmenleri için çevirmenlerin sahip olması gereken belirli beceri setleri bulunmaktadır. Üniversitelerin çeviri bilim bölümlerinde öğrencilerin bu beceri setlerine sahip olmasına ve pekiştirilmesine olanak sağlanmaktadır. Söz konusu beceri setleri en genel hâliyle; kaynak ve hedef kültürü ve dilleri tanıma, medya metinlerinin bilgilendirici, işlevsel ve çok amaçlı türleri doğrultusunda çeviride kullanılacak uygun dil özelliklerini kullanma, sözlü çeviri ve yazılı çeviri stratejilerini uygulama, basın bülteni çevirisi, pazarlama çevirisi, reklam çevirisi gibi farklı çeviri türleri için farklı çeviri stratejilerini uygulama, metin içeriğine uygun çeviri stratejileri geliştirme, sesin ön planda olduğu televizyon ve sahne gibi ortamlara uygun davranma, bilgisayar destekli çeviri programlarını kullanma, farklı teknolojileri temel alan ve yeni ortamlara araçlara uyum sağlama, hedef kitle beklentilerini bilme ve gerektiğinde bu beklentiler doğrultusunda medya metnini yeniden yazma. Bu becerilere sahip medya çevirmenlerinden aşağıdaki temel rolleri üstlenmeleri beklenmektedir. Yazılı basın çevirmeni, hem çeviri hem de editörlük rolünü kapsayan ve çeviri yapmanın da ötesine geçen trans editör. Son dakika haberleri, haber bültenleri ve basın toplantısında sözlü çevirmen, alt yazı çevirmeni, dublaj çevirmeni, yerelleştirme yapan çevirmen, engelsiz erişime katkı sağlamak üzere erişilebilir bir medya oluşturma yolunda işaret dili çevirmeni ve sesli betimleme çevirmeni. Med-

ya çevirmenin bu rolleri yürütmesini sağlayacak medya çevirmeni eğitimi nasıl olmalıdır diye soracak olursak, Rico'dan yaptığımız bir alıntıyı burada sizinle paylaşmak isteriz: Öğrenci merkezli, eğitici ile öğrenci arasında iki yönlü bilgi akışı sağlayan, etkileşime dayanan, kültürler arası etkileşimi güçlendiren, ekip çalışmasına katkıda bulunan, öğrenciyi özgür ve yaratıcı kılan, motive eden, çeviri sektörünün ihtiyaçlarını takip eden ve en önemlisi yeni medya ve iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilmesini sağlayan bir eğitimden bahsetmekteyiz. Bu atıfı göz önünde bulunduracak olursak, yukarıda belirtilen rolleri gerçekleştirmek üzere çevirmenlerin sahip olması gereken beceriler için eğitimin tek bir ders kapsamında verilmesinin mümkün olmadığını da anlayabiliriz. Medya çevirmenliği eğitimi, çeviri bilim alanında verilen dört yıllık bir lisans eğitimini temel almaktadır. Medya çevirmenliği eğitimi mezuniyet sonrasında lisans eğitimini destekleyebilecek yüksek lisans ve doktora çalışmalarını da kapsayabilir.

Hacettepe Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümümüzde verdiğimiz ve medya çevirmenliği için gerekli olan beceri setlerini öğrencilere kazandırmayı amaçlayan bir takım dersler var. Bunlardan kimileri doğrudan medya çevirmenliği eğitimini hedef alırken kimisi de bu becerileri destekleyen dersler. Biraz sonra sizlerle onları paylaşacağım. Biz diğer bölümlerin, daha doğrusu diğer üniversitedeki çeviri bilim bölümlerinin müfredatlarına da baktığımızda, farklı üniversitelerde çeviri bilim bölümlerinde gerek aynı adla gerekse farklı isimlerle aslında eğitimcilerin ortak bir paydada buluştuğu ve derslerin hemen hemen aynı doğrultuda ilerlediğini gördük. Birinci sınıfta güncel tartışmalar dersi, medya çevirmeni eğitimi için altyapı oluşturan bir ilk basamak. İkinci sınıfta diğer derslerin yanı sıra söylem çözümlemesi, kültürler arası iletişim, çeviri araçları, proje yönetimi, işaret dili çevirisi yine medya çevirmeni eğitimine katkı sağlamakta. Üçüncü sınıfta verilen temel bilgi ve iletişim teknolojileri kullanımı, çevirmenlik meslek bilgisi, çeviride düzeltme ve son okuma, terim bilim, yerleştirme, teknik metin yazarlığı, mizah çevirisi ve spor çevirmenliği. Hepsini okumamakla birlikte dördüncü sınıfta verilen çeviri stajı, iletişim sosyolojisi, bu beceri setlerini desteklemeye yönelik. Yüksek lisans düzeyinde de verdiğimiz derslerimizden bazıları beceri setlerini destekliyor. Onlar yerleştirme, söylem çözümlemesi ve çeviri, çeviride düzeltme ve son okuma, çevirmenlik meslek bilgisi,

uluslararası ilişkiler metinleri çevirisi, görsel basın ve film çevirisi. Bu derslerle birlikte doktora düzeyinde medya çevirisi araştırma alanının desteklenmesi için de şu dersleri açmaktayız: Görsel-İşitsel çeviri araştırmaları, uyarılma çalışmaları, engelsiz erişim için görsel-İşitsel çeviri araştırmaları, çeviriye disiplinler arası yaklaşımlar. Yves Gambier'e göre çevirmen, çoklu medya teknolojilerinin sunduğu çeviri ortamlarına, araçlarına uyum sağlayabilmesi ve bu ortamlarda hareket edebilmesi, rahat hareket edebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle ülkemizin çeviri bölümlerinde medya çevirmenliği eğitimini desteklemek üzere farklı dersler açılmıştır. Birbiriyle aynı paralelde giden ama farklı dersler. Bu derslerin temel amacı yeni medya ve iletişim teknolojilerini kullanma yetisine sahip öğrenciler yetiştirmektir. Bu derslerin haricinde, Emine Bogenç Demirel ve Zeynep Görgüler hocalarımızın “Yeni Medya Okuryazarlığı Odağında Çeviri Eğitimine Yönelik Sosyal Medya Tabanlı Ders İçeriği Örneği” başlıklı çalışmasında da belirtildiği gibi, yeni medya okuryazarlığı hakkında öğrencilerin bilinç düzeylerini geliştiren derslerin müfredata eklenmesi, medya çevirmeni eğitimi için büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda Yıldız Teknik Üniversitesi Mütercim-Tercümanlık Bölümünde “Sosyal Medya Ağları ve Çeviri Hareketleri” isimli dersi müfredatlarına eklemişler hocalarımız. Görüldüğü üzere, eğitim ayağındaki en önemli nokta medya çevirisi eğitimi için teknolojik gelişmelerin takip edilerek yeni derslerin açılması ve müfredatın sürekli olarak güncellenmesidir ve ayrıca disiplinler arası iş birliğidir. Akademinin kurumlarla daha yakın bir iş birliği sağlaması, medya kurumlarının üniversitelere ziyaretler düzenleyerek öğrencileri ve eğitimcileri kendi kurumsal beklentilerine ilişkin olarak bilgilendirmesi, hem çeviri eğitimine yön verebilir hem de öğrencilerin medya çevirisi ve medya çeviri türleri hakkında bilinçlenmesine katkıda bulunabilir. Hiç şüphesiz medya çevirmeni olarak istihdam edilen ve bu yolda staja başlayan bir adayın belirli bir medya kurumunda, belirli beceri setlerine sahip olması beklenmektedir. Bu nedenle staj olanakları artırılabilir. Akademi alanında kazanılan becerilerin hizmet içi eğitimlerle geliştirilmesi ve pekiştirilmesi lisans eğitimi kadar önemlidir. Medya çevirmenliği eğitiminde temel sorun belki teknolojik altyapının eksikliği olabilir eğitim kurumlarında. Bu sorunun giderilmesi için yine kurumlarla iş birliği yapılabilir. Örneğin sesli betimleme ve alt yazı çevirisi gibi eğitimlerin verilebilmesi için altyapı ve donanım konusunda teknolojik destek sağlamak üzere projeler geliştirilebilir. Evet, Hocam çok teşekkürler.

3. Basın ve Medyada Çeviri Eğitimi

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Çok teşekkürler... Sırayı biraz değiştirdiğimizi söylemiştim. Hacettepe Üniversitesinden gelen bu iki meslektaşımız aynı bölümde iki ayrı ana bilim dalında görev yapmakta. İngilizce perspektifi dinlemiş olabiliriz aslında Hilal Hanım'ı ama aynı zamanda bir bölüm perspektifi açısından da genel bir giriş oldu. Şimdi Doç. Dr. Zeynep Oral bize o da Fransızca Mütercim-Tercümanlık Ana Bilim Dalının Başkanı aynı zamanda değil mi? O kurumda görev yapıyor. Aynı başlıkla konuşması, "Basın ve Medyada Çeviri Eğitimi". Biraz daha açılacak sanırım konumuz. Ben de şunu söylemek istiyorum. Eskiden ders programlarında sadece haber çevirisi olarak yer alan bir konunun şu anda medya ve basın çevirisi adını alması, basına da alıştık ama medya çevirisi adını alması çok büyük bir değişikliğe işaret ediyor çünkü farklı oluklar, kanallar, mecra dediğimiz ortamların artması ile biz aslında bu teknolojiyle baş etme gücümüzle karşı karşıyayız. Yıllar öncesinden o ders adı geldi aklıma "haber çevirisi". Aslında onun devamını yapıyoruz şu anda. Buyurun Zeynep Hanım. Bir de söylemeden geçemeyeceğim, Doçent Doktor Zeynep Oral, Mesleki Yeterlilik Kurumunun çevirmen yeterlilikleri çalışmasında da komisyonlarda birlikte görev yaptığım bir meslektaşım. O işaret dili çevirmeni yeterliliğinde çalıştı. Biz Aymil Hoca ile toplum çevirmeni yeterliliğinde. Oradan da önemli bir mesaimiz var. Buyurun.

Doç. Dr. Zeynep Oral | Hacettepe Üniversitesi

Çok teşekkürler Alev Hocam. Aynı oturumda olmak da bizim için büyük bir zevk. Hilal Hocama da çok teşekkür ediyorum.

Ben sizlere basın ve medya çevirisinin biraz yurt dışı ayağından bahsetmek istiyorum. Bildiğiniz gibi, ülkelerin kendi durumları, kendi gerekçeleri ve kendi kültürlerinden dolayı medya ve basın ürünlerine ilişkin arz ve talepleri değişkenlik göstermektedir. Çeviri yoğunluğu da bununla ilintilidir. Bu çerçevede de, bu atmosfer, bu durum elbette ki mütercim-tercümanlık bölümlerinde verilen basın ve medya çevirisi eğitimini de oluşturmaktadır ve odak noktalarını değiştirmektedir. Bir örnek verecek olursak... Bildiğiniz gibi Belçika'da üç tane resmî dil konuşuluyor; Felemenkçe kuzeyde, güneyde Fransızca ve Valon bölgesinde Almanca. Bu çerçevede üç ayrı dil ve üç ayrı kültür söz konusu. Basın ve medya çevirisi eğitiminde, eğitim nereye odaklanacak dediğimizde,

DOÇ. DR. ZEYNEP ORAL | HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

bu üç kültür ve üç dilin ayrı şekilde bir ortak noktalarından bir medya ürünü çıkartmak söz konusu olacaktır. Fakat Rusya'ya baktığımızda ise patronaj yani hamilik, basın ve medya çevirisi eğitiminin odağındadır. Biz basın ve medya çevirisi eğitimi derken aslında medya çevirilenliği çevirinin çok da ötesinde kaynak metinden erek metne iletişimsel düzgününün iletişimsel şekle aktarılmasının, doğru aktarılmasının, bağlama göre aktarılmasının yanı sıra en önemli şey de yeniden yazma kavramının devreye girmesidir. Burada çeviri bilim odağında André Lefevere'in ve Susan Bassnett'in yeniden yazma kavramına değinmek isterim. Yukarıda da dediğim gibi Rusya'da patronaj - hamilik üzerine odaklanmıştı çeviri eğitimi. Patronaj, her ne kadar yazın çevirisinde de kullanılmış olsa da, medya ve basın çevirisi için de artık geçerlilik taşımaktadır. Patronaj; kişiler, kurumlar, erki elinde bulunduran herhangi bir eyleyicinin belirli bir medya ürününün -bu haber olabilir, reklam olabilir, alt yazı vb. - çevrilmesini, yeniden düzenlenmesini, yazılmasını etkileyebilir. Bu bağlamda baktığımızda patronajın iki ayağı var: bir

ideolojik ve bir de ekonomik ayak. İdeolojik etkenler, medya ürününün içeriğini ve biçimini etkileyebilir. Ekonomik etkenler de tamamen ülkelerin belli medya çeviri ürününü tercih etmesiyle ilgili. Bununla ilgili olarak da yine yurt dışından bazı örnekler vermek istiyorum sizlere. Almanya, İspanya, İtalya ve Fransa gibi ülkelerde dublaj yönteminin yoğun olarak kullanıldığını görürken Hollanda, Yunanistan, Norveç, İsveç, Portekiz ve Belçika gibi ülkelerde de alt yazının tercih edildiğini görmekteyiz. Rusya ve Polonya örneğine baktığımızda ise, “voice over” dediğimiz yani üst sesle dublaj yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır. Bu nedenle, medya çevirisi ve medyada ulusal dil politikaları birbiriyle yakından ilişkilidir. Polonya’da neden üst sesle çevirinin tercih edildiğini düşünürsek çünkü dublaj ekonomik olarak yüklü bir maliyete neden olmaktadır, bu sebeple üst sesle dublaj tercih edilmektedir. Bu çerçevede, her ülkenin kendi sosyoekonomik, sosyo-kültürel ve ideolojik yapısı özellikle daha çok hangi medya ürününün talep edildiğini belirlemekte. Bu durumda, akademik alanda da basın ve medya çeviri eğitiminin hangi ürün türüne odaklanacağını şekillendirmektedir.

Yurt dışında üniversitelerin çeviri alanında lisans eğitimi veren bölümlerinin web sitelerini inceledik. Bunu incelediğimizde medya ve basın çevirisi bağlamında ön plana çıkan etkenleri sizlerle paylaşmak isteriz. Medya çevirisinin geleneksel çeviri ediminden farklı olan yönleri nelerdir? Medya çevirisi eğitiminde lisans düzeyinde hangi alanlar ile disiplinler arası işbirliği düzenlenebilir? Medya çevirmeni kimliği ve medya çevirmen eyleyici rolü nasıl geliştirilebilir? Yurt dışında çeviri eğitimi veren farklı üniversitelerin web sitelerini inceleme sonunda elde ettiğimiz bu veriler, bu üniversitelerin saha ile akademi arasında bir aracılık kurma çabası içinde olduğunu, geleneksel çeviri eğitimi dışında artan teknolojik imkânlar ve bilimsel gelişmelere ayak uydurmak üzere medya çevirisi eğitiminde basın çevirisi, sosyal medya çevirisi, sesli betimleme, ayrıntılı alt yazı gibi engelsiz erişim türlerinde uzmanlaşma yoluna gidilebilmesi için çeşitli modüller geliştirdiğini gördük. Yani aslında baktığımızda sadece ülke ihtiyaçlarından değil dünyadaki ihtiyaçlardan, yasal düzenlemelerden de basın ve medya çevirisinin etkilendiğini görmekteyiz. İncelemiş olduğumuz çeviri bilim bölümlerinin medya ve basın çevirisi eğitimine odaklanma ve yurt dışında basın ve medya çevirisi eğitiminin nasıl sürdüğüne ilişkin bulgularımızı burada sizlerle paylaşırken iki tane örnekten yola çıkmak istiyoruz. Dünyada çok geniş

bir çeviri eğitimi yelpazesi içinden bir Avrupa ülkesini seçtik, bir de Uzak Doğu'dan. Avrupa ülkelerinden İngiltere'yi, Uzak Doğu'dan ise Çin'i seçtik. Burada sırayla size lisans ve lisansüstü düzeyde medya çevirisi eğitim programlarına ışık tutmaya çalışacağız. İngiltere'de Norwich Üniversitesinde, East Anglia Üniversitesinde, çeviri, medya ve modern diller bölümünde lisans düzeyinde medya çevirisi eğitimi verilmektedir. Bu bölümün amacı, web sitesinde, küreselleşen günümüz dünyasında etkili bir kültürler arası iletişim kurulmasını sağlamak olarak açıklanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda verilen dersler, medya ve kültür, İngiliz işaret diline giriş, küreselleşme ve kültürel kimlikler, popüler kültüre giriş. Bu birinci sınıf dersleri. İkinci sınıf derslerine baktığımızda ise, görselleri yorumlamak, yani fotoğrafçılık ve görsel kültür, dijital medya teori ve pratik, cinsiyet ve erk, alt yazı dublajı için teknolojik araçlar, erişilebilir medya için teknolojik araçlar-1 gibi dersler mevcut. Üçüncü sınıfta ise iki dönem staj hakkı kullanılmakta. Staj da toplam krediye etki etmemektedir. Dördüncü sınıf derslerine baktığımızda, sinema, toplumsal cinsiyet, söylem ve erk, ileri dil çözümlemesi, toplum çevirmenliğine, kamu hizmetleri çevirmenliğine giriş, erişilebilir medya için teknolojik araçlar-2. Bu noktada lisansüstü düzeyde medya çevirisi eğitimi için örnek bir programa bakmak da faydalı olacaktır. Bunun için de Çin'de Şangay Uluslararası Öğrenci Üniversitesi bölümünü seçtik. Burada da Uluslararası Medya Çevirisi ve Dijital Kültür Araştırma Okulunu inceledik web sitesinden. Baktığımızda medya çevirisi ve dijital kültür ana başlığı altında görsel işitsel çeviri, medya çevirisi ve çeviri teknolojileri alt başlıklarını görmekteyiz. Bu üç alt başlık bağlamında okulun amaçları aşağıdaki şekilde özetlenebilir. Basın kuruluşlarından yurttış habercilik alanına, yazılı/basılı haberlerden çok kipli derleme haberlere yani multi-model dediğimiz çok kipli derleme haberlere, profesyonel habercilikten amatör haberciliğe kadar çevirinin rolünü irdelemek. Kozmopolitizm, cinsiyet, ulus ve aktivizm gibi konularda, değişen kamusal söylemlerde çevirinin rolünü araştırmak, gerek sahada gerekse çevrim içi platformlarda medya çevirisine odaklanmak, çok kiplilik, medya sosyolojisi, gazetecilik, küreselleşme çalışmaları, eleştirel bilişim teknolojisi araştırmaları gibi farklı disiplinlerle disiplinler arası bir söylem geliştirmek. Bu amaçlar doğrultusunda adı geçen üniversitelerde, Şangay Üniversitesinde, Araştırma Okulunda, gerek yazılı çeviri, gerek sözlü çeviri, gerekse kültürler arası çalışmalar alanında kariyerinin başında olan çevirmen ve araştırmacılara med-

ya çevirisi bağlamında eğitim verilmektedir. Okulun doktora eğitimi de mevcuttur. Çeviriyi dijital yani görsel-işitsel medya ve çevrim içi platformlarla geliştirme hedefini taşıyan bu okul, çeviri bilim öğrencilerine belirtilen dersleri vermektedir. Burada da özellikle çok kipli metinlerin çevirisi, medyada amatör çevirmenler, fan çevirisi, fan alt yazısı, fansubbing, fan dublajı, tarama usulü çeviri, çatışma ve doğal afetlerde medya çevirisi gibi önemli ve güncel dersleri programlarına aldıklarını görüyoruz.

İngiltere ve Çin örneklerinde de görüldüğü üzere, Türkiye’de çeviri bölümlerinde, medya çevirmeni yetiştirmek üzere gerek temel dersler gerekse medya çevirisiyle doğrudan ilgili dersler, müfredat bakımından derslerin adları değişik olsa da farklı başlıklar yer alsada aslında Batı üniversiteleri, Uzak Doğu üniversiteleri gibi farklı kültürlerle ait çevirmenlik eğitim programları ile ortak bir paydada kesiştiklerini görüyoruz. Özellikle Avrupa ülkelerinde medya çevirmenliği eğitime baktığımızda göze çarpan en önemli nokta, görsel-işitsel çevirinin bir alt alanı olan erişilebilir medya kavramı ve bu bağlamda engelsiz erişim. Bunun da çeviri bilim bölümlerinde entegre edilmesi en önemli gelişmelerden bir tanesidir. Burada dezavantajlı gruplardan özellikle sağır ve işitme engelliler için ayrıntılı alt yazı ve işaret dili çevirisi, kör ve görme engelliler için sesli betimleme gibi görsel-işitsel çevirinin bir alt alanı olarak kabul edilen engelsiz erişime yönelik çeviri türlerinin, çeviri bilim programlarının lisans ve yüksek lisans düzeyinde yer almaya başlaması da sevindirici ve umut veren bir gelişmedir. Önümüzdeki süreçte engelsiz erişim doğrultusunda medya çevirmenliğinin daha çok ön plana çıkacağı ve medya çevirmenlerinin engelsiz erişimde aktif bir rol oynayacağını ön görmekteyiz. Sonuç olarak, medya çevirisi eğitiminde çeviriye süreç ve ürün odaklı bakacak olursak, medya çevirisini bir süreç olarak ele aldığımızda, akademik odak noktamız elbette ki alıcımız yani hedef kitlemiz, alıcının beklentileri, alıcı ve çevirmen arası bir köprü konumunda bulunan işverenin kurumsal normları ve beklentileri, hedef dilde mevcut diğer medya ürünlerinin söylem ve biçemi, medya çevirisinin sosyokültürel ve ideolojik boyutları, zaman kısıtlamaları, medya metni yansıma stratejileri, çeviri stratejileri ve çevirmen müdahaleleridir. Müfredatımızı bu doğrultuda geliştirmemiz önem kazanmaktadır. Çeviriyi bir ürün olarak ele alan medya çevirisi eğitiminde odak noktamız ise, çeviri sürecinde yeniden yazılan metnin kaynak metne,

kaynak medya metninden farklılaştığı noktalar, medya ürününün türü, işitsel kip gibi farklı kiplerle desteklenip desteklenmediği, medya ve hedef kitlede alımlama şekli olabilir. Bu nedenle müfredatlarımızın yeni medya gibi teknolojik gelişmeler ışığında sürekli olarak yeniden şekillendirilmesi artık günümüzde bir zorunluluk hâline gelmiştir. Bassnett ve Bielsa tarafından da belirtildiği gibi, medya çevirmenliğinin medya metinlerinin yeniden yazımına dayandığı gerçeğinden yola çıkacak olursak, medya çevirmeni tarafından üstlenilen rollerin, çevirmenlerin geleneksel rollerinin dışında yani sadece aktaran ve arabulucu rollerinin de ötesine geçtiğini ve bu nedenle farklı medya kuruluşlarının üniversitelerde verilen eğitimi gerek sunabilecekleri staj imkânları ve hizmet içi eğitimlerle gerekse üniversitelere yapılacak ziyaretlerle öğrencilere farklı kurumsal bakış açılarını görme fırsatı tanınmalarıyla destekleneceği görülmektedir. Bu aslında bir zorunluluktur; çünkü hem sektör hem kullanan yani öğrenci için iş birliği gerçekten bir terim birliği ve fikir birliğinin oluşması için öğrenciye çok da ışık tutmakta ve verimli olmaktadır. Aynı zamanda bu kurumlara çeşitli yeni projelere de olanak sağlamaktadır. Bu çerçevede, fikir ve terim birliği doğrultusunda hareket ederek donanımlı medya çevirmenleri yetiştirmemiz, alanımız için çok büyük bir önem kazanmaktadır. Teşekkür ederim.

4. Gündemi Yabancı Bir Kaynaktan Kendi Dilinde Takip Etmek

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Çok teşekkür ediyoruz konuşmacımıza. İlk iki konuşmayla akademik bir çerçeve çizdik. Araştırmacı penceresinden de bakmış olduk. Şimdi biraz sahaya ineceğiz ve bir sonraki konuşmacımız bu çoklu ortamı çok iyi temsil eden bir kurumdan, Türkiye Radyo Televizyon Kurumundan geliyor. Nevzat Memet aslında Dış Yayınlar Dairesinde görev yapıyor fakat bir özel görevi daha var. Yunanca yayınlar sorumlusu olarak Yabancı Dil ve Lehçeler Müdürü olarak da görev yapıyor. Burada aslında sahaya inerken “Gündemi Yabancı Bir Kaynaktan Kendi Dilinde Takip Etmek” başlığı altında demin çizilen çerçevede yani ders içeriklerinde yer alan bazı şeylerin bir saha uygulamacısı tarafından nasıl ele alındığını göreceğiz. Yazılı çeviri ve spikerlik de yaptığını biliyorum notlarımdan Nevzat Bey’in. Buyurun söz sizin.

Nevzat Memet | TRT

Çok teşekkür ederim Hocam. Sayın Başkan, değerli katılımcılar, hepimizi saygı ile selamlıyorum öncelikle. Ben bugünkü sunumumda sizlere Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu çatısı altında Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak icra etmekte olduğumuz basın çevirisine ilişkin bazı özet bilgileri paylaşmaya çalışacağım. TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı Türkçe dâhil 37 dilde radyo yayını ile 37 dil ve alfabe de web yayını gerçekleştirmekte. Kısaca tarihçemize baktığımız zaman Türkiye'deki ilk yabancı dil yayınının 1937 yılında Hatay sorunu üzerine dönemin başbakanı Sayın İsmet İnönü'nün konuşmasının Arapçaya çevrilerek Ankara Radyosunda yayınlanmasıyla başladığını görüyoruz. 1938 yılına geldiğimizde Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerinde yine radyo yayınlarının başladığını görüyoruz. 1963 yılında dış yayınlar, "Türkiye'nin Sesi" adını alıyor. 1964 yılında Türkiye'nin Sesi TRT bünyesinde yayın yapmaya başlıyor. 1972 yılına geldiğimizde Yurt Dışı Yayınlar Dairesi Başkanlığı adı altında yeniden teşkilatlandırılıyor. 1980 yılında Yurt Dışı Yayınlar Başkanlığı, Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak değiştiriliyor ve bugün de aynı adı taşıyor dairemiz. 2008 yılına geldiğimizde artık dijital yayıncılığa geçiyoruz Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak ve başlangıçta 15 dille web yayınlarımız başlıyor. Daha sonra da, biraz önce de belirttiğim gibi 15'ten 37 dile çıkıyoruz. Yansıda gördüğümüz trtworld.com adresine tıkladığımız zaman nasıl bir sayfa ile karşılaşılıyor, onunla ilgili bazı kısa bilgiler vermek istiyorum sizlere. Buradan Fransızca dilini seçtiğimiz zaman örneğin sol tarafta, Fransızca dilini seçtiğimiz zaman burada aslında gün içerisinde TRT Haber kanalında izlediğimiz haberlerin büyük bir bölümünün Fransızca dilinde olduğunu görüyorsunuz. Her dilde farklı kategoriler mevcut: Türkiye kategorisi, dünya kategorisi, ekonomi, kültür, spor kategorisi gibi. Yine her dile özgü olarak bir de bölgesel olarak adlandırdığımız bir kategorimiz var. Bu bölgesel haberler kategorisinde de mümkün mertebe hedef kitemize yönelik haberlere yer vermeye çalışıyoruz. Örneğin Fransızca sayfamızda Fransa'daki gelişmeler ya da Fransızca konuşulan coğrafyadaki gelişmelere ilişkin bilgiler, haberler vermeye çalışıyoruz. Benzer bir şekilde diğer dillerde örneğin Arnavutçada, Çince de, Gürcücede, Yunancada farklı farklı dillerde benzer içerikleri görebilirsiniz. Burada da bizim TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı Yabancı Dil ve Lehçeler Müdürlüğü çatısı altında faaliyet gösteren yabancı dildeki web sayfalarında paylaştığımız içeriklerden bazı örnekler görü-

NEVZAT MEMET | TRT

yorsunuz. Buradaki örnekte Taliban'ın Afganistan'da tekrar yönetimi ele geçirdiği döneme ait bir tane görsel haberi sizlerle paylaşmak istiyorum. Gördüğümüz gibi TRT Haber tarafından hazırlandı bu video, ancak biz bunu Afganistan Özbekçesinde alt yazılı olarak yayınladık. Aynı videoyu otuzun üzerinde farklı dillerde de verdik o günlerde. Yine Fransızca sayfamızda yayınlanan alt yazılı bir görsel haberi görüyorsunuz. Burada Sayın Cumhurbaşkanımızın Fransa Cumhurbaşkanı Macron'a verdiği çok güzel bir cevap var aslında. Biz bu cevabı en iyi şekilde Fransızlara kendi dillerinde anlatabiliriz düşüncesiyle bu içeriği hazırladık. Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı Yabancı Diller Müdürlüğünde sadece haber içeriklerinin çevirisini gerçekleştirmiyoruz. Bunun yanında "Zehirli Salkım" gibi, ASALA terör örgütüyle ilgili yapılmış bazı belgesellerin de otuzun üzerinde farklı dilde alt yazılı çevirisini hazırladık. Zehirli Salkım belgeseli TRT Haber tarafından hazırlandı bildiğiniz gibi. Biz bunu Yunanca dâhil 34 dilde alt yazılı olarak yayınladık. Malumunuz FETÖ terör örgütü üyelerinin büyük bir çoğunluğu Yunanistan'a sığındı. Biz de Yunanlılara bu örgütün as-

ında nasıl bir örgüt olduğunu en iyi şekilde anlatmaya çalıştık, onlar için alt yazılı bir içerik hazırlamak suretiyle. Yine ASALA terör örgütüyle ilgili olarak TRT World tarafından hazırlanmış olan bir belgeseli Fransızca alt yazılı olarak yayınladık. Malumunuz olduğu üzere haber metinlerinin yazılış amacı, kamuoyunu bir olay ya da gelişmeye ilişkin bilgilendirmektir. Kişileri bilgilendirirken kullandığımız dilin sade ve anlaşılabilir olması gerekir. Aynı kural haber metinlerinin tercümesinde de kesinlikle göz ardı edilmemelidir. Basın çevirisi ile ilgili olarak bu noktada karşımıza çıkan risklerden bir tanesi, haberi en anlaşılır halde tercüme etmeye çalışırken, tercüme ile yorum arasındaki ince ayrıntıdır. Çevirmenin yapabileceği değişiklik edebi bir metin türünde yaratıcılık olarak anılırken, haber metninde bunun ismi müdahale olarak karşımıza çıkmakta. Gazetecilik, habercilik mesleğinin seçilen ortamın sınırları ile şekillenen ve son derece uzmanlaşmış bir dil kullanımına sahip olduğu bilinmektedir. Bizlerin TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı Yabancı Dil ve Lehçeler Müdürlüğü olarak icra ettiğimiz habercilik, yüzde 90 oranında çeviriye dayanmakta olup bazı dillerde yerel muhabirler ile yaptığımız iş birliği çerçevesinde ilgili dillerde hazırlanmış içerikleri de kullanmaktayız. Bu da açıkça göstermektedir ki 37 dilde yapılan radyo ve web yayınlarımızda basın çevirisi olmazsa olmazlarımızdandır. Peki, bizim Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak temel hedeflerimiz nedir? Türkiye'deki gelişmelere ilişkin olarak uluslararası kamuoyunu en doğru şekilde bilgilendirerek, özellikle yalan haberle mücadeleye katkı sağlamak. Küresel gelişmelerle ilgili Türkiye'nin tez ve görüşlerini uluslararası kamuoyuna anlatırken, hedef kitleye kendi dilinde ulaşmak. Hedef ülkelerdeki gelişmeleri de yakından takip ederek bizim takipçilerimizin kendi ülke ya da bölgelerine ilişkin bazı gelişmeleri sadece bizim aracılığımızla öğrenmesini sağlamak. Yalan haberlerle nasıl mücadele ettiğimize ilişkin bir örnek var. Türkiye'nin Barış Pınarı harekâtı döneminde bildiğiniz gibi çok yoğun bir yalan haber saldırısına maruz kalmıştık. Bu çerçevede TRT Haber tarafından bu konuyla ilgili bir içerik hazırlandı. Biz de bu içeriği 37 farklı dilde alt yazılı olarak yayınladık. Hedeflerimizden bir tanesinin de hedef ülkelerdeki gelişmeleri de yakından takip ederek bizim takipçilerimizin kendi ülke ya da bölgelerine ilişkin bazı gelişmeleri sadece bizim aracılığımızla öğrenmesini sağlamak olduğunu belirtmiştim. Örneğin Yunanistan sahil güvenlik güçlerinin şışleyerek göçmen teknelerini batırdıkları haberlere ilişkin alt yazılı bir video hazırladık. Bu video TRT World

tarafından hazırlandı, biz de Yunanca alt yazısını yayınladık. Takdir edersiniz ki böyle bir görüntüyü Yunanistan medyasında görmemiz mümkün değildir. Açık bir şekilde ellerindeki zıpkın benzeri aletlerle botları batırmaya çalışıyorlar, ateş ettikleri görüntüler falan var. Bizim yaptığımız gibi Türkçe yazılmış basın metin dillerini etkin bir şekilde çevirmek için ilgili terim, deyim ve yapı dağarcığını geliştirmek, ilgili dili ana dil seviyesinde bilmek son derece önemlidir ancak kaynak dildeki bir haber metnini erek dile aktaran çevirmenlerin o dile hâkimiyetleri tek başına yeterli değil maalesef. O kültüre ilişkin bilgi sahibi olmaları, ülke ve coğrafyaya özgü hassasiyetlere de vakıf olmaları gerekir. Dünyanın iletişim araçları sayesinde gittikçe daha da güçlenmesiyle sadece ülkedeki değil tüm dünyaya ilişkin haberleri takip etmek toplumlarda yaygın hale gelmiştir.

Gündemi meşgul eden herhangi bir konunun hem yabancı bir kaynaktan hem de kendi dillerinde nasıl işlendiğini görmek insanların dikkatini çekiyor. Günümüz dünyasında küresel haberleri çeviri haberlerden takip eden önemli bir kitle var ve buna paralel olarak da çeviri haberlerin önemli bir etkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz. Öyle ki bazen düzeltilmeyen bir yanlış, yetersiz ya da yorumlu bir çeviri, ideolojik olmasa da öyle algılanıp siyasi krizlere dahi sebep olabilir. Christina Schäffner'in de çok isabetli bir şekilde belirttiği gibi, bir ülkede söylenen diplomatik-siyasi sözlere diğer bir ülkenin verdiği tepkiler aslında haber çevirileriyle sağlanan bilgiye verilen tepkilerdir. Biraz önce TRT Dış Yayınlar örneğinde bahsettiğimiz gibi özellikle aynı kurum çatısı altında birçok yabancı dilde yapılan habercilik ağırlıklı olarak kaynak dildeki metinlerin basın çevirmenleri tarafından ilgili dile tercüme edilmesi ile gerçekleşiyor olsa da haber çevirisini geleneksel çeviri öğelerinden ayıran en önemli özellik, tek kaynak metin olmamasıdır. Aslında bir avantaj olarak görünen bu durum, esasında kamu yayıncısı olarak bizler için en önemli risklerden biridir. Neden mi? Bunu şöyle açıklayabiliriz: Ukrayna krizi ya da Libya'daki gelişmelerle ilgili bir haberin tercümesi üzerinde çalışırken farklı kaynaklarda bu konulara ilişkin haberlere ulaşılabilir ancak bunlardan ne ölçüde faydalanabiliriz, buradaki haberler bizim izlediğimiz politikayla ne ölçüde örtüşmekte? Bizim darbeci olarak nitelendirdiğimiz biri, yabancı bir kaynaktan rahatça devlet başkanı olarak adlandırılabilir. Bu açıdan basın çevirmenleri olarak herhangi bir kaynaktan yararlanmak istediğimizde, bu kaynakları büyük bir titizlikle seçmemiz

son derece önemli. Örneğin nihai metin olarak ideolojik nedenlerle birbiriyle çelişen, birbirinden farklılık gösteren, gerçeğin dışında ve hatta gerçeğe aykırı, gerçeğin zıddı olabilecek haber metinleri ortaya çıkabilir. Gerçeğin dışında ortaya çıkan haber metnine örnek olarak, bağlı buldukları yöneticilerin siyasi nedenlerle kendilerine yaptığı yönlendirmeler sonucunda Yunan haber muhabirlerinin yaptıkları bir haber çevirisi ve metindeki bir ifade gösterilebilir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden üst düzey bir yetkili tarafından verilen de-meçte, her ne kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti denilse de, haber çevirisinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden işgal altındaki top-raklar olarak bahsedilmekte.

Hedeflerimizden söz ederken, Türkiye'nin tezlerini uluslararası ka-muoyuna en iyi şekilde aktarmak olduğundan bahsetmiştik. Esa-sında TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak belki de en güçlü olduğumuz alan burası. Ancak 37 farklı dilde yayıncılık gibi önemli bir silahı çok daha etkin bir şekilde kullanabiliriz. Dışişleri Bakan-lığı, İletişim Başkanlığı, TİKA ve benzeri kurumlar ile yakın iş birliği yaparak hedef ülkelerde kamu diplomasisi aracını etkin bir şekilde kullanabiliriz. Sadece Türkiye'yi anlatmakla yetinmek yerine, hedef ülkelerde gündemin şekillendirilmesinde rol alabiliriz.

Eğer bir insanla anladığı bir dilde konuşursanız bu onun aklına hitap eder, ama eğer onunla kendi dilinde konuşursanız bu onun kalbine kadar gider (Nelson Mandela).

Aslında, belki de sadece bu sözü alarak biraz önce yaptığım sunumu çok daha detaylı, çok daha ayrıntılı anlatabilirdik. Esasında TRT Dış Yayınlar Dairesi Başkanlığı olarak amacımız da bu: İnsanların gönlü-nü kazanmak, insanların kalbine giden yolu bulmak. Sabrınız ve dik-katiniz için çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Konuşmacımıza çok teşekkür ediyoruz. Bir kurum çevirmeninin gö-zünden, hem de resmî bir kurum çevirmeninin gözünden haber içerik-lerinin nasıl düzenlendiğini örneklerle anlattı. Şimdi sahadaki yolcu-luğumuza devam ediyoruz. Bir ajans deneyimi dinleyeceğiz, Anadolu Ajansından Umur Semiz Koçak, "Anadolu Ajansı Haberlerinin Çeviri-si" konulu konuşmasını yapacak. Aslında neredeyse bütün görevlerde bulunmuş, Anadolu Ajansı Dış Yayınlar Editörlüğünde çevirmenlik,

editörlük, başmuhabirlik, bölüm şefliği, redaktörlük yapmış ve aynı zamanda Haber Akademisi eğitmeni. Bütün bu kimlikleriyle, şapkalarıyla aslında saha deneyimi derken haberin oluşturulduğu mutfağı, ajansı anlatacak, ama ajanslar da farklı olabilirler, resmî ajanslarla özel ajansların durumu çok farklı olabilir. Bunların karşılaştırılması akademide, bizim alanımızda çok ilginç çalışmalar, aynı kaynaktan gelen bir haberin kullanımı açısından farklı örnekler sergilenmesi araştırma konusu olarak bizim de çok ilgimizi çekiyor. Bize bir haber ajansı deneyimi aktaracak Umur Koçak Semiz, buyurun.

5. Anadolu Ajansında Haber Çevirisi

Umur Koçak Semiz | AA

Teşekkür ediyorum, gerçekten harika bir ortam burası. Hem deneyimlerimizi paylaşmak hem de çok değerli hocalarımızın anlatılarını dinlemek gerçekten bizim için çok önemli. Anadolu Ajansı'nda Haber Çevirisi başlıklı sunumumda ben Alev Hoca'mın da söylediği gibi bu işin mutfağından bahsetmek istiyorum. Anadolu Ajansında 13 dilde yayın yapıyor. Hem Türkçeden bu dillere, hem de bu dillerden Türkçeye yayın yaparak haber içeriği üretiyoruz. TRT'den farklı olarak biz sadece haber konusunda üretim yapıyoruz ama son yıllarda ürün çeşitliliğimizi artırmaya çalışıyoruz. Görüntü ve video konusunda sürekli ilerlemelerde bulunuyoruz. Özellikle fotoğraf alanında Anadolu Ajansı uluslararası alanda önemli bir kaynak hâline gelmeye başladı. Fotoğraf altı yazıları da bu yüzden bizim için çok büyük önem taşıyor.

Ben, bu sunuma Sayın Akşit Hoca'mdan bir alıntıyla başlamak istiyorum. "Çeviri Dillerin Dili" adlı çok önemli bir kitabı var. Aslında yaptığımız işi çok iyi anlattığını düşündüğüm için oradan bir metinle başlamak istedim: "Çevirmenin görevi tek tek sözcükler ya da tümce-lerden çok metinleri çevirmektir. Sözcüklerin ya da tümce-lerin önemini azımsamak anlamına gelmez bu. Nitekim tek bir sözcüğün ya da tümcenin bütün bir metin işlevi kazandığı durumlar yok değildir. Bununla birlikte başarılı çeviri, çevrilmesi söz konusu olan metinle ilgili birtakım iletişimsel özelliklerin yakından tanınmasıyla gerçekleştirilir."

Az önce de tartıştığımız gibi haber çevirisi değil artık medya çevirisi çok önemli. Medya çevirisini aslında çok çeşitli katmanlardan oluşan bir yapı olarak düşünebiliriz. Burada bir kaynak dil var, çevrilen

UMUR KOÇAK SEMİZ | AA

dil var ve sonra ürün olarak ortaya çıktığı haber dili var. Bu yapının içinde alt katmanlar da çok önemli bir rol oynuyor. Bunlar bilim, teknik, diplomasi, ekonomi, enerji, hukuk, tıp, spor gibi birçok alana yayılıyor. Basın sektöründe çalışan arkadaşlarımız bilir, haber hiç durmadığı için, 7/24 üretim yapan bir mutfakta bulunursunuz. Nöbet usulü çalışmak durumundasınızdır, bu yüzden uzmanlaşma birazcık lüks gelir bu alanda. Dolayısıyla az önce söylediğim her alanda çeviri yapabilmeniz ya da sizin bu metinlerden haber üretmeniz beklenir. Yani bir dakika önce NASA'dan bir uzay haberi yaparsınız, daha sonra dönersiniz Türkiye'nin güreş alanında kazandığı bir madalyadan bahsedersiniz. Bu cidden yorucu ama bir o kadar da zevkli bir alan. Dolayısıyla gerçekten sizi hep diri tutan ama sürekli kendinizi geliştirmeniz, sürekli uzmanlaşmanız gereken bir alan.

Peki, haber dili ne? Hep haber dili diyoruz ama haber dili en basit anlamında söylersek eğer, 5N1K unsurlarını ters piramit yöntemiyle yerleştirerek verdiğiniz bir format aslında. Burada başlık ve spot var,

bir haber metniniz var, kaynaklarımız var ve arka planınız var. Ben örnekler üzerinden gitmeye çalıştım, burada öğrenci arkadaşlarımın da olduğunu biliyorum. Hep bana gelen soru, “Haber nasıl yazılır?” ya da “Haber çevirisi nasıl yapılır?” diye. Bizim çalışma saatlerimizin, mesaimizin büyük bir kısmını bu tipte basın bildirimleri ya da açıklamalar oluşturur. Arkadaşlarımız hem diğer uluslararası basın kuruluşlarını tarar hem de bu türde basın metinlerini yapar. Bize gelen yeni arkadaşlara ilk söylediğimiz şey şudur: “Lütfen artık kendinizi sadece çevirmen olarak tanımlamayın, siz aynı zamanda ve daha da önemli olarak muhabirsiniz. Dolayısıyla çeviriden öte bir haber yazarı, bir muhabir olarak düşünmeniz gerekir.”

Şimdi burada, Arakan Rohingya Birliğinden katliamların dördüncü yılında yapılmış bir açıklama var. Şimdi size iki tane metin göstereceğim ve çeviri ile haber yazımı, haber çevirisi arasındaki farkı anlatmaya çalışacağım. İlk haberde, “Arakan Rohingya Birliği Myanmar’daki Arakanlı Müslümanlara Yönelik Katliamı Kınadı” diye bir başlık söz konusu. Bu editoryal bir karar olarak kullanmadığımız çünkü çeviri yapıldığı ve haber olmadığı için kullanmadığımız bir metin. İşte sadece çeviri boyutunda kalırsa basın çevirisi, maalesef haber boyutundan uzaklaşmış oluyor. Haber boyutunu eklediğimizde, şöyle bir başlıkla metin karşınıza çıkıyor: “Arakan Rohingya Birliği, Myanmar Ordusunun Soykırım Suçuyla Yargılanması Çağrısında Bulundu.”

Bir muhabir olarak şu metinde haber unsurunu bulup ön plana çıkarmanız gerekiyor. Dolayısıyla kaynak dildeki metni okuyup anlayıp, bir de bunu 5N1K ve ters piramit yöntemleri çerçevesinde haber diline dönüştürmeniz gerekiyor. Kaynaklarınızı belirtmeniz gerekiyor yine. Burada uluslararası basın kuruluşları arasında çok büyük farklılıklar var. Uluslararası kurumlar çok farklı, ülkelere göre haberler yapan ulusal basın kuruluşları da çok farklı. Bu katmanların içine aynı zamanda sizin çalıştığınız basın kuruluşunun izlediği formatlar da giriyor.

Biz Anadolu Ajansı olarak mutlaka yansız, doğru bir biçimde haberleri iletmeye çalışıyoruz. Bunun için basın çevirisi bizim için çok önemli ama burada şöyle bir zorluk ortaya çıkıyor: İki tür haber var, bunlardan bir tanesi olay haberleri, diğeri ise açıklama haberleri. Çoğu zaman TRT de aynı şekilde gidiyor, açıklama haberleri daha yoğun bir biçimde bültenimizi oluşturuyor. Bu da çeviri açısından, gerçekten çevirmen açısından çok büyük bir sorun çünkü burada çok

farklı şeyler işin içine giriyor. Açıklama haberlerini verirken, ne kadarı verilmeli, nasıl verilmeli, tırnak içi ifadeler nasıl olmalı, tırnak dışı ifadeler nasıl olmalı, arka plan bilgisi nasıl olmalı ve kişisel üslup ne kadar yansıtılmalı gibi sorulara yer vermek gerekiyor. Bir de burada çok önemli olan bir nokta da hedef kitlemiz, çeviride hedef kitle. Aslında kitap çevirisini düşündüğümüzde çok daha kalıcı eser ama haber çevirisi, maalesef çok çabuk tüketilen, sürekli değişen bir konu ve haber çevirisi ya da basın çevirisinin ana hedef kitlesi sokaktaki halk, dolayısıyla aslında siz ne kadar bilgili olursanız olun, çoğu şeyi aslında bilmeyen kişiler haber kitlesi. Sokaktaki adam dediğimizde bunun içine akademisyenler de giriyor, ekonomistler de giriyor ama sokaktaki Ahmet Amca da giriyor. Dolayısıyla siz herhangi bir metni çevirirken onların bilmediği şeyleri açıklama, bunlar konusunda bilgi verme sorumluluğunu da üstlenmiş oluyorsunuz.

Şimdi ben burada yine örneklerden gitmek istiyorum. AP'nin verdiği bir haber. Sayın Cumhurbaşkanımızın kısa bir süre önce İsrail'le ilişkiler konusunda yaptığı bir açıklama. Burada üsluptan bahsederken, aslında bu da bir basın çevirisi üslubuna giriyor; gördüğünüz üzere aslında alıntılanan cümle, daha doğrusu çevrilen cümle, bir, iki, üç, dört tane. Bu dört cümlemin altındaki kısımlar ise arka plan bilgileri oluşturuyor. Arka plan bilgileri aslında kamuoyu oluşturmak için de çok dikkatli bir biçimde kullanılan yöntem. Dolayısıyla başlığa bakıp bu haberi okuyan bir AP okuyucusu aslında Türkiye ile ilgili de AP'nin gözünden bir bakış açısı yakalamış oluyor. Haberin aslına geldiğimizde, gördüğümüz gibi Cumhurbaşkanının yaptığı, daha doğrusu bir gezi sonrasında basın mensuplarına yaptığı açıklamadan alınmış bir metin bu ve sadece küçük bir kısmı alınmış. Bunlar yine tarzları oluşturuyor.

Anadolu Ajansı aslında Türkiye'nin bir arşivi. Çevirmen arkadaşlar, gelip ajansta başladığında, "Biz bunun hepsini çevirmek zorunda mıyız?" gibi bir yaklaşımla geliyorlar. Çünkü onların gördükleri AP'deki, Reuters'taki sadece belirli bir konu üzerindeki küçük bir metin. Ajansın bu fonksiyonunu da göz önünde bulundurarak metnin tamamını görmeye çalışıyoruz.

Sizi biraz eskilere götürmek istiyorum. Basın çevirmeninin, daha doğrusu bir dış haberler muhabirinin, aynı zamanda çok iyi bir kriz yönetmeni olması gerektiğine dikkati çekmek istiyorum. Dış yayın-

lar muhabiri olarak görev yaptığım zamanlarda İngilizceye çeviri yaparken en çok hangi haberi yaparken zorlandım, size hangi örneği getirebilirim diye düşündüm, 19 Şubat 2001'deki bir haberi buldum. Aklıma gelen ilk üç haberden birisi buydu. O dönemin başbakanı Sayın Ecevit'in bir MGK toplantısından sonra yaptığı açıklamaydı. MGK toplantısı o gün saat 08. 30 civarlarında başlamıştı, 09. 03'te Haber Akış Sistemimize şöyle bir flash haber düştü: “Başbakan Bülent Ecevit, Cumhurbaşkanı Sezer'in sözleri üzerine MGK toplantısını terk ettiğini ve bunun ciddi bir kriz olduğunu söyledi.”

Bir çevirmen-muhabir olarak, her zaman bildiğiniz ya da anladığınız şeyi çeviremiyorsunuz. Bazen sizin de anlamadığımız, dışında kaldığımız, “Ne oluyor?” dediğiniz şeyler oluyor ama bunu duyurmak zorunda kalıyorsunuz. Onun için çok iyi bir kriz yöneticisi olmanız gerekiyor. Bazen, birebir çeviri ya da müdahaleli çeviri ya da farklı çeviri alanlarını kullanıyoruz. Bu tip alanlarda, kriz çevirisinde, gördüğünüz üzere hemen ama değiştirmeden, çünkü burada değiştirme lüksünüz yok ve hız faktörü çok önemli, bazen dakikalar içinde o metni anlayıp biçimlendirip belirli bir formata sokup okuyuculara sunmanız gerekiyor. Bir de şuna değinmek istiyorum: Liderlerin tarzları var. Ben görevdeyken dört tane cumhurbaşkanıyla çalıştım, hepsinin çok farklı tarzları vardı. Süleyman Demirel'i çevirmek çok farklıydı, Ahmet Necdet Sezer'i çevirmek çok farklıydı. Aynı şekilde İngilizceden Türkçeye çeviri yaptığımızda da Obama gerçekten çok farklı bir dile sahipti. Ben yine bir örnek aldım, Donald Trump'ın e-mail olarak verdiği bir açıklama, burada Putin'le bir görüşme yapacak olan Biden'a bir çağrısı var, “Uyuyakalma!” diye. Kendisiyle biraz dalga geçer bir tarzda konuşuyor, gördüğümüz üzere bunu New York Times çok daha farklı bir biçimde vermiş. Burada tarzlar öne çıkıyor ama benim burada vurgulamaya çalıştığım şey şu: Haber Türkçeye çevrilirken “Trump'tan 16 Haziran'da Putin ile Görüşecek Biden'a Mesaj” diye bir başlıkla verilmiş, “Toplantı esnasında uyuyakalma!” şeklinde. Şimdi bu bizim halkımız için çok fazla bir şey ifade etmiyor. Neden Trump, Biden'a uyuyakalma diyor, bu ne demek? Çünkü seçim kampanyaları sırasında Biden çok sık bir biçimde uyurken resmediyor ve Trump kendisine “Sleepy Joe” (Uykucu Joe) diye bir isim takıyor. Eğer haber metni içerisinde bunu vermezseniz o haber eksik kalır. Dolayısıyla sokaktaki adam niye böyle bir açıklama yapıldığını anlamakta, anlamlandırmakta çok zorluk çekiyor. Dolayısıyla haber

çevirisi yaparken haber çevirmeni olarak bir diğer sorumluluğunuz da tüm bu konular hakkında kamuoyuna bilgi vermek.

Mutfak konusunda bilgi vermeye çalıştım, umarım faydalı olabildimdir. Çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Biz de konuşmacımıza çok teşekkür ediyoruz. Burada çeviri yoluyla haber yazmak konusunda, dakikalar içinde haber yazma konusunda çok önemli şeyler dinledik. Bir de haber söyleminin diplomatik ve belki politik boyutlarıyla ilgili, bir sonraki oturumun da konusu olabilecek bağlamlaştırmayla ilgili ilginç şeyler de duyduk. Verdiğiniz örnekler haber yazımında, kendisi de bir haber yazarı, muhabir gibi düşünmek zorunda olan haber çevirmeninin nasıl bir bağlamlaştırma yaptığı, kültürel anlamda nasıl yüksek ya da düşük hassas bağlamlaştırma inceliklerine göre davrandığını gösteriyor. Bir sonraki konuşmacımız bizi geniş bir perspektife, çeviri sosyolojisine götürecektir. İstanbul'dan geliyor konuşmacımız, Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümünde Öğretim Üyesi olan Dr. Zeynep Görgüler, doktora tez konusu olan çeviri sosyolojisi üzerine yaptığı, benim de tez savunmasında bulunduğum için yakından bildiğim bu tezde ele aldığı konuyu bize daha kısa, genel hatlarıyla aktaracak: *Yeni Medya Temelli İletişim Ağlarında Üretilen Çeviri Pratikleri: Kavramlar, Olanaklar ve Deneyimler*. Bu biraz sosyolojik bakışı da getirecek bize, teşekkür ediyorum şimdiden, buyurun.

6. Yeni Medya Temelli İletişim Ağlarında Üretilen Çeviri Pratikleri: Kavramlar, Olanaklar ve Deneyimler

Dr. Zeynep Görgüler | Yıldız Teknik Üniversitesi Fransızca Mütercim Tercümanlık Bölümü

Teşekkürler hocam, öncelikle bu çalışmayı düzenleyen bütün ekibe emekleri için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca Oğuz Bey'e çok teşekkür ediyorum bilimsel yönlendirmeleri ve pozitif enerjisi için. Benim çalışmamın başlığı *Yeni Medya Temelli İletişim Ağlarında Üretilen Çeviri Pratikleri: Kavramlar, Olanaklar ve Deneyimler*. Bu ana kadar değerli katılımcıların hepsi basın ve medya çevirisini, saha deneyimlerinden hareketle ele alıp tartışmaya açtılar. Ben biraz daha genel bir perspektiften bakacağım. Araştırma konum kapsamında ele alacağım konu başlıkları şu şekilde: "Çeviri Sosyolojisinin Kuramsal ve

**DR. ZEYNEP GÖRGÜLER | YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FRANSIZCA MÜTERCİM
TERCÜMANLIK BÖLÜMÜ**

Yöntemsel Altyapısı ile Yeni Çeviri Pratiklerine Tanık Olmak.” Daha sonrasında “Yeni Medya Temelli İletişim Ağları ve Çeviri Alanındaki Yeni Dinamikler ve Yeni Kavramlar Neler?” Üçüncü aşamada ise dijital iletişim ağları dediğimizde tabii ki çeviri alanına yeni kavramlar giriyor, “Çeviri Alanının Transdisipliner Nitelikleri” üzerinde duracağım. Bununla birlikte çeviri pratiğinin ve çevirmen kimliğinin ağ temelli sürdürülebilir ekosistemlerdeki etkisi ve gücünü biraz ortaya koymak istiyorum. Aslında bu çerçevede çıkacak olan bütün bu yeni kavramlar ve yeni yöntemler eşliğinde belki daha sonrasında dijital iletişim ağlarında yapılan haber çevirilerini, haber çevirmenlerini tartışmaya açabiliriz diye düşünüyorum.

İlk aşamada, çeviri ile çevirinin toplumsal ilişkiselliğine değinmek istiyorum. Toplumsal derken, tabii burada bütün bu toplumsal yapılar, olgular, aktörler, aslında hepsini kapsıyor toplumsal kelimesi. Çeviri alanında 90’lı yıllarda yaşanan sosyolojik dönemle birlikte çevirmenin ve diğer tüm aktörlerin söz konusu yapı ve süreçleri nasıl

deneyimlediği üzerine yoğunlaşmaktadır. Çeviri dilsel ve kültürel bir aktarım olmakla birlikte toplumsal örüntü ağları içerisinde gerçekleşen, yani bir şekilde topluma dokunan bir eylem biçimi. Sadece çevirmen tarafından yönlendirilen bireysel bir üretim alanı olmakla birlikte, farklı gerçeklik düzlemlerinde çoklu eyleyicilerin ve çoklu mekanizmaların bir arada işlediği dilsel, kültürel ve toplumsal bir üretim süreci. Hatta çeviri metin, günümüz koşullarında da metin demek de çok kısıtlayıcı kalıyor, çeviri ürün ya da çeviri içerik aslında makro ve mikro düzeydeki öğelerin etkileşimi sonucunda şekil alıyor.

Çeviri sosyolojisi bize der ki, çeviriyi toplumsal bir pratik ve uluslararası düzlemde gerçekleşen kültürel değiş-tokuşların itici gücü olarak ele almak, çeviri pratiğine katılan birey ve kurumlardan oluşan tüm eyleyicileri çeviri araştırmalarına dâhil etmeyi zorunlu kılıyor. Bu noktadan hareketle çeviri sosyolojisi, çeviriyi farklı gerçeklik düzlemlerinde üretilen ve çoklu mekanizmaların bir arada işlediği bir eylem şekli olarak kabul edilmekte ve bu sürecin oluşmasında iş başında olan toplumsal koşulları teşhis etme görevini üstlenmektedir. Yani kısaca şöyle özetleyecek olursam, çeviri sosyolojisi bütün bu toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi koşulların ki bu koşullar bazen kısıtlara da dönüşebiliyor, çeviri ürün, çevirmen stratejileri ve bu çeviri sürecini oluşturan, kuran diğer tüm aktörler üzerindeki aslında izdüşümlerini konu alan bir yaklaşımdır.

Çeviriye sosyolojik açıdan baktığımızda, günümüz koşulları içerisinde teknoloji ön plana çıkıyor. Burada küçük bir parantez açacağım ve biyolojik alandan bir alıntı yapmak istiyorum. Biyolojide kenar ilişkileri diye bir kavram var, yani iki farklı ekosistemin birleştiği noktada aslında aralarında bu besin ağı üzerinden çok yüksek enerjili alışverişler gerçekleşiyor. Dolayısıyla çeviriyi de bu açıdan düşünerssek, aslında çeviri ve teknoloji arasında da kenar ilişkileri yaratmak mümkün ya da başka bir deyişle günümüzde çeviride dijital performansları deneyimlemek artık söz konusu.

Şimdi ağ toplumundan bahsediyoruz, küreselleşmeyle birlikte yeni medya temelli iletişim ağları ne yapıyor? Çeviri pratiğini ve çevirmen kimliğini yeniden yeniden ve sürekli üretiyor. Bu böyle yeniden yeniden üretilirken, çeviri pratiği ve çevirmen kimliği de dijital ortamın yarattığı yeni üretim ve deneyim alanları çerçevesinde yeniden tanımlanıyor. Artık ne diyoruz? Dijital deneyimler çeviri pratiğine ve

çevirmen kimliğine yönelik yeni kavramsallaştırmaların ve bununla birlikte yeni üretim sahalarının oluşmasına öncülük ediyor.

Bu noktadan hareket ettiğimizde, yani yine çeviri ve teknoloji arasında kenar ilişkileri yarattığımızda, çeviri eylemini kuran dijital ilişki ağlarını düşünmek, aslında bu ağları deneyimleyen çevirmen kimliğinin de farkına varmak oldu. Şu önemlidir bu noktada; dijital iletişim ağlarında yapılan çeviri pratiklerinin ve çoklu çevirmen kimliklerinin, söz konusu olan yeni dünya düzeniyle, yani dijital dünyayla kurdukları ilişkisellik ancak bu şekilde görünür kılınabiliyor. Dolayısıyla çeviri alanına sızan bu temiz havanın ya da dijital hava da diyebiliriz, alandaki aktörler tarafından hissedilmesi ve bununla birlikte çevirmenlik mesleğinin gelişimine yönelik adım atılması oldukça önemli.

Burada yine küçük bir parantez açıyorum, hepimizin içerisinde olduğu bu dijital teknolojiler tabii ki birtakım fırsatları ve tehditleri de beraberinde getiriyor. Ben burada çeviri bilimci refleksimle aslında bu fırsatların ve tehditlerin neler olduğunu paylaşmak istiyorum. Evet, ağ toplumundan bahsediyoruz, üretilen içerik tabii ki dijital, etkileşimsel, hipermetinsel, yayımlı, sanal multimedya biçimselliğiyle destekleniyor. Bununla birlikte ağ toplumu ne yapıyor? Katılımlı ve paylaşımcı kültürel üretim pratiklerini destekliyor. Bilginin ağlarda yeniden üretimi ve tüketimi söz konusu. Örgütlenme şekli dönüşüyor, artık yatay ve akışkan bir örgütlenmeden bahsediliyor ağlarda. Tabii ki dijital ağlar bireysel pratiklerimizi öne çıkardığı için birey bu noktada öz yönetim ve öz düşünümsel bir kavrayış geliştirmek durumunda kalıyor. Daha geniş bir perspektiften bakarsak da aslında dijital teknolojilerin bir yandan katılımcı demokrasi, diğer yandan diyalog kültürünü ve bireyin sivilleşmesini desteklediğini söyleyebiliriz. Bu tabii iyimser bir tablo.

Şimdi hepimizin tabii ki dijital ağlarda birtakım ara yüz akışlarımız var. Dediğim gibi, fırsatlar-tehditler var; iki taraflı, yani ikircikli bir ortam, bir yandan ifade özgürlüğü ile bilgiye erişim hakkını, bilginin serbest dolaşımını, hak odaklı iletişimi, fırsat eşitliğini, diyalog kültürünü, günümüzde çok konuşulan sürtünmesiz iletişim ortamını, teknoloji-bilim-sanat ilişkiselliğini, ortak aklı, artırılmış gerçekliği, insan-yapay zekâ etkileşimini ve açık bilim gibi temel değerleri desteklerken; diğer taraftan yankı odaları, çitleme hareketleri, post-gerçeklik, troll ve bot hesaplar, nefret söylemi, kişisel verilerin izinsiz

kullanılması, veri madenciliği, dijital gözetim, algoritmik propaganda gibi etik ve birtakım ahlaki sorunları da tabii ki beraberinde getiriyor.

Çeviri ve dijital arasındaki kenar ilişkilerinden bahsettik, dolayısıyla biz aslında yeni bir çeviri mimarisine doğru yol alıyoruz. Yani ne oluyor? Çeviriyi yapay zekâya açıyoruz. Çeviri alanının taradığı zaman ve mekân aslında oldukça geniş, çeviriyi anlamaya çalışırken başka zamanlara ve başka mekânlara sıçramalar yapmak artık olmazsa olmaz. Dolayısıyla çeviri odaklı anlam evreninin sınırlarının genişlemesinden söz edebiliriz. Çeviri pratiğine yönelik yeni söylemler ve yeni etkileşimsel alanlar şekilleniyor. Çeviri pratiklerinin dijital ortama taşınmasıyla günümüzde artık yeni bir çeviri algoritmasından -yani çevirinin matematiği de bir şekilde dönüşüyor- yeni bir çeviri mimarisi ortaya çıkıyor. Tabii durum böyle olunca daha eleştirel, bütüncül ve diyalektik bakış açıları da önem kazanıyor. Şimdi bu sözü-nü ettiğim sanal deneyimler ve algoritmalar etrafında yükselen çeviri hareketlerine -tabii ki çevirmenin bir de dijital bir bedenlenişi söz konusu- baktığımız zaman artık gerçekten bambaşka kavramlar söz konusu. Yani eski kullandığımız kavramlara yeni anlamlar yükleniyor. Bu açıdan baktığımız zaman şöyle bir kavramsal çerçeveden, katılımcı, paylaşımcı ve kolaboratif çeviri hareketlerinden söz ediyoruz. Kullanıcı türevli çeviri içerik üretimi, adhokratik çeviri ağları, -biraz önce hocalarımın da söylediği gibi- fan, gönüllü, profesyonel ve amatör çevirmen kimlikleri, yani daha hibrit kimlikler. Tabii ki angaje çevirmen kimlikleri ve demokratikleşme pratiği olarak çeviri karşımıza çıkıyor. Tabii ki bununla birlikte etik, çeviri etiği de değişip dönüşüyor ve çevirmenden de yine öz düşünümsel bir kavrayış benimsemesi bekleniyor. Bu tür çeviri hareketleri nerelerde çıkıyor karşımıza? İşte dilsel bariyerlere takılan kimi kültürel ürünlerin geniş kitleler tarafından ulaşılabilir, erişilebilir ve kullanılabilir kılınması, dijital ağlarda yapılan çevirilerde mümkün. Çeviri, bilginin serbest dolaşımı, bilgiye serbest erişim hakkını destekliyor. Sivil toplum örgütleri ve gönüllü çevirmenler, az konuşulan dillerden merkez konumundaki dillere yapılan çeviriler, kamusal alanda tabii ki bir farkındalık yaratıyor ki bu hazırladığımız kitapta da bunun altını sürekli çizdik. Tabii ki daha geniş bir perspektiften bakarsanız çeviri etrafında örülen hak odaklı iletişim ağlarından söz edebiliriz. Dolayısıyla bu noktada çevirmene de baktığımız zaman, artık çevirmenin sadece diller ve kültürler arası bir medyatör rolü var ama artık buna dijital iletişim ağlarıyla birlikte

çevirmenin medyalar arası iletişim kurma becerisi ekleniyor. Tabii burada dikkat çekilmesi gereken bir nokta var. Çevirmenin yeni medya ağlarının sunduğu ortamlarda karşılaşacağı etik sorunlara karşı nasıl tavır alabileceği konusunda da bilinçlendirilmesi kaçınılmaz ki burada eleştirel yeni medya okuryazarlığı bence çok önemli. Yani çevirmenin eleştirel yeni medya okuryazarlığı konusunda becerilerle donatılması ve yetiler kazanması oldukça önemli. Şimdi tabii dijital ortam çevirisi, bütün bu ilişkisellik aslında çeviriyi transdisipliner bir üretim pratiği olarak da karşımıza çıkartıyor. Şimdi artık çeviri bir yeni medya pratiği. Dolayısıyla da yeni medyadaki deneysel müdahalelerin üretilmesi ve deneyimlenmesi bir çeviri pratiği ve süreci olarak anlam kazanıyor. Çeviride bilimsel, sanatsal ve teknolojik performansların diyalogu söz konusu. Dolayısıyla çeviride transdisipliner bilgi üretiliyor. Yani birden fazla disiplin bir arada çeviri işbirliğine dayalı düşünce yaratma yöntemlerini kullanıyor. Burada önemli olan tabii transdisipliner bilgi üretme farklı disiplinlerin katılımcı ve paylaşımcı çalışma koşulları içerisinde etkileşime girerek günümüz sorunlarına yönelik bütüncül çözüm önerileri sunmasıdır. Zira ancak transdisipliner bir ortamda çeviri diğer disiplinlerle iletişime giriyor ve günümüz sorunlarıyla ilişki kurmaya başlıyor, onlara çözüm üretmeye başlıyor. Disiplinlerin ötesinde yeni araştırma yöntemleri ve alanları yaratan akademi, özel sektör ve kamu arasında ilişki oluşturulan ve günümüz sorunlarına yönelik bütüncül çözümler üreten düşünsel pratikler önem kazanıyor. Çevirinin ve çevirmenin artık eşitlik, adalet, ekonomi, iklim meseleleri, sürdürülebilirlik, mülteci sorunları, sosyal meseleler gibi küresel sorunlara çözüm üretmek için disiplinlerin ötesine geçmesi ya da başka bir deyişle disiplinleri aşarak başka düşünce biçimlerine başvurması artık olmazsa olmazlardan bir tanesi. Sonuç olarak, evet artık çeviride başka düşünce biçimlerini sorgulamamız gerekiyor ya da başka bir ifadeyle sürdürülebilirlik kavramını birazcık vurgulamak istiyorum. Günümüzde de gerçekten çok popüler bir kavram. Yani çeviride de artık sürdürülebilir hareket alanları yaratmak çok önemli. Bu nasıl olacak? Aslında çeviri alanında algoritmalarla birlikte değişen, dönüşen, çeşitlenen bir kavramsal ve düşünsel ufka doğru gidiyoruz. Dolayısıyla gelecek için çeviride kuramsal ve yöntemsel anlamda bir müdahale kaçınılmaz. Çeviriyi, çevirmeni dışı kapalı diğer varlıklardan farklı bir bütün olarak algılamak yerine bütün o değişkenliğini, hangi toplumsal dinamiklerin ürünleri olduklarını anlamamız çok önemli. Artık çeviri kolektiflerin-

den bahsediyoruz. Bunun içinde sadece çevirmen, editör, yayınevi yok. Yapay zekâ da var, çeviri teknolojileri de var, çipler var, gen teknolojileri var, artırılmış gerçeklik var, yani çok daha kalabalık ve türdeş olmayan bir sürü olgu var ve bence buna çok daha yeni şeyler de ekleyebiliriz şu an itibarıyla. Mesela “metaverse”den bahsediyoruz, “xenobot”lardan bahsediyoruz, bunların aslında hepsi çeviri kolektifleri içerisinde yer alan bir takım olgular diyebilirim. Dolayısıyla teknolojik altyapının etkisinden uzak kalan bir çeviri eyleminden ve çevirmenden bahsetmek mümkün olmadığı gibi, çeviriden yoksun bir teknolojik gelişim süreci de imkânsız. Dolayısıyla bizlerin yani çeviriyi düşünenlerin, çeviriye kafa yoranların dijitale belli bir mesafeden bakabilmesi, eleştirel ve sorgulayıcı bir bakış açısı geliştirebilmesi çok önemli. Diğer taraftan çeviride gönüllü, amatör, fan çevirmenlerin demokratik bir şekilde alana katılım cesaretlerinin ve motivasyonlarının kırılmadığı bilimsel bir üretim platformu inşa edilmesi de yine önemli bir nokta. Kavramsal ve uygulama boyutunda farklı olasılıkları ortaya çıkarmak, çevirinin kavramsal potansiyellerini genişletmek, çeşitlendirmek ve çoğaltan girişimlerde bulunmak, disiplinler arası sinerjik ilişkiler hatta kavramlar arası etkileşim yine çok önemli. Kuram-uygulama ilişkiselliğinin çok yönlü yapısı, bu ilişkiselliğin uygulama sahasının hareketleriyle yeniden inşası, kuramların ötesindeki çeviri gerçekliğinin ve uygulamaların keşfedilmesi, çeviri ürün ve çevirmeni tartışırken gerçekten artık alışıl gelmişin ötesine geçmek bence hepimizin yapması gereken önemli bir nokta diye düşünüyorum. Şimdi hem çevirmenin hem de çeviri bilimcinin dijital ortam farkındalığının artırılması ve sahadaki dijital çeviri hareketlerinin seslerine muhakkak kulak verilmesi önemli. Ağlarda şekillenen çeviri pratiklerine ve çevirmen kimliklerine yönelik tasarlanacak dijital perspektif saha araştırmaları yaparak çevrim dışı çeviri dünyasının gelişimine de bir şekilde ışık tutacağız. Böylece hem çeviri bilim alanı, hem çeviri pratikleri, hem de çevirmen kimliği sürdürülebilir bir nitelik kazanacak. Dolayısıyla çeviri alanında inovatif, eleştirel, kolektif, zaman-mekân olasılıklarını çeşitlendiren, dünyayı başka bir şekilde deneyimlemeyi öneren, başka bir dünyanın mümkün olması için düzen ve düzenekler yaratan çeviri yaklaşımları çok önemli. Tabii ki en önemlisi günümüz sorunlarıyla doğrudan bağ kurarak, barışçıl, sürdürülebilir, katılımcı, paylaşımcı, özgür ve demokratik çeviri hareketlerini desteklemek bu açıdan önem arz ediyor. Sonuç olarak haber ve medya çevirileriyle de bir iletişim, etkileşim kurmak

istedim. Yeni kavramlar ortaya koymaya çalıştım. Sürdürülebilir hareket alanları, transdisipliner sorgulamalar, hak odaklı iletişim, medyatör, diyalog kültürü, post-gerçeklik, dijital performanslar, yapay zekâdan bahsettim. Artırılmış gerçeklik, eleştirel yeni medya okuryazarlığı ve kenar ilişkileri. Aslında belki de dijital iletişim ağlarında yapılan bütün bu medya ve basın çevirilerini bu kavramlar etrafında yeniden düşünüp tartışmak ufuk açıcı olabilir diye düşünüyorum. Çok teşekkür ediyorum beni dinlediğiniz için.

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Biz de çok teşekkür ediyoruz konuşmacımıza, sosyolojik bir çerçeve çizdiği için. Çünkü bu çerçevede bütün eyleyicileri, çeviriyi sunanlar kadar kullananları da artık yeni bir gözle görmemiz gerektiğini anlıyoruz. Zira biz bir ağ toplumuyuz ve bu ağ toplumunda bir ağ içinde birlikte yaşıyoruz. Görselliği, işitselliği geçtik, tamamen bir ağ hareketi içindeyiz. Buna dikkat çekmiş oldu konuşmacımız. Şimdi bir sonraki konuşmacımız, son konuşmacımız, aslında ev sahibimiz. Daha doğrusu bu kurumun bir temsilcisi. Büşra Karaduman Aktuna İletişim Başkanlığı Basın Yayın Dairesi Başkanı olarak bugün aramızda bulunuyor, konuşmasını yapacak. Basın Yayın Dairesi için de ben şöyle bir şey söylemek isterim. Benim yaşımdaykilerin yani benim yaşımdaykilerin gençliğinden değil de çocukluğundan hatırladığı Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünden alınan bilgilerin kaynağı olan kurum. Şimdi bugünkü adı İletişim Başkanlığı olduğuna göre burada bir daire olarak işlevini sürdürüyor. Devlet enformasyon sistemi bağlamında uluslararası medya takibi ve basın çevirisi başlıklı bir konuşmada bu dairenin bugünkü görevlerini dinleyeceğiz, buyurun.

7. Devlet Enformasyon Sistemi Bağlamında Uluslararası Medya Takibi ve Basın Çevirisi

Büşra Karaduman Aktuna | Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
Değerli katılımcılar, 14 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, devlet tanıtma ve aydınlatma hizmetleri kapsamındaki iç ve dış her türlü enformasyonu sağlama görevini Başkanlığımıza tevdi ediyor. Aynı zamanda elde edilen bu verileri derlemek, onları bülten ve yayın hâline getirmek ve daha sonra bunların arşivlemesini yapmak, bu alandaki teknik hizmet ve donanımı sağlamak da bizlerin vazifesi. Bu görevi

BÜŞRA KARADUMAN AKTUNA | CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

kısa adıyla DES olarak ifade ettiğimiz Devlet Enformasyon Sistemi aracılığıyla yerine getiriyoruz. İletişim Başkanlığının yaklaşık yüz kişilik bir birimle yürüttüğü bir çalışma bu. DES kapsamında çalışan bir ulusal ve uluslararası medya takip birimimiz var. Sahada bu çalışmayı onlar yapıyor ve yürütüyor. 2018 yılında kurulan İletişim Başkanlığı tabii ardında çok güçlü bir birikim barındırıyor. Takdir edersiniz ki kurumsal hafıza kavramı çok önemli bir hazine. Bizim basın çevirisi alanındaki bu hazine sandığımız da elbette hemen bugünden yarına dolmadı. Başkanlığımızın bu alandaki kurumsal hafızası 1920 yılında kurulan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesinden bugüne geliyor. Devlet Enformasyon Sistemindeki ilk kayıt 1979 yılının Ocak ayına ait. O günden bu güne yaklaşık bir milyon iki yüz elli bin haber çevirisi yapılmış. Yani bu Sayın Bülent Ecevit'in başbakanlık görevini yürüttüğü 42. hükûmetten bu yana dış basında Türkiye hakkında yayımlanan bütün haber ve yorumların dijital arşivimizde kayıtlı olduğu anlamına geliyor. Öncesinde dijital kayıtların dışında da dosyalanan haberler ve radyo bant kayıtları da arşivimizde mevcut. Teleks

kelimesi sizler için bir şey ifade eder mi bilmiyorum, yani katılımcılarımızın yaşı biraz düşük, genç diyelim. Kurumumuzun çeviri süreci 70'li yıllardan itibaren teleks denilen ve dışarıdan metin tabanlı veri aktaran cihazlar üzerinden Reuters, AFP, AP gibi ajanslardan gelen haberlerin tercümanlar tarafından çevrilip makamlara iletilmesiyle yapılıyordu. Kimdi bu makamlar, neydi? Cumhurbaşkanlığı, Millî İstihbarat Teşkilatı, Başbakanlık gibi makamlara iletiliyordu. Bu sürece sayısı yaklaşık on olan basın müşavirlikleri o dönemde yurt dışından destek sağlıyorlardı. Ne yapıyorlardı basın müşavirlerimiz? Sabah uyanıp ceketlerini giyerek gidip bayiden gazete alıyorlardı ve o gazetelerin tercümesini yaptırıp ya da yapıp sonra işte bu teleks yardımıyla Ankara'ya, merkeze o çevirileri iletiyordu. Biz şimdi önümüzde, sistemde hemen o çevirinin orijinal pdf'sini ve çeviri metnini görebiliyoruz. Peki, o zaman nasıl oluyordu. Basın müşavirlerimiz bize o kupürleri kesip posta yoluyla yaklaşık bir ay içerisinde kurumumuza gönderiyorlardı. Bugün tabii bu işler çok çok daha kolay ama tabii bugüne gelmeden önce "Vax" isimli kapalı devre bilgisayarlar vardı. O kapalı devre bilgisayarlar devreye girdiğinde daktilonun yerini aldılar ve bu sefer o kapalı devre bilgisayarlarla yapılmaya başlandı bu işlemler. Bu internetsiz dönemde sadece İngilizce ve Fransızca masalarımız vardı. Daha sonrasında 1990'ların başında internetin devreye girmesiyle tabii her şey biraz daha kolaylaştı. Çevrilecek mecralar da çoğaldı, çevirmen sayımız ve dil masalarımız da arttı. Urduca, Farsça, Hintçe, Hırvatça gibi nadir sayılabilecek dillerden dahi şu anda İletişim Başkanlığı çatısı altında tercüme yapıyoruz. Aynı zamanda tabii basın müşavirliklerinin katkısıyla birlikte yaklaşık 30 dile kadar ulaşıyor kapasitemiz. Şimdi müsaade ederseniz ben biraz da sistemin mutfağından bahsetmek istiyorum. Biz devlet enformasyon sistemi kapsamında ulusal ve yerel medyayı yirmi kişilik bir ekiple inceliyoruz, tarıyoruz ve günlük haberleri, kupürleri sisteme koyuyoruz. Türkiye'de en geniş, en büyük yerel medya arşivi de gene bu DES sistemi kapsamında İletişim Başkanlığı bünyesinde yer alıyor. Tabii bu sisteme teknik katkıyı da biz yine kendi bünyemizden Bilgi İşlem Dairemizdeki arkadaşlarımızdan sağlıyoruz ama tabii bugün burada konumuz çeviri, dolayısıyla size uluslararası medya takibinden bahsedeceğim. Biz seksen çevirmen arkadaşımızla birlikte çalışıyoruz. Bu arkadaşlarımıza bir de redaktörlerden oluşan bir ekip eşlik ediyor. Basın müşavirliklerimiz de dışarıdan destek veriyor. Çevirmen ve redaktörlerden oluşan ekiplerimiz gün içerisinde üç vardiya hâlinde

çalışıyor. Aralıksız olarak haber takibi yapılıyor, yaklaşık on beş saat haber takibi yapmış oluyoruz. Kritik zamanlarda ki maalesef bu çok da nadir değil, bu haber takibimizin süresi 24 saate çıkıyor. Dolayısıyla nöbetçi ekipleri, hafta sonları, bayramları asla atlamadığımızı da göz önünde bulundurursak İletişim Başkanlığında 365 gün kesintisiz haber takibi yapıyoruz. İşleyişi ve takip ettiğimiz mecraları da kısaca anlatmak istiyorum. İngilizce, Almanca ve Fransızca masasında görevli tercüman arkadaşlarımız RSS denen içerik besleme sistemini gerçek zamanlı olarak takip ediyorlar. Ayrıca her dil grubu gün içerisinde ajans, gazete, haber portalı, radyo, televizyon, sivil toplum kuruluşu, ülkelerin dışişleri bakanlıkları, cumhurbaşkanlıkları web siteleri gibi mecraları sistematik olarak tarıyorlar. Aynı zamanda 38 uluslararası haber ajansını da tarıyorlar, bunların içinde AFP, AP vs. var. 400'e yakın internet sitesi, El Cezire, BBC World gibi kanallarında aralarında bulunduğu 40 uluslararası televizyon kanalı ve 4 uluslararası radyo yayınına arkadaşlarımız takip ediyor. Peki, haberleri neye göre seçiyorlar diye baktığımızda, bu haber taraması neticesinde Türkiye ile doğrudan veya dolaylı olarak Türkiye'yi etkileyebilecek haberleri ya da yazıları çevirmen arkadaşlarımız topluyorlar ve çoğu zaman seçimi kendileri yapıyorlar. Ama çok kritik durumlarda şef redaktörlerle bir araya gelip bir karar veriyorlar. Değerli Alev Hocam beni doğru bilgilendirdi bu anlamda o çeviriye dâhil, değil mi, seçim süreci de aynı zamanda.

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Editörlük, redaktörlük de dâhil ama editörlük çeviri sürecinin içinde haber yazarken muhabir gibi hissedin dedi Umur Hanım çok güzel söyledi. Siz de editörlüğü eklediniz. Çeviriye dâhil demek bizim bakışımız gibi gelebilir ama çeviri alanında çevirmenlik mesleğini zenginleştiren açılımlar olarak görüyoruz. İletişim alanı da kendisini çeviriye de içeren bir meslek olarak görüyor tabii.

Büşra Karaduman Aktuna

Evet yani biz burada tabii biraz kendi bakış açımızla olayı değerlendiriyoruz. Haberler aslına uygun şekilde yani bir yoruma mahal vermeksizin hızla çevriliyor, bazen özet ya da geniş özet şeklinde, tam metin çevirmeden de aktarabiliyoruz. Sonrasında değerli redaktör arkadaşlarımız bu metinleri alıyorlar, DES sistemine uygun mu, künyesi vs. düzgün mü, içerisinde herhangi bir hata var mı diye kont-

rol ederek sisteme yüklüyorlar. Sonra tabii dış kullanıcıya haberler geliyor. Mutfaktan çıktıktan sonra dış kullanıcı Devlet Enformasyon Sisteminde o haberleri görüyor ve isterse keywordler girerek kendi ilgi alanına yönelik veri süzme de yapabiliyor. Bunlara ek olarak, 6 dilde yaklaşık 100 düşünce kuruluşunu Tercüme Dairemizdeki çevirmen arkadaşlarımızın yardımıyla gene takip ediyor ve bu manada DES'i zenginleştiriyoruz. Az önce bahsettiğim dış kullanıcılara da gelmek istiyorum. Devlet Enformasyon Sistemini duyan herkes ne kadar güzelmiş keşke biz de kullansak, yararlınsak diyorlar ama az önce söylediğim gibi üst düzey bürokrasiyi ve karar alıcıları, politik karar alıcıları daha ziyade yararlandırıyoruz ama aynı zamanda o dış kullanıcılar Cumhurbaşkanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Millî İstihbarat Teşkilatı, Millî Savunma Bakanlığı, diğer bakanlıklar ve İletişim Başkanlığı tarafından belirlenen diğer üst düzey makamları da kapsıyor. Takdir edersiniz ki bu saydığım kurum ve kişiler uluslararası medyada Türkiye ile alakalı kendilerini ilgilendiren haberleri oturup izleyemezler her gün, buralardan haber bulup çevirisini yaptırılmaz diyeemezler. Böyle bir ne bütçemiz var devlette maalesef ne de sistemimiz

var. Dolayısıyla İletişim Başkanlığı bu görevi layığıyla yerine getiriyor merkezde. Bu arada tabii unutmadan Cumhurbaşkanımız başta olmak üzere İletişim Başkanımızın, Dışişleri Bakanımızın ve diğer üst düzey yetkililerin dönem dönem yabancı yayın organlarında yer alan mülakatlarını ve onların iletildiği yazıları da DES üzerinden takip ediyoruz. Birkaç ay önce de yine değerli başkanımız Fahrettin Altun'un yönlendirmesiyle bu DES'in bir kısmını biz kamuya da açtık. Çünkü gerçekten burada çok kıymetli bir çalışma var ve genel olarak kamuoyunu da ilgilendirebilecek bölümleri var. Telefonunuza indirebileceğiniz aplikasyonlar hazırlayarak kamuoyunun da istifadesine sunduk. Son olarak yine ilginizi çekeceğini düşündüğüm bülten ve arşiv konularını birazcık anlatmak istiyorum. Biz tercüme edilen haberler arasından seçtiğimiz stratejik ve haber değeri yüksek olan metinleri sabah 09. 00, öğlen 13. 00, akşam 17. 00 saatlerinde her gün üç bülten olarak hazırlayıp derleyerek önceden belirlenen kullanıcılara e-mail'le gönderiyoruz. Diyebilirsiniz ki zaten sistemde var niye böyle bir ekstradan çalışma yürütüyorsunuz? Bazen çok acilen cevap verilmesi gereken ya da ivedi önlem alınması gereken hususlar olabiliyor. Enformasyon sağladığımız makamları da haberdar etmemiz açısından kıymetli bir çalışma. Arşiv konusuysa, DES'in en komplike özelliklerinden bir tanesi, zira Türkiye ile ilgili konuların dış basındaki yansımaları, çevirisi yapılan haber ve yorumlarla kayıt altına alınıyor ve bu kayıtlara sistem üzerinden her an ulaşmak mümkün. Kayıtlar, ülkelerin Türkiye ile ilgili tutumlarının zaman içinde değişimini de göstermesi açısından çok kıymetli açık istihbarat bilgileri. . Dönem dönem, örneğin seçim zamanlarında veya önemli yurt dışı ziyaretlerinde yayımlanan haberler spesifik olarak bir başlıkta toplanarak uluslararası medyanın Türkiye'ye bakışıyla alakalı bize bir takım ipuçları veren bültenler oluşturulabiliyor. Bunun dışında haberlerin kaçının olumlu kaçının olumsuz olduğuna dair bir takım spesifik değerlendirmeler de yapıp sayısal verilere dökülebiliyoruz. Elbette bunun için sistemi ayakta tutan başta ulusal ve uluslararası medya takip birimi çalışanlarımız olmak üzere, hem Tercüme Dairesinden hem de Bilgi İşlem Dairesinden destek veren arkadaşlarımıza müteşekkirimiz. Hafızası ve tecrübesi yüz yıla dayanan haber tarama, çeviri ve arşivleme sistemimizi sizlere umuyorum layığıyla anlatabilmişimdir. Hepinize dinlediğiniz ve sabrınız için çok teşekkür ediyorum, sağ olun.

Prof. Dr. Alev Bulut | Moderatör

Biz de konuşmacımıza çok teşekkür ediyoruz. Bu konuşmacımızın destekçilerinin de çok fazla olduğunu tahmin ediyorum çünkü bütün daire burada sanıyorum yani Tercüme Dairesi de burada. Burada bulunan bütün çevirmen meslektaşlarımızın, genç çevirmenlerin bu oturumdan faydalandıklarını umuyorum çünkü tam onların yaptıkları işi anlatan bir oturumdu her boyutuyla. Katılımcılarımıza çok teşekkür ediyorum süreye uydukları ve konularını hakikaten çok derli toplu ve örneklerle canlı anlattıkları için. Hepinize de katıldığınız için çok teşekkür ediyoruz, sağ olun.

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

4. Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi

“Çevirmen, hangi şartlar altında olursa olsun kurumunu, ülkesini temsil ettiğini unutmamalıdır.”

Gevher Ebru Çevikoğlu

Diplomatik metin çevirisi, birçok farklı metin türünü kapsayan, kendine özgü bir dili, söylemi, biçimi ve metin üretme gelenekleri olan bir alan. Bu alanda çeviri yapmak uzmanlık gerektirir.

Diplomaside rolü olan kurumlarda görev yapan çevirmen, yalnızca kendi ülkesinde yaşanan siyasi gelişmeleri değil, hemen her ülkedeki siyasi gelişmeleri takip etmek durumundadır. Mesleki becerilerini sürekli geliştirmeye, her an hiç bilmediği bir kültürde, bir ülkede yer alabileceğini düşünerek, araştırarak kendini geliştirmeye açık olmalıdır.

Siyasi ve diplomatik metin çevirileri temsil görevi de içerdüğinden çevirmenin sorumlulukları artmaktadır.

04

Dördüncü Oturum

Büyükelçi Osman Yavuzalp | Moderatör

Değerli İletişim Başkanlığı yetkilileri, Sayın Hocalarım, değerli katılımcılar, sevgili öğrenciler, son oturuma hoş geldiniz. Her şeyden önce ben Sayın İletişim Başkanımıza daveti için teşekkürlerimi sunmak istiyorum. Aynı şekilde kendi ekibinden özellikle Oğuz Bey ve onun değerli arkadaşlarına teşekkürlerimi iletmek istiyorum. Benim için çok eğitici bir çalıştay oldu. Zira sabahtan beri birçok değerli katılımımız son derece önemli görüşlerini belirttiler. Eminim her şeyden önce burada hazır olan öğrencilerimiz de çok faydalanmıştır bu sunumlardan. Ben Dışişleri Bakanlığında 2011 yılında kurulan Tercüme Dairesinin Ağustos ayından beri başkanlığını yürütüyorum. Bizim görevimiz de çok özetle anlaşma metinleri, devlet yetkililerimizin, büyüklerimizin konuşma metinleri, Dışişleri Bakanlığı açıklamaları, güncel gelişmeler ve Sayın Dışişleri Bakanımızın bize vereceği diğer görevleri yerine getirmekle yükümlü olan bir birimin başındayım. Bu çerçevede bizim yanımızda değerli hocalarımızın yanından geçmiş, onlardan eğitim almış birçok mütercim arkadaşımız da mevcut. Ben burada çok değerli katılımcılarımızı kısaca tanıtmak istiyorum. Tabii özgeçmişlerini rahatlıkla internetten bulabilirsiniz ama ben özellikle bu kadar değerli katılımcıların moderatörlüğünü yapmaktan gurur duyuyorum. Her şeyden önce Sayın Gevher Ebru Çevikoğlu TİKAdan bizimle birlikte, aynı şekilde Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz, Hacettepe Üniversitesinden bizimle birlikte ve Doktor Sinem Sancaktaroğlu yi-

ne Hacettepe Üniversitesinden bizimle birlikte. Ben bu girizgâhı fazla uzatmadan hemen sözü Gevher Hanıma vermek istiyorum. Buyurun.

2. Diplomaside Rolü Olan Kurumlarda Çevirmenin Görev ve Sorumlulukları

Gevher Ebru Çevikoğlu | TİKA

Önce kıymetli hocalarımdan özür dileyerek söze başlamak istiyorum çünkü burada her ne kadar çeviri kuramları yani akademik çalışmalarım, bu alanda süregelen birtakım çalışmalarım olsa da, burada aslında uygulayıcı olarak bulunuyorum ve maalesef uygulamayla teorinin birbirini tutmadığını iş hayatında sıklıkla gözlemliyorum. Burada şimdi, siyaset dili ve diplomatik metin çevirisi bağlamında kendi deneyimim olan özellikle TİKA bağlamında birazcık diplomaside, kamu diplomasisinde rolü olan kurumlarda çevirmen ne yapar, nasıl bir tutum takınır, bundan bahsetmek istiyorum. Aslında bunların her biri birer ayrı oturum da olabilir, o yüzden çok da dağılmadan toparlamaya çalışacağım.

Şimdi akademik şapkamla konuşmayacağım burada dedim ama irtibat çevirmeni kavramından da bahsetmekte fayda var diye düşünüyorum. Zira kurum çevirmeni dediğimizde aslında bugün akademik anlamda bunun bir karşılığı var, bu da irtibat çevirmeni kavramı. Mesleğimizin akademideki kavramı bu. 2017 yılında -daha önce diğer hocalarımız da bahsetti- İstanbul Üniversitesi koordinasyonunda Çevirmen Yeterlilikleri Hazırlama Protokolü imzalandı ve çevirmenlik mesleğinin meslekleşmesiyle ilgili önemli bir adım atılmış oldu. Elbette burada yalnızca meslekleşme değil, meslektaşlarımızın yeteneğini ve becerilerini ölçen bir dizi kriterin de bu vesileyle belirleniyor olması, aynı çatı altında mesleğini icra eden çevirmenler arasında bir standart oluşturması açısından özellikle önem taşıyor. Tabii kurumlar için de oldukça faydalı bir durum çünkü çevirmen olarak tayin edilecek kişilerin belirlenebileceği bir takım kriterler de ortaya konulmuş oldu. Her ne kadar kurum çevirmeni olarak geçsek de bizim alanımızda biz buna aslında az evvel de bahsettiğim gibi MYK nezdinde, ulusal mesleki standartlar bağlamında irtibat çevirmenliği diyoruz. Çevirmenlik mesleği, aslında başlığımızla ilintili konuşacak olursak, diplomasıyla ezelden beri iç içe ve çok ilişkilidir. Zira diplomaside yer alan kişilerin her dili bilmek gibi bir yükümlülüğü

GEVHER EBRU ÇEVİKOĞLU | TİKA

ve biraz da gerçekçi olmak gerekirse ihtimalleri pek yok. Dolayısıyla çevirmenler bu bağlamda onların sesi. Sadece kültürü aktarmıyor aslında iletişimi de sağlıyor. Bu anlamda da aslında bence irtibat kelimesi Türkçede de bunu birebir karşılıyor çünkü ilk etapta irtibat sağlıyoruz. Tarih boyunca tabii çevirmenlerin çok çok önemli yerlerde oldukları biliniyor. Özellikle Osmanlı döneminde mesela Ermeni ve Rum aileler nezdinde baktığımızda, kazandıkları dil yetenekleri sayesinde çok çok üst mertebelere kadar gelebilmişler, hatta böyle çok da prestijli bir meslekmiş ki babadan oğula da geçmiş. Hani bayrak teslimi gibi de görülebilir. Diplomatik bir dil tabii ki bugün her yerde. Özellikle bizim gibi yani TİKA mesela, kamu diplomasisinde özellikle son dönemde ön plana çıkan bir kurum. Dışişleri Bakanlığıyla beraber hemen yan yana kamu diplomasisinde yer alıyor. Mesela bir sürü uluslararası kuruluş bu dönemde Suriyeli mültecilerin ülkemizde bulunduğu pozisyondan, geçici sığınma durumlarından dolayı diplomatik dili aslında her yerde kullanıyoruz. Mesela bir uluslararası kuruluşta yer alacak olsanız, sizden en basit hâliyle işte bir ataşeye

e-posta göndermenizi bekliyorlar. Bu da aslında en basit hâliyle bir diplomatik dil kullanımı.

Şimdi MYK Çevirmen Yeterlilikleri'nde yerleştirme çevirmeni, özel alan çevirmeni, işaret dili çevirmeni, toplum çevirmeni, konferans çevirmeni ve irtibat çevirmeni olarak 6 kategori belirlendi ancak uygulamada mesela ben kendi adıma söyleyebilirim ki TİKA açısından aslında irtibat çevirmeni dediğiniz kişi yer yer toplum çevirmenliği de yapıyor, özel alan çevirmenliği de yapıyor, yerleştirme çevirmenliği de yapıyor. Konferans çevirmenliği yeterliliklerinin de bir kısmına aslında sahip. Dolayısıyla bir çatışma noktasında bulunuyor. İrtibat çevirmenlerinin işini ben o anlamda diğerlerinden birazcık daha zor görüyorum. Yani bir kurumda çalışıyorsanız, özellikle diplomatik rolü olan bir kurumda çalışıyorsanız, uluslararası bağlamda oldukça aktif bir yerde çalışıyorsanız ki şu anda dış politikamız aslında birçok farklı faktörle, birçok farklı aktörle oldukça aktif. Dolayısıyla aslında bana kalırsa kendi tecrübelerime de dayanarak irtibat çevirmenleri burada en ağır yükü taşıyan insan, yani çevirmen grubu oluyor çünkü irtibat çevirmenliği, yeterliliklerde, sözlü çevirmenlik alanları üzerinde yoğunlaşarak düzenlenmiş. Yazılı metinden sözlü çeviri ve ardıl çeviriyi yetkin bir şekilde yapabilen kişiye irtibat çevirmeni diyoruz ama "İrtibat çevirmeniyim ben, yazılı çeviri yapmam." gibi bir şey söz konusu maalesef olamıyor. Bu bağlamda da özel alan çevirisi dallarında birazcık uzmanlaşmanız gerekiyor. Şimdi benim durumumda mesela TİKA gibi kurumlarda bir bakıyorsunuz bir sağlık bakanı, yani bir Afrika ülkesinin sağlık bakanına ben çeviri yapıyorum. Oradan çıkıp bir Afrika ülkesinin tarım bakanına çeviri yapıyorum. Oradan çıkıp işte Afrika Birliği Başkanı'na çeviri yaparken kendimi buluyorum. Şimdi burada ben hangi özel alanda uzmanlaşabilirim, ne kadar uzmanlaşabilirim? Bu bence bir tartışma konusu aslında. Burada tabii birtakım çevirmenin kendince geliştirdiği yöntemler ve taktikler oluyor. Burada bir de ayrımlar var tabii, yani yazılı metinden sözlü çeviri yaparken veya kısa notlu-notsuz ardıl veya notlu ardıl çeviri yaparken bu tabii ki yapacağınız yere, bulunduğunuz ortama, bağlama, katılımcı kişilere göre çoklukla değişiyor elbette ama bir kurum içi - kurum dışı gibi bir temel ayrım ortaya çıkıyor.

İlk oturumda da çok bahsedildi bu terminoloji konusunda. Terminolojiyi bilmeden çeviri yapmak elbette çok zor ama terminolojiye, bütün terminolojiye ne denli vakıf olabilirsiniz? Ben bu anlamda da mesela

kendimi şanssız görüyorum çünkü mesela Tarım Bakanlığında çalışıyor olsanız orada dönen terminoloji üç aşağı beş yukarı belli. Sağlık Bakanlığında çevirmen olarak çalışıyorsanız yine belli bir terminoloji ekseninde dönüyorsunuz ama bizde durum pek böyle değil. Bizim, OECD çerçevesinde sekiz farklı kategori var ama onların dışına çıktığımız da çok oluyor. İnsani yardım da yapıyoruz, yeri geliyor mesela Arakanlı mültecilere çeviri de yapıyorum, burada toplum çevirmenliğine giriyor iş esasen baktığınızda. Yeri geliyor çok üst düzey, yani bir büyükelçi ziyareti esnasında çeviri yapıyor oluyoruz. İşte yarın Afrika Zirvesi'nde olacağım İstanbul'da. Kime çeviri yapacağıma dair şu anda hiçbir fikrim yok. Gidince orada göreceğiz. Dolayısıyla orada yapacağım çevirinin de içeriği farklılaşacak ve tam olarak işte kurum dışı olduğu için tamamen savunmasız bir ortam olacak. Kurum içinde durum ne oluyor? Kurum içinde tabii ki mümkünse önceden en azından bizim kurumda, bizim daire başkanlarımız, başkan yardımcılarımız veya kurum başkanımızın bir fikri olabiliyor zaman zaman. Bazen de öyle durumlar oluyor ki bir büyükelçi bizden randevu istiyor, konu da belirtmiyor. O durumda bizim de haberimiz olmuyor kurum olarak ancak bazen de belirli birtakım gündemde olan projeler oluyor. Birtakım talepler oluyor. Onlar üzerinden ilerleyeceğini biliyoruz. Orada mesela belki bir terminoloji araştırması yapmak için bir fırsat oluyor. Kurum içi aslında her zaman birazcık daha konforlu oluyor bir kurum çevirmeni için. Az önce de bahsettiğim gibi aşına olmak, yeni konu, yeni aktör veya aşına olunan konu, aşına olunan aktör de tabii ki çeviri yaparken yapacağınız çevirinin içeriğini çok rahat bir şekilde belirlemenize zaman zaman yardımcı olabiliyor. Konferans çevirmenlerine bakıyoruz mesela onlara çok imreniyorum, onları çok kıskanıyorum zaman zaman. İşte konuşma önceden onlarla paylaşılıyor, işte sunular önceden veriliyor. Genellikle öyle oluyor yani uluslararası bir platformda. Bizim için durum hiç öyle değil, bizim için hep sürprizlerle dolu. Bir de tabii altından kalkamazsanız kalkamamış oluyorsunuz. Yani çevirmen çeviriyi yapamamış oluyor. Bunu anlatamıyorsunuz, ben bu konuyu hiç bilmiyordum, bana hiç bilgi verilmedi gibi aslında bir savunmaya girmek gibi de bir şanssız olmuyor.

Bir yandan da işin şöyle bir boyutu var: Diploması zihninizin bir kenarında hep duruyor. Siz ne olursa olsun duruşunuzla, tavrınızla, yani yalnızca konuştuğunuz dille değil aslında vücut dilinizle de orada bir diploması aracısınız. Aklınızda hep o oluyor zaten. Bu platform

neresi olursa olsun durum değişmiyor. Mesela iki tekniker arasındaki çeviri yaparken de, mesela Angola'daydım geçtiğimiz ay, bir karton-piyerciyile pazarlık ederken de aslında orada kamuyu temsil ettiğinizi, ülkeyi, aslında devleti, Türkiye'yi temsil ettiğinizi her daim zihninizin bir kenarında tutmanız gerekiyor. Yani kurum çevirmenleri açısından iş birazcık daha, irtibat çevirmenleri açısından birazcık daha zorlu. İstisnalar olmuyor mu? Oluyor. Tabii bizimle de zaman zaman işte notların paylaşıldığı, bizim de zaman zaman önceden bilgi sahibi olduğumuz durumlar olabiliyor. Ben mesleğimi aşağı yukarı sekiz yıldır irtibat çevirmeni olarak sürdürüyorum. Önceden editörlük vesaire yaptım ama bu bağlamda diploması bağlamında bakacak olursak yaptığım her çeviri benim için aslında ilave bir stres. Sekiz yıldır istisnasız her çeviriye başlamadan önce derin bir nefes alıyorum. Çünkü ne çıkacağını bilemiyorum. “Hoş geldiniz, merhaba.” Ondan sonra başlıyor mesela, hiç beklemediğiniz bir şey çıkabiliyor.

Benim için durum birazcık daha hektik; yani geçen hafta mesela bir Afrika Kupası ile ilgili bir konuşma çevirirken buldum kendimi ki ilk defa böyle bir şey yaşıyorum. Oradaki işte birtakım futbol terimleri, futbolcu isimleri geçmeye başladı ama çok da ilgili olduğum bir alan değil. Dedim bu konuda biraz kendimi geliştirmem lazım anlaşılır, işin özü bu. Aslında işin özü, irtibat çevirmeniyseniz sürekli kendinizi geliştirmek zorundasınız. “Bu da benim alanım değil, bu da bir kenarda dursun.” gibi bir şey olmuyor. Zira dediğim gibi diplomasının bir aracısınız ve aradaki iletişim, aradaki irtibat size bağlı.

Peki, biz ne yapıyoruz? Bunu yaparken ne oluyor? Birazcık da ondan bahsetmek isterim. Kamuda çeviri yaparken, irtibat çevirmeni olarak görev yaparken bilgiyi her zaman tarafsız bir şekilde, çevirinin bir iletişim aracı olması gerektiği ve tarafsız çeviri yapılması gerektiği biliniyor fakat bunun içerisinde kendinize her zaman bir hareket alanı açılıyorsunuz. Ülke menfaati, kamunun menfaati, kurumun menfaati söz konusu olduğunda aslında işte üstü örtük bir bilgi varsa onu belki yanınızdaki kurumdaki amirimize fısıldayarak belki el altından veriyorsunuz mecburen. Üzerindeki o üstü örtülü bilgiyi o anda orada aktarmanız gerekebiliyor veya önceden elinize gelmiş herhangi bir not varsa veya kurum başkanınız o an o notu göz ardı ettiyse, onu kaçırdığınızı fark ettiyseniz belki orada “Bir saniye!” deyip onunla ilgili bir şey istişare ediyor olmanız gerekebiliyor. Aslında her türlü irtibatı siz

sağlıyorsunuz. Sizin art alan bilginizin de olması gerekiyor, kurumda olan biten daha önceki o konuyla ilgili, herhangi bir konuyla ilgili bildiğiniz fayda sağlayabileceğini düşündüğünüz herhangi bir şey varsa onu da vermeniz gerekiyor ama tabii tüm bunları yaparken kurumu temsil ettiğinizi ve ülkeyi temsil ettiğinizi hiçbir zaman unutamiyorsunuz. Bu kılık kıyafetinizden tutun da hâliniz, tavrınız, biraz aslında fazla sorumluluğu olan bir iş. Üstsel bir bakışla, kurum çevirmenin rolü, kapsamı ve amacı aslında çok çok genişlemiş oluyor.

Tabii bunlara ek olarak siyaset dilini, yani kamu dilini, diplomasi dilini de iyi biliyor olmanız lazım. Şimdi herhangi bir yerde bir işte bakan ile karşılaştığınızda nasıl hitap edeceğinizi, nasıl bir tavır takınacağınızı çok iyi bilmeniz gerekiyor çünkü bu bir bütünleşik süreç. Diplomasiye baktığınız zaman aslında sadece dille yürüyen bir süreç değil; bu her hâliyle, işte bir sürü kurum şu anda kurumsal iletişimle bunu sürdürmeye çalışıyor, görünürlük malzemeleriyle en basit hâliyle. İşte medyada haberlerin yer alış şekli, haber dilinin düzgün kullanılması, doğru kullanılması, kurumlar açısından baktığımızda personelinizin sizi ne kadar temsil edeceğine dair gerekli takviiyenin ve teşvikin yapılması gibi. Dolayısıyla dünyadan bihaber veya siyasetten, yaşanan gelişmelerden bihaber olmak gibi bir lüksümüz yok. Sorunuz varsa daha sonra alabilirim. Teşekkür ederim.

Büyükelçi Osman Yavuzalp | Moderatör

Çok teşekkür ederiz. Aslında sunumunuzda tipik bir Dışişleri Bakanlığı müterciminin gününü bir şekilde tasvir ettiniz. Neden bunu söylüyorum? Mesela şöyle demiştiniz: “Bir gün Afrikalı bir sağlık bakanının tercümesini yapıyorum, sonra tarım bakanına geçiyorum vs.” Aslında bizde de klasik bir tercüme dairesi güne önce belki bir taziye mesajının çevirisiyle başlar. Ondan sonra, belki konsolosluk alanında bir anlaşma yapılacaktır, onun çevirisine başlırsınız ama mesele konsolosluk olduğu için orada da çeşitli terimleri çok iyi bilmeniz gerekir tercüme için. Ondan sonra belki çevre konusunda bir tercüme gelir, bu sefer yeşil enerjiden başlayıp bütün çevre terimlerini doğru bir şekilde tercüme etmek durumunda kalırsınız. Ondan sonra belki yurt dışında bir ülkede bir bina yapılacaktır, bu sefer tapu kadastro terimlerine girmeniz gerekir. Özetle dediğiniz aslında çok doğru, uzmanlaşma imkânı biraz zor oluyor. Diğer taraftan da mesela Sayın Dışişleri Bakanımıza özellikle Fransızca konuşan Afrika

BÜYÜKELÇİ OSMAN YAVUZALP | MODERATÖR

ülkelerinden veya Fransızca konuşan ülkelerden ziyaretçi geldiğinde mütercim sağlıyoruz. Orada tabii önce notların üzerinden geçiliyor. Ben kontrol ediyorum. Belki 20 dakika o notlar üzerinden tercüme yapılıyor ama ondan sonra dediğiniz gibi her türlü konuya; hele bir saatlik bir buçuk saatlik bir görüşmeyseniz ama öte yandan endişe etmeyin, tercümanlarımız da o konuda son derece anlayışlıdırlar. Sonuçta önemli olan gerekli mesajların verilmesi.

Ben şimdi bir sonraki konuşmacımıza dönmek istiyorum. Notlarımdan, sunumu birlikte yapacağınızı veya art arda yapacağınızı anlıyorum. Söz sizde, buyurun.

DOÇ. DR. AYŞE ŞİRİN OKYAYUZ | HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz | Hacettepe Üniversitesi

Çok teşekkür ediyoruz. Sinem Hocamızla birlikte sunacağız. Şöyle, bazen yansılar arasında geçişlerimiz olacak birbirimizi tamamlayacak şekilde sunacağız. Her şeyden evvel İletişim Başkanlığına, İletişim Başkanımıza ve özellikle Oğuz Bey'e, şahsen ben gördüm ne kadar mesai harcadığını bu günü organize edebilmek, bizleri bir araya getirebilmek için çok çok teşekkür ederiz. Bir araya gelmek gerçekten çok güzeldi. Hocalarımızı görmek, meslektaşlarımızı görmek de ayrı bir güzellikti. Hele ki pandemiden çıktığımız dönemde belki de ilk buluşmamızdı. O anlamda yalnızca mahiyeti içeriği anlamında değil bu anlamda da unutmayacağımız bir buluşma, çok çok teşekkür ederiz.

Şimdi göreceksiniz, ilk başta diplomasi ve çeviri konusunda konuşacağız. Diplomasi ve çeviri diyeceğiz ama diplomasi dediğim her yerde aslında bunu siyasetle iç içe kullanacağız. Zira diplomasinin olduğu yerde siyaset, siyasetin olduğu yerde diplomasi var. O yüzden siyaset ve diplomasi çevirisi dememek için tamamen ekonomik olmak için

diplomasi ve çeviri diyeceğiz ve işin daha çok diplomatik misyonlardaki yönüne, diplomasi çevirmenine biraz odaklanacağız. Gönül isterdi ki Nihal Yetkin Karakoç Hocamız da aramızda olsaydı, konumuzun uzmanlarından. Ama Alev Hocamız, Mine Hocamız da var bu konudaki uzmanlar arasında. Onların da eminim görüşleri olacaktır.

Şimdi kısaca uzatmadan diplomasi terimiyle başlayayım. En klasik açılışı yapayım, diplomasi terimi Yunanca “ikiye katlamak” terimi olan “diploma”dan gelir çünkü her diplomasi oturumunda böyle başlıyor bu olay. Şimdi tanımına kısaca girelim. Genellikle ülkeleri yönetenler arasında aracılık yaparak günümüzde kamuoyu ile iletişimi de kuvvetlendirme amacına hizmet eden bir daldan bahsediyoruz. Din, dil, ırk, gelenek-görenek yönünden birbirinden çok farklı topluluklar arasında ilişkileri kurmaya yarayan araçların başında diplomasi geliyor. Şimdi bunun çevirisi nasıl oluyor? Diplomasi konusunda Sinem Hocama şimdi sözü veriyorum.

Dr. Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt | Hacettepe Üniversitesi

“Diplomatik metinlerin çevirisi tam olarak nedir?” sorusunun cevabını vermek hiç kolay değil. Hele bu kadar uzman ve duayenin içerisinde bunu tanımlamak hani çok daha zor ama en geniş anlamıyla bir şeyler söyleyecek olursak, diplomatik görevi olan ya da temsil görevi olan her kurumda yapılan çevirilerin tümünü kapsıyor diyebiliriz. Burada belki de anahtar sözcük “temsil görevi”. Daha dar anlamıyla tanımlayacak olursak, diplomatik misyonlarda yani büyükelçiliklerde, konsolosluklarda ve diplomatik görevi olan ulusal ya da uluslararası kuruluşlarda yapılan çevirileri kapsar. Hangi anlamı alırsak alalım, daha geniş ya da daha dar anlamı, birçok farklı metin türünü kapsayan bir alan ve kendine özgü bir dili, söylemi, biçimi ve metin üretme gelenekleri olan bir alan.

Dolayısıyla bu alanda çeviri yapmak uzmanlık gerektirir ama hangi alanda uzman olacağınız çeşitlilik gösterebilir. Zaten Gevher Hanım da bahsetti, Sayın Büyükelçim de ifade etti, ben de biraz sonra Şirin Hocamla örneklendireceğim ama tabii ki uzmanlık gerektirir, farklı çeviri yaklaşımlarının da aynı şekilde benimsenmesi gerekir.

Buradan yola çıkarak “Bu tarz metinleri, diplomatik metinleri çevirecek olan kişiden nasıl bir birikim beklenmelidir?” sorusuna cevap vermek ve buradan da eğitime doğru uzanmak istersek önce belki

DR. SİNEM SANCAKTAROĞLU BOZKURT | HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

diplomatik misyonlarda çalışan ya da diplomatik metin çevirisi yapan çevirmenlerin hayatından bir kesit sunarak başlamak iyi olacak. Ben tabii akademidenim ama özellikle eşim sahada çevirmenlik yaptığı için ve diplomatik alanda, yakından aslında onun bir gününü gözlemleyebiliyorum. Şöyle diyelim: Bir çevirmen, diplomatik misyonda çalışan bir çevirmen öncelikli olarak kendi temsil ettiği ülke ve diğer ülke arasındaki, diyelim ki et ihracatına dair bir anlaşmayı çevirebilir yazılı olarak, bunu takiben vizeyle ilgili bir takım belgeleri çevirmek zorunda kalabilir. Bir davet düzenlenmiştir, resmî bir daveti, bir davetiyeyi düzenlemesi, kaleme alması ya da çevirmesi gerekebilir. Ardından bir basın açıklaması gelebilir, onu çevirmesi gerekir. Bu arada o günün haberlerinden bir derleme yaparak, özetleyerek bir çeviri yaparak büyükelçiye sunması gerekebilir. Arkasından resmî bir konuşmayı çevirebilir. Diyelim ki Cumhurbaşkanlığı Makamına çıkabilir. Bu arada tabii o diplomatik misyonun içinde bulunan diğer çalışanların çocuklarıyla ilgili okula yazdırmak, yeri geldiğinde doktor kontrolünde yardımcı olmak gibi şeylerle ilgilenmek durumunda

kalır. Zaman zaman acil durumlar ortaya çıkabilir. Gecenin bir yarısı diyelim ki o temsil ettiğiniz ülke ya da Türkiye'deki bir konsoloslukta ya da elçilikte çalışan bir çevirmenden bahsediyorum. Bir telefon gelir. Biri pasaportunu çaldırmıştır. Polisle arada iletişim sağlaması gerekir. Biri kalp krizi geçirmiştir. Ambulans ayarlanması gerekiyor. Gözü yaşlı eşiyile konuşması gerekir. Dolayısıyla bir gün içerisinde ya da bir hafta içerisinde farklı çeviri modları arasında yazılı ve sözlü farklı tonlar ve metin türleri arasında sürekli gidip gelmesi gerekir. Bu takdir edersiniz ki çok zor ve çok fazla bir birikimi çevirmenden beklememizi beraberinde getiriyor. Tabii ki buna ek olarak içinde bulunduğu ortamın belirli bir hiyerarşisi var. Bu ortamın belirli aktörleri var ve diplomatik ortamın gerçekleri var. Bu gerçeklere de aşina olması gerekir. Az önce Gevher Hanım'ın ifade ettiği gibi, pazarlık yaparken bile aslında temsil ettiği kurumu ya da ülkeyi aklının bir köşesinde her zaman tutması gerekir. Aynı şekilde alıcının gerçeklerine hâkim olması gerekir. Alıcı bazen münferit kişiler olabilir bazen kurumlar, kuruluşlar olabilir bazen bir ülke temsilcisi olabilir. Dolayısıyla yine belirli tonlar arasında gidip gelmesi gerekli olacaktır. Buna ek olarak güvenilirlik ve gizlilik çok önemli bu alanda çalışan çevirmenler için, birçok gizli metni görecektir çevirmen. Dolayısıyla bu metinlerle çalışması gerekecektir ve hiyerarşik bir düzende kendisinden bilgi talep edilmediği sürece de bu bilgileri paylaşması çok da doğru olmayacaktır. Farklı sorumluluklardan bahsettik. Aslında az önce saydıklarım pek çok sorumluluğu beraberinde getiriyor. Ama devlet kurumlarında çalışan çevirmenlerden bunlara ek olarak farklı sorumluluklar da beklenebilir. Örneğin, Kurumsal arşivleme yapması. Bu resmî ya da gayriresmî yollarla olabilir. Şimdiye kadar çevirdiği metinlerin arşivini tutması, arkasından gelen genç çevirmenlere bunu iletmesi daha gayriresmî yollarla yapılan bir arşivleme ama bütün gün boyunca oturumlarda gördüğümüz çeşitli veri tabanlarında biriken arşivler ve terminoloji çalışmalarında katkı sağlaması da daha resmî bir ek sorumluluk. Çeviri için kullanılacak kaynaklar üretmesi beklenebilir aynı şekilde kendisinden, örneğin günümüzde Dışişleri Bakanlığı resmî sayfasındaki dış ilişkiler terminolojisi gibi metinlerde çevirmenlerin katkıları yadsınamaz. Tüm bunlardan yola çıkarak aslında şunu da ifade etmekte fayda var: Tabii, dediğim gibi burada çok değerli hocalarım hepsi çeviri tarihi, söylem, diplomasi dili alanında katkıları var. Bu katkıları göz önünde bulundurduğumuzda Osmanlıdan bu yana hatta belki eski Türklerden Uygurlardan

bu yana çevirmenin özellikle diplomatik metinleri ve siyaset dilini çeviren çevirmenlerin önemi her zaman zikredilir, bahsedilir. Sadece dilsel bir aktarım olarak değil ulus inşasındaki önemleriyle birlikte ön plana çıkarlar. Dolayısıyla bu alanda çalışan çevirmenler tabii ki her iki dile de hâkim olacak, çeviri nosyonuna sahip olacak, alan bilgisi bilecek, terminoloji bilgisi bilecek, farklı metin türleri arasında sürekli gidip gelecek ama buna ek olarak çok çok önemli başka bir misyonu da beraberinde taşıyacak. Bütün tarihimiz boyunca beraberinde getirdiği o misyonu ve geleneği taşıyacak ve sonraki genç çevirmenlere de aktaracak. Belki tırnak içinde söyleyebilirim, bir diplomat kimliğiyle kültürel köprü oluşturacak. En önemli özelliklerden biri de bu alana özgü bu diyebiliriz. Bunlardan yola çıkarak birikim, formasyon, beceriler, temel beceri setleri ve ek beceri setleriyle ilgili kısacık tekrar bir özet geçmek istersek eğer, az önce bahsettiğimiz gibi farklı metinler ve farklı metin türleriyle karşılaşacak çevirmen. Kaynak dildeki dil gerçeklerini bilecek, erek dildeki resmî karşılıkları bilecek, iki dildeki diplomatik söyleme ve biçeme hâkim olması gerekecek. Dolayısıyla genel kültür birikimi olması gerekecek. Aslında burada hepimiz hem çeviri bilim alanında kurumsal çalışmalar yapan kişileriz. Buna ek olarak çevirmenlik yani uygulama sahasında da çalışan kişileriz. Genel kültür bilgisi, konu ne olursa olsun her çevirmenin sahip olması gereken bir bilgi fakat diplomatik misyonda çalışan biri için ekstradan bir önemi var. Çevrilecek bir belge çevirmene iletilmeden önce aslında görüşmeler yapılmış, kararlar alınmış, konu etraflıca tartışılmış, söz konusu belge büyük bir titizlikle kaleme alınmış ve bu söz konusu evren artık profesyonel çevirmenin önüne geldiğinde bu iş çok acil, bir an önce yapılması ve ilgili üst makamlara iletilmesi gereken bir metin. Dolayısıyla genel kültür bilgisine, terminoloji bilgisine ve alan bilgisine sahip olması gerekiyor ki çevirmen hızlı ve hatasız olarak bu belgeyi aktarabilsin. Onun dışında tabii ki belki pek çok şeyden bahsedebiliriz, ama özellikle alana özgü unsurları ön plana çıkartmak adına, elimizde çok hassas metinler var. Şimdi ben Alev Hocamdan alıntılar yaparak şöyle bir şey söylemek istiyorum siyasi metinlerle alakalı olarak. Bütün siyasi metinler taraf olan, taraftar arayan, belirli bir görüşü savunan ve tarafsız olması gerekmeyen kişilerin ürettiği metinler. Aynı şekilde diplomatik metinler de bu şekilde ideolojik özellik taşıyabilir. Dolayısıyla diplomatik dil ve ortam ve bu metinler hassas metinlerdir. Karşıdaki alıcıya iletilen belge uluslararası ilişkiler ağında bir iletidir artık. Dolayısıyla çevirmenin bunu

göz önünde bulundurması gerekir. Karşılıklılık ilkesi, özellikle bizim diploması alanı söz konusu olduğunda özellikle ön planda tutulması gereken bir ilke. Bu hassasiyeti gözeterek bazen bir virgülün bile yerinde konmaması birtakım sıkıntılara neden olabiliyor. Metnin tonu neyse, yumuşak bir dildeyse aynı şekilde aktarılması ya da sert bir ulti-matom şeklindeyse o şekilde aktarılması yine çok önemli. Onun dışında belki şundan kısaca bahsederek toparlayabiliriz: Yine alana özgü bir diğer özellik, burada çeviriler kimi zaman kaynak metinle aynı statüde. Tabii ki her çeviri aynı statüde. Bir edebiyat çevirisini düşündüğümüz zaman hani “Erek metni kaynak metnin bir kopyasıdır.” gibi bir şey söylemek istemiyorum ama burada resmî olarak aynı statüde. Aynı şekilde kaleme alınmış iki tarafın da dosyasına eş değerli olarak konmuş metinlerden bahsediyoruz. O yüzden tonun karşı tarafa hassasiyetle geçirilmesi çok çok önemli. Tüm bu bece-ri setlerine ek olarak az önce saydığımız farklı metin türlerine de ek olarak belki ekip çalışmasına uyumlu ve dayanışmaya açık bir birey olarak da çevirmenin hâkim olması gerekiyor yaptığı çeviriye. Şimdi ben sözü tekrar Şirin Hocama vererek az önce bahsettiğimiz metin türleri neler onları dinleyelim.

3. Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi

Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz | Hacettepe Üniversitesi

Sabahtan beri bahsediyoruz, diplomatik metinler, -bunları saymam mümkün değil, yarın sabaha kadar burada otururuz- uluslararası ilişkileri hiç değilse sürdürmek için kullandığımız metinler. Yalnız dar kapsamlı tanımlayayım: Kançılara metinleri/konsolosluk metinleri. Burada bizim eğitimde kullandığımız, özellikle ana türler diyebileceğimiz nota, muhtıra, memorandum, gayriresmî belge, güven mektubu, geri çağırma mektubu, atama belgesi, buyrultu, nihai senet, resmî yazılı sözleşme, anlaşma, protokol, ulti-matom, davet, kutlama, taziye mektubu diye yalnızca derste verdiğimiz, öğrenciye bir kuple sunmak için verdiğimiz metinleri örnek vereyim. Bunların yalnızca kendine özgü terminolojileri yok, aynı zamanda kendine özgü kalıpları var. Yani bir şeyi belli bir şekilde ifade etmek zorundasınız.

Şimdi diploması ve dile de kısaca değinmek isterim. Diplomasıde kullanılan egemen dil zaman içerisinde değişiyor. Günümüzde belki İngilizcenin bir egemenliğinin kurulduğunu söyleyenler var. Birleşmiş

Milletlerin Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça, İspanyolca, daha sonra da Arapçanın eklenmesiyle resmî dil olarak, çok dilliliğe bir açılım olduğunu söyleyenler var. AB nezdinde her dilin eşit önem kazanmasını söyleyen var ancak diploması dili dediğimiz dilin tarih içinde evrimine baktığımızda uluslararası ilişkilerde politik, stratejik, ekonomik, kültürel veya birçok nedenden dolayı belli dönemlerde ön plana çıkmış diller var. Akat dili, Çince, Yunanca, Latince, Arapça, Türkçe, İspanyolca, Portekizce, Rusça, İtalyanca, Almanca, Fransızca ve son olarak İngilizcedeyiz. Bundan sonra ne gelir bilmiyorum. Esperanto'ya doğru gidiyoruz gibi geliyor.

Peki, bu dilin de kısaca özelliklerine değineyim. Uzmanlık dili, teknik terim ve ifadelerden, teknik kalıplardan oluşuyor. Çok basit bir örnek vereyim: Mülteci sorunumuz demeyelim de, davetlilerimiz Türkiye'ye geldiklerinde diyelim, İngilizcede oluşturulmuş bir terminolojinin Türkçede oluşturulması gerekti. Mesela “mandate refugee” diye bir kavram yerleşmeye başladı. Biz bunu BMMYK'nın tanıdığı “mülteci” olarak çevirdik. “Removal center” denilen şey geri gönderme merkezi olarak dilimize yerleşti. Opt-out clause dediğimiz şey “çekilme istisnası” olarak yerleşti, terminolojiler oluştu değişen diploması ve politikayla. Aynı zamanda ölçünlü kalıplar da aynı şekilde zaman içinde oluştu. Buyurun Sinem Hocam.

Dr. Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt | Hacettepe Üniversitesi

Tüm bu söylediklerimizden yola çıkarak çevirmen eğitimi hakkında birkaç söz söylemek istersek, çevirmenlerin pek çok konuda kendilerini geliştirmesi gerekiyor. Diplomasıdaki aktörler arasındaki iletişimin sağlanması söz konusu olduğu için diplomasıde kullanılan dilin de kendisini geliştirmesi gerekiyor. Az önce bahsi geçenler diplomatik metinler olduğu için metin türlerinin de kendisini geliştirmesi gerekiyor. BM, Dünya Bankası gibi çok taraflı kuruluşlarda çevirmenlik yaptığı için, çevirmen eğer bu tarz yerlerde çeviri yapıyorsa ya da muhatapları bu tarz kuruluşlarsa, bu kurum kuruluşlara dair bilgiler edinmesi gerekiyor. Ayrıca kültürel olarak birbirinden farklılaşan iki tarafın diplomatik diyaloglarında yanlış anlamaları engellemek üzere kültürel olarak kendisini geliştirmesi gerekiyor. Bunları daha da artırabiliriz. Ne tarz özellikler aranıyor çevirmenlerde? Genel kültür ve dünya bilgisi, gelişmiş araştırma becerisi, çalışma dillerine çok üst düzeyde hâkimiyet, çalışma dillerinde diploması diline hâkimiyet, gün-

cel olayları takip etme alışkanlığı, diplomasiyle ilgili konulara ilgi, siyaseti, uluslararası ve ulusal gelişmeleri vb. takip edebilecek birikim, her metne, metin geneline ve ortama uyum sağlayabilme, profesyonel ekip çalışması yapabilme, uzmanlık alanında terimce oluşturabilme, arşivleme yapabilme, çeviri teknolojilerini iyi düzeyde kullanabilme, gerektiğinde editörlük yapabilme, diplomatik dile ve söyleme hassasiyet gösterecek birikime sahip olma ve sürekli kendisini geliştirmeye hazır olma. Bu noktada ben sözü tekrar size bırakayım. Sorunlara belki eğilmekte fayda var.

Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz | Hacettepe Üniversitesi

Sinem Hocamın saydığı listeyi duydunuz. Bu insanları bulmak da zor, yetiştirmek de zor. Dolayısıyla alanda bir çevirmen ve çeviri sorunundan her zaman bahsediyoruz. Sayın Büyükelçim demin “Neler var, kimler var, yeni mezunlarınız kimler?” şeklinde soruyordu. Kimi zaman kurumlar çevirmenin yetkinliğini sorgularken, çevirmenler de kurumlarda iş yükünden dolayı şikâyetçi olabiliyorlar. Dillere göre dağılımlar da farklı olabiliyor. Örneğin; bir İngilizceci, Fransızcacı, Almancacı daha rahat bulunabilirken, daha nadir dillerde çevirmenler çok daha zor bulunabiliyor. Kurumlardaki iş yüklerini ve yapılarını hem Sinem Hocamız hem Gevher Hanım anlattı. Bugün temsil edilen kurumlarımızda kaynak ve altyapı eksikliği yok ama bir tek bu kurumlarda çalışmıyor bizim çevirmenlerimiz. Kaynak ve altyapı eksikliği olan kurumlar da var. Çevirmen eğitiminde de belli eksiklikler olduğunu kabul etmek zorundayız. İğneyi sürekli başkasına batırmayalım diyoruz. Bu bağlamda sorunlarla ilgili kısaca bahsetmek isteriz. Herkese düşen sorumluluk var. Bu alandaki sorumlulukları üniversitelere, eğitimcilere, kurumlara ve çevirmenlere düşen sorumluluk olarak aldık. Sinem Hocam siz üniversiteler hakkında buyurun lütfen.

Dr. Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt | Hacettepe Üniversitesi

En temellerini özetleyip önce kendimize dönüp bakalım diye buradan başlamayı tercih ettik. Alanda uzmanlaşma derslerinin açılması... Mesela, çevirmenler için hukuk, çevirmenler için ekonomi gibi alan dersleri oluyor. Buna ek olarak terminoloji bilgisini geliştirecek dersler oluyor, hukuk çevirisi, AB metinleri çevirisi gibi dersler. Teknoloji artık bu işin yadsınamaz bir parçası olduğu için çeviri araçları, bilgisayar kullanımı gibi dersler söz konusu. Bu derslerin açılması

çok önemli ama buna ek olarak belki gelişen dünyanın ve teknolojik dönüşümle birlikte müfredatın geliştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi ve gözden geçirilmesi de önemli. Tahmin ediyorum buradaki hocalarımız üniversiteleri temsil ediyor, üniversitelerde özel alan çevirisine dair dersler mutlaka vardır ama bu derslerin içeriklerinin de bilgi paketlerinin de zaman zaman gelişen dünya bağlamında geliştirilmesi gerekiyor. Sadece lisans düzeyini kastetmiyoruz. Lisansüstü düzeyde bu alanda araştırma yapacak ve daha sonra da çevirmenleri eğitecek eğitimcilerin eğitilmesi için, lisansüstü düzeyde bu derslerin açılması önem arz ediyor. Uygulayıcılarla ve kurumlarla iş birliğinin sağlanması aynı şekilde çok önemli. Zaten burada en büyük örneğini şu anda hep birlikte deneyimliyoruz ancak kurumlar ihtiyaçlarını ve ne beklediklerini doğru şekilde aktarabilirlerse, belki akademiye olanlar, üniversiteler ve eğitimciler de bu bağlamda dersleri müfredatı düzenleyebilir ve bu şekilde çevirmenleri ve çevirmen adaylarını yetiştirebilir. Bu nedenle en önemlilerden bir tanesi de kurumlarla iş birliği. Buradan belki eğitimcilere düşen sorumlulukları Şirin Hoca bırakabilirim.

Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz | Hacettepe Üniversitesi

Eğitimcilere düşen sorumluluklar dediğimizde esasında en büyük sorumluluk bize düşüyor. Birincisi kendimiz uygulayıcı olmak, elimizi taşın altına koymak, ayrıca uygulayıcı eğitimciyi yetiştirmek için belli çabalarımızın olması. Alanla ilgili çalışmalara destek vermek, kendi rahat alanımızın dışına çıkıp yeni alanları öğrenmeye, belli birikimlerimizi o alanlara taşımaya istekli olmak, ders kapsamalarını sürekli güncellemek, dersin ihtiyaca uygun şekilde düzenlenmesi için ilgili taraflarla iletişime geçmek ve dersin bu şekilde yürütülmesini sağlamak... Günümüzde bunun olanakları da çok fazla ama bizim sürekli aportta olmamız lazım. Ne oluyor, niye oluyor, ben bunu dersime nasıl entegre ederim, nasıl ileri doğru götürürüm? Bu aportta olmak gerçekten diploması ve siyaset çevirisi alanında çevirmen yetiştirirken -onların da aportta olması gerekiyor mesleği icra ederken ama- çok dikkat etmemiz gerekiyor.

Kurumlara düşen sorumluluklar bağlamında olaya baktığımızda, kurumlarımız staj olanakları sağlıyor. Yalnız kurumlara bir çağırım var: Staj olanakları sağlamakla bu iş bitmiyor. İş birliğine açık olmak lazım. Burada akademisyeni, kurumunuzda bu işi icra eden profesyonel çevirmenle bir araya getirmek, kurumsal kültürle bir araya getirmek ve ortak platformda tartışmak... Yani yalnızca öğrencimizin alınıp kurumda çalıştırılması, döngüye en iyi şekilde hizmet eden yapı değil. Olmazsa olmaz ama tek hizmet eden yapı değil. Çeviri için, çevirmen eğitimi için sürekli kaynakçalar oluşturmak ki bugün çok güzel örneklerini gördük. Ayrıca bilgi paylaşılması -bugünkü seminerde olduğu gibi- ama bunlara ek olarak hizmet içi seminerler düzenlenmesi, daha küçük bazda çalıştaylar düzenlenmesi, teknolojik desteğin sağlanması ve her şeyden önemlisi bu mesleğin nitelikli iş ortamının ve iş olanağının sağlanması gerekiyor. Yani mesleğin tanınırlığı, statüsü konusunda da belli çalışmaların yapılması gerekiyor ki insanları bu mesleklere çekebilelim, diye düşünüyorum. Şimdi çevirmenlere düşen sorumluluklar için Sinem Hocam buyurun.

Dr. Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt | Hacettepe Üniversitesi

Gevher Hanım çok güzel başladı konuşmaya: “Futbol terimleriyle ilgili hiç bilmediğim veya aşına olmadığım bir alanda bir şey çıktı karşıma, baktım ki o alanla ilgili de bir şeyler öğrenmem gerekiyor.” Dolayısıyla bu öz gelişim ya da öz gelişim bilinci demek. Futbol terim-

leriyle ilgili o konuşmayı çevirdikten sonra tamamen unutmak yerine, bunun üzerine gitmeliyim demek. Kültürel anlamda ve gündemi takip etmek anlamında, yaşam boyu gelişim anlamında tabii ki çok önemli. İş birliğine açık olunması derken resmî ve gayriresmî anlamda bundan bahsediyoruz. Belki bunu hizmet içi eğitimle birlikte ele almakta fayda var. Hizmet içi eğitim resmî yollarla kurumlara düşen sorumluluklar bağlamında da verilebilir. Aynı şekilde çevirmen de bunu talep edebilir ya da dışarıdan almayı da talep edebilir ama bizim söylediğimiz biraz daha gayriresmî boyutu, usta çırak ilişkisiyle hizmet içi eğitim ya da usta çırak ilişkisiyle iş birliğine açık olunması. Zira özellikle kıdemli çevirmenler yıllar boyu süren birikimleriyle bir arşiv oluşturuyorlar, pek çoğu zaten zihinlerinde. Dolayısıyla bunu yeni gelen çevirmenlere aktarmak, az önce bahsettiğim, Osmanlılardan ya da eski Türklerden gelen geleneği aktarmakla da alakalı. Dolayısıyla resmî olduğu kadar gayriresmî usta çırak ilişkisinin devam etmesi çevirmenlere düşen en önemli sorumluluklardan bir tanesi. Aynı şekilde konuya ilişkin ek eğitimlere katılmak, bunları talep etmek de yine çevirmenlerin sorumlulukları arasında diyebiliriz.

Doç. Dr. Ayşe Şirin Okyayuz | Hacettepe Üniversitesi

Sonuç olarak şunu söylemeye çalışıyoruz: Bugün buraya geldiğimiz andan itibaren birçok çevirmen deneyimi, birçok kurum deneyimi, diploması, siyaset, basın ve medya konusunda paylaştık ve müthiş bir birikim ortaya kondu; işin akademik yönü, uygulama yönü, kurumsal yönü... Bu tür ortamlar ve daha sonra oluşturacağımız ortamlarda istişare ederek sorunlara eğilmek, projeler ve girişimlerle sürdürülebilir çözümler bulmak -yalnızca bugün için değil-, bir yol haritası çıkarmak, somut adımlar atmak umuduyla sözlerimize son veriyoruz. Çok teşekkür ederiz dinlediğiniz için.

Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası

5. Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

“Türkçe dünyada en geniş sahada konuşulan dillerden biridir.”

Prof. Dr. Feyzi Ersoy

Türkçenin bugün dünya dilleri arasındaki yeri günden güne önemini artırmaktadır. Ural-Altay dil ailesine mensup olması ve sondan eklemeli bir yapıya sahip olmasıyla bilinen Türkçemiz, tarihsel ve kültürel köklü bir geçmişe sahiptir. Türkiye'nin geniş bir coğrafi konuma sahip olması ve tarihte devamlı göç alan bir ülke olması nedeniyle, diğer ülkeler ve dillerle olan etkileşimi dolayısıyla Türk dilinde de farklı dillerin izleri görülmektedir.

Türk dilini yabancı sözcüklerin istilasından ve yozlaşmaktan korumak için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Sayın Cumhurbaşkanımız 2017 yılını “Dünya Dili Türkçe” yılı ilan etmişti. Bu tür atılımların devlet adamları tarafından yapılması, gerek halk gözünde gerekse dünya çapında tanıtım anlamında önemli bir etkiye sahiptir.

05

Kapanış Oturumu

Prof. Dr. Feyzi Ersoy | TDK

Değerli katılımcılar, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Öncelikle böyle güzel bir ortamda, nezih bir topluluğun karşısında olmanın verdiği mutluluğu dile getirmek istiyorum. Çok güzel bir program oluyor bugün. Programın bugün öğleden sonraki kısmına katılabildim ama değerli hocalarımızın sunumlarından son derece istifade ettim. Hakikaten çok güzel sunumlar gerçekleşti, kendilerine teşekkürlerimi iletiyorum. Ben bir Türk dili, aynı zamanda çağdaş Türk lehçeleri uzmanıyım. Bizim alanda da çeviri meseleleri hep konuşulur, hep öğrencilere de öğrettiğimiz şeylerdir. Biz bunlara “aktarmak” diyoruz. Bugün 20 yazı diliyle temsil ediliyor Türkçe. Birazdan bu konuya da geleceğim. Bize anlaşılabilirlik açısından en yakını Azerbaycan Türkçesi, en uzağı da Çuvaş Türkçesidir. Bunların bile kendi içinde birbirine aktarılırken ya da çevrilirken birtakım sıkıntıları vardır. Mesela bizim alandaki en büyük sıkıntı söyleyişleri aynı fakat anlamları farklı olan kelimelerin çok olmasıdır. Biz bunlara “aldatıcı kelimeler” ya da “yalancı eşdeğerler” diyoruz. Herkesin bildiği Azerbaycan Türkçesindeki düşmek kelimesinin inmek manasında bizde kullanılıyor oluşu gibi. En uzaktan örnek vereyim. Benim uzmanlık alanım Çuvaşçadır. Orada mesela avlanmak kelimesinin bizdeki avlanmak olmadığı, evlenmek manasına geldiği gibi birtakım özel hususlar vardır. Bunları aktaran kişinin, tercüme eden kişinin bilmesi çok önem arz ediyor, hepinizin takdirleri...

Böyle bir çalıştayda böyle nezih bir topluluğa Türkçenin bugün dünya dilleri arasındaki yerinden biraz bahsetmek gerekebilir diye düşündüm. Kendi bildiğim şeyleri size anlatmaya çalışacağım tabii ki. Şimdiden çok teşekkür ediyorum dinleyeceğiniz için.

Pek çok dilci zaten burada. Bildiğiniz gibi dünya üzerindeki dillerin sayısını biz öğrencilerimize 5.000 ile 7.000 arasında veriyoruz. Ortalama bir sayı söylersek 6.000 olsun ama bunların hepsinin aynı derecede öneme sahip olduğunu söylemek zor. Önem derken, mesela Türkçe için 2017'den beri Cumhurbaşkanımızın söylediği bir söylem var: Dünya dili Türkçe. Ne demek dünya dili, niçin Türkçe dünya dilidir, gerçekten öyle midir, biz Türk olduğumuz için mi bunu böyle söylüyoruz? Yani Türkçe dünyanın en büyük, en önemli dillerinden birisidir diyoruz. Biraz buna bakmak istiyorum, özet olarak vermeye gayret edeceğim.

Hepinizin bildiği şeyler, diller sınıflandırılırken kökene göre, yapıya göre sınıflandırmalar yapıyor. Bizim dilimiz köken bakımından hep Ural Altay dilleri arasında anlatılırdı. Özellikle 19. yüzyıldan sonra Altay dilleri arasında sadece gösteriliyor. Altay dilleri dediğimiz zaman da Moğolca, Mançu Tunguzca, Korece, hatta 1970'lerden beri de Japonca bu diller arasında gösteriliyor. Yani bunlar bizim kendi lehçelerimiz hariç -Azerbaycan, Özbek vs. hariç- dünya dilleri arasında bizim dilimize en yakın olanları, aynı grupta yer alıyor. Bunlar arasında yine benim uzmanlık alanım olan Moğolca, belki dünyada Türkçeye en yakın dildir denilebilir. Söz dizimi bakımından, kelimeler bakımından elbette Fransızca'yı, İngilizce'yi öğrenmek gibi bir durum söz konusu değil Moğolca'yı öğrenirken. Dünyadaki dillerin yapı bakımından ne durumda olduğunu sizler çok iyi biliyorsunuz. Bizim dilimiz çekim eklemeli diller arasında yer alıyor. Tabii eklemeli diller denince de sondan eklemeli diller grubuna giriyor. Cümlede öğelerin sıralanışı bakımından -başka çare yok- 6 tip var dünya dillerinde. Ama şöyle bir durum var: Bunların ilk ikisi özne-yüklem-tümleç, özne-tümleç-yüklem sırası dünya dillerinin yaklaşık %85'ini oluşturuyor. Diğerleri ise sayı bakımından çok alt sırada geliyorlar. Hatta Amazon bölgesindeki bazı diller %1'le ifade ediliyor. Bu çok ipucu sunmuyor akrabalık meselesinde ama yine de değerlendirilebilecek veriler arasında geliyor. Türkçenin kendine has birtakım özellikleri var, bunların çok üzerinde durup sizleri sıkmak istemiyorum. Ünlüler bakımından zengin bir dil oluşumuz, sondan eklemeli oluşumuz,

PROF. DR. FEYZİ ERSOY | TDK

gramatikal cinsiyet ayrımının olmayışı Türkçenin genel özelliklerini anlatırken dile getirdiğimiz şeyler.

Yayıma sahası bakımından bizim dilimiz nasıl bir dil? Belki bunun üzerinde ayrıntılı durmak gerekir. Yaklaşık 12 milyon km² olarak veriliyor Türkçenin konuşulduğu alan. Şimdi diyebilirsiniz ki dünyada daha geniş alanlarda konuşulan diller de var. Güney Amerika'nın durumunu biliyoruz; İspanyolca, Portekizce. İngilizcenin durumunu biliyoruz. Fransızcanın Afrika'daki durumunu biliyoruz. Hindistan'ın durumunu biliyoruz. Bu öyle değil, sömürgeyle ortaya çıkan bir harita değil bu harita. Ana dil konuşurları bakımından ele aldığımız zaman Türkçe hakikaten dünyanın en geniş sahada konuşulan dillerinden bir tanesi. Değerli hocalarım, değerli katılımcılar, bir de bu, bugün ortaya çıkan bir şey değil. Hun döneminden beri nerdeyse böyle Türkçe. Yani Anadolu sahasını çıkın, Balkanları çıkın, Batı Göktürklerin sınırları Hazar Denizi'ne dayanıyor. Doğuda Çin Denizi, Bering Boğazı'na kadar Türkçenin sınırları var. Yani böyle geniş sahada bizim dilimiz

geçmişte olduğu gibi bugün de konuşulmaya devam ediyor, böyle değerlendirmek lazım. Bu bakımdan bugün hakikaten dünyanın en önde gelen dillerinden bir tanesi.

Nüfus bakımından, yani konuşur sayısı bakımından dilimizin durumu nedir, ona bir bakalım. Türkiye Türkçesini sadece ele alırsak, 10. sırada yaklaşık, fark edebilir bu değişik verilere göre. Ama lehçeleriyle birlikte, demin söylediğim bize en yakın olan Gagavuz ve Azerbaycan'la, en uzak olan -tekrar ediyorum anlaşılabilirlik açısından en uzağı kastediyorum- Çuvaşçayı dâhil ettiğimizde dünya üzerindeki Türkçe konuşurların sayısı 230 ile 235 milyon arasında veriliyor, son rakamlar böyle. Diyeceksiniz ki niye onları dâhil ediyorsunuz. Yani onlarsız bir rakam niye sunmuyorsunuz. Burada Arapça diye gördüğümüz dil mesela sadece Suudi Arabistan'ı almıyor ki. İşin içinde Mısır var, diğerleri var. Onlar da bu şekilde sayılar oluşturmuş durumda. Evet, demek ki Türkçe bu bakımdan da ele alındığı zaman dünyanın en çok konuşur sayısına sahip dillerinin ilk 10'unun içinde en azından.

Eskilik bakımından, yani tarihi belgeleri açısından dilimiz nasıl bir durumda? Dünyanın en eski dili, hepinizin bildiği gibi, yazılı belgelerine sahip dili diyelim en azından, Sümercedir. O da MÖ. 3000-3500'lere dayanır. Yaşayan bir dili tarihîlik açısından ölü bir dille karşılaştırmak doğru bir yaklaşım değil. Yaşayan bir dili biz ancak yaşayan dillerle karşılaştırabiliriz. Bu bakımdan ele aldığımız zaman, Çince en eski yazılı metinlere sahip dil olarak karşımıza çıkıyor. Bizim dilimiz burada nerede, ona bir bakalım. Tibetçe, Malayca ve Türkçe, hepsi 7. yüzyıl. 10. sırada yer alıyoruz. Çoğur Yazıtı Göktürkler döneminden bize kalan bir yazıttır. O dönem denildiği zaman hepimizin aklına Költigin, Bilge Kağan, Tonyukuk yazıtları gelir. Tarihleri 732, 735, 720'dir. Çoğur onlardan birkaç yıl daha eski, 687 ile 692 yılları arasında dikildiği tahmin ediliyor. Neden bu kadar aralık var? Çünkü İleriş Kağan'a katılan bir Göktürk askerinin verdiği bilgiler var o taşın üzerinde. Taş, 6 satırdan oluşuyor. Şu andaki mevcut bilgilere göre bu taşın üstündeki veriler Türkçenin en eski verileri. "Ben şu şu kişi İleriş Kağan'ın ordusuna katıldım." diyor. İleriş Kağan 2. Göktürk Kağanlığı'nı kuran hükümdarımız, Kutluk Kağan ismiyle de biliyorsunuz tarihte yer etmiştir. Bu taşı esas aldığımızda, biz tarihîlik açısından 10. sırada yer alıyoruz. Bu Moğolistan coğrafyasındaki Költigin Anıtı, 732'dir dikilişi tarihi. Bilge Kağan Anıtı 735 yılına ait bir

belgemiz ve Tonyukuk 2 taştan oluşan 720-725 yılları arasında diki-
len iki taş. 2020 yılı UNESCO tarafından Tonyukuk yılı ilan edilmişti.

Bakın Fransızcanın, Macarcanın, Fincenin, Rusçanın, İtalyancanın
en eski belgeleri nerelerde dolaşiyor. Moğolca, benim uzmanlık alanım,
1225 tarihlidir en eski belgesi. Yaşayan dillerden sadece Grekçeyi
dışarıda tutuyorum. Avrupa dili, Avrupa'dan sadece Grekçe Türkçe-
nin önüne geçebiliyor. Almancayla da hemen hemen aynı. Sizler bu
konuda tabii benden daha iyisinizdir Almancanın, İngilizcenin dil
tarihi konusunda.

Altın Elbiseli Adam, Esik Kurganı'nda çıkan fotoğrafını görelim. Pek
çok kişi bunu görmüştür, tarih kitaplarında da vardı, MÖ. 4. yüzyıla
ait değerli hocalarım, değerli katılımcılar bu Altın Elbiseli Heykel.
Bu kurganda çıkan iki satırlık bir metin var, bir kepeğin üzerinde.
Şu anda Kazakistan'da, başkentte bulunuyor, onu da görme fırsatım
olmuştu. Bakın bu metin, buradaki harfler, Köktürk metinlerindeki
harflere benziyor, runik harfler diyoruz biz bunlara. Bu metin 1970'ler-
den beri bazı araştırmacılarca Türkçe olarak okunuyor. Bazıları başka
dillerde okumaya çalışıyorlar. Bunun Türkçe olduğu, Türkoloji cami-
asında hemen hemen kabul gördü, %95 oranında kabul gördü. Eğer
bu metnin Türkçe olduğu genel kabul görürse, yani sadece Türkiye
Türkleri tarafından değil de, diğer dünya Türkologları tarafından da
kabul görürse, Türkçenin yazı dili tarihi, az önce gösterdiğim Çoğur
Yazıtı'ndan bin yıl daha geriye gidecek. Yani MÖ. 4. yüzyıla gidecek.
Bu durumda da Türkçe yaşayan dünya dilleri arasında eskilik bakımından
6. sıraya kadar yükselmiş olacak.

Sümerce dedik... Sümerce ile ilgili pek çok çalışma yapıldı. Bir çalış-
masında Osman Nedim Tuna 168 kelimenin Sümerce ile Türkçede ortak
olduğunu söyledi. Bir kere Sümerce farklı bir dil ailesine mensup,
Sümerce ile akraba değiliz. Fakat bu neyi gösterir, niçin önemli? Hadi
168 kelimenin 68'ini atalım, geriye 100 kelime kalır. Dil karşılaştırmaları-
larında biliyorsunuz bu çok önemli. Şu açıdan önemli: Sümerler MÖ.
3000-3500'lerde yaşıyor. Bu kelimeler ister Türkçeden Sümerceye
geçmiş olsun, isterse Sümerceden Türkçeye geçmiş olsun, hiç önemli
değil. Bizim için şu önemli: Kelime alışverişinin olabilmesi için MÖ.
3000 ve 3500'lerde Türklerin ve Türkçenin olması lazım. Yani bu,
başka türlü izah edilemez. Kelimenin kökeni ile ilgili bir şey söyleye-
miyorum. Hangisinden hangisine geçtiğine ilişkin bir şey söyleyemi-

yorum ama bu alışveriş varsa, tarihi metinlerde Sümercede bu veriler varsa, demek ki o tarihlerde Türk ve Türkçe de vardı. Bunu söyleyebiliyoruz.

Köktürk metinleri 3 taştan ibarettir. Maalesef kâğıda yazılı bir metin bulunamadı Köktürkçeden. Yaklaşık 6000 civarında kelime var ama birbirinden farklı kullanılan kelime sayısı 840. Bu taşların yüksekliği demin gösterdiğim Çoğur'dan daha fazla, yani 3,75 metre civarı Költigin'in yüksekliği. Netice itibariyle taş yani, kâğıt olmadığı için, sayfalar dolusu değil. Burada geçebilecek kelime sayısı bellidir. 840 farklı kelime geçiyor. Şahıs isimlerini, özel isimleri çıktığımız zaman 693 kelime oluyor, bu çok önemli bir sayı. Daha sonra kâğıda yazmaya başlamışız tabii biz. Mesela Kutadgu Bilig gibi, Dîvanu Lugâti't-Türk gibi önemli metinlerimiz var, Karahanlılar ile birlikte. Daha önce Uygurlar döneminde kâğıda yazmaya başlıyoruz ama bunlar sözlük niteliği de taşıdığı için... Mesela Kutadgu Bilig'de 2861, Dîvanu Lugâti't-Türk'te 8800 kelime geçiyor. Mesela Karahanlılar ile birlikte Kutadgu Bilig gibi Dîvanu Lugâti't-Türk gibi önemli metinlerimiz var. Daha önce Uygur döneminde kâğıda yazmaya başlıyoruz ama bunlar sözlük niteliği de taşıdığı için Mesela Kutadgu Bilig 2861, Dîvanu Lugâti't-Türk de 8800 kelime geçiyor. 1072 Dîvanu Lugâti't-Türk yazılış tarihi. Önümüzdeki Ocak ayında yazılmaya başlanılışının 950. yılını kutlayacağız. Ekonominiz ne kadar güçlüyse, devletiniz ne kadar güçlüyse dilinize olan ilgi de o kadar artıyor. 1071 yaşanmış Malazgirt Zaferi, Selçuklular dünyanın bir numaralı gücü hâline gelmiş ve Kaşgarlı Mahmut 1071'den bir yıl sonra bunu yazmaya başlıyor. Abbasi halifesine sunuyor Bağdat'ta fakat halife de Selçukluya vergi vermekle mükellef o dönemde, yani ona sunmasının bir anlamı var ama halifenin de Selçukluya vergi verdiğini unutmayalım. Dünyanın bir numaralı devletiyseniz her zaman dilinize olan ilgi de biliyorsunuz artıyor.

Sinem Hocamız ilk çeviri metinlerinin Uygurlar döneminde başladığından bahsetti. Hakikaten bir imparatorluksanız pek çok devletle ilişki içinde olmanız kaçınılmaz; yani bu Hunlarla başladı, Göktürklerle devam etti, Selçukluyla devam etti, Osmanlıyla devam etti. Türkçe biraz sonra kısaca değineceğim pek çok dilden kelime aldı pek çok dile de kelime verdi. Bunu biz yadsıyamayız, gerçekten önemli veriler var. Uygurlar dönemiyle birlikte hatta daha önce başladığını düşünüyorum ama elde veri yok. Uygurlar dönemi ile başlayan bir çeviri faaliyeti var. O dönemde Çince, Toharcadan, Sanskritçeden Türkçe

metinleri görebiliyoruz. Birkaçını göstereyim; “İrk bitik” 937 yılına ait Uygurca bir metindir. Bunların çoğu dediğim gibi Çince, Toharcadan, Sanskritçe dillerinden tercüme edildi. Sebebi şu: O dönemde Uygurlar Budizmi Maniheizmi benimsiyor. Bunun da kaynağı tabii az önce saydığım dilleri konuşan kişiler. Nasıl ki Karahanlılar ile birlikte İslamiyeti kabul ediyoruz. Bu sefer de Kur’an tercümeleri başlıyor. Eskiden beri bir çeviri dili olarak Türkçenin kullanıldığını görüyoruz.

Uzunca bir tövbe duası Altun Yaruk. Burada Singku Seli Tutung diye bir şairimiz var. İsmi bilinen ilk şairlerden bir tanesi ve ismi bilinen ilk Türk tercüman da denilebilir bunun için. Aman Hocam bu nasıl Türk ismi diye garip gelebilir pek çok kimseye. Din Budizm ve Maniheizm olunca o dönemde isimler de ona göre değişebiliyor. Nasıl ki Karahanlılar ile birlikte benim de ismim dâhil pek çoğumuzun ismi Arapça Farsça kökenli olmaya başlamış, yani din bu konuda her zaman etkili olmuş. Bunlar bizim ilk çeviri metinlerimiz, çok önemli metinler. “Altun Yaruk, Sekiz Yükme, Prens Kalyanamkara ve Papamkara” hikâyesi. Çoğu 9. -10. yüzyıldan kalma metinler. Türkçenin en önemli verileri. Az önce gösterdiğim Dîvanu Lugâti’t-Türk ve Kutadgu Bilig’den daha önceki metinler bunlar. Göktürk, Uygur ve Karahanlı sırasına göre gidersek ilk çeviri metinlerimiz. “Dantipali Bey Hikâyesi, Çaştani Bey Hikâyesi.” Bunlar üç beş tane değil çok fazla var. Hepsini tek tek sayıp vaktinizi almak istemiyorum. Mesela şu “Maitrisimit” yine hakikaten tiyatro eserine benzetilen bir çalışmadır, bir çeviridir. Yani 10. yüzyılda Türkçe, çeviri yapabilecek kitaplar sayfalar dolusu çeviri yapılabilecek bir hazineye sahip bundan 1000 yıl önce.

Bugün dilimizin durumu, Türkiye Türkçesinin durumu nedir? Bazen dilimiz çok fakir, Türkçe ile bilim yapılır mı yapılmaz mı tartışılır. Her dilde bilim yapılır. Yeter ki istensin. Türkçe Sözlük’te 92.000-100.000’e yaklaşan kelime sayısı var. Dediğim gibi bir imparatorluksanız geçmişten günümüze başka dillere kelime vermeniz, başka dillerden kelime almanız kaçınılmaz oluyor ama artık bugün mesela şu kelimeleri İngilizce-Türkçe sözlüğe bakınca böyle görüyoruz değil mi? Mesela book, table, rose, window, orange, story gibi... Böyle geçen kelimelerin karşısında kitap, gül, masa, pencere, portakal, hikâye, televizyon, radyo görüyorsak ve 7’den 77’ye herkes anlıyorsa bu kelimelere artık bugün Türkçe değildir diyemeyiz. Etimolojik olarak elbette kökenleri yabancıdır. Ama artık kalem bugün nasıl Türkçe ise masa da Türkçedir, merdiven de Türkçedir, gül de Türkçedir, pide de Türkçedir.

Yani ama etimoloji başka bir şey tabii. Dediğim gibi bir dünya dili isniz bu kaçınılmaz oluyor değerli hocalarım. Bizim sözlüğümüzde pek çok dilden alınma kelime var. İlk üçü sayayım sadece. Arapça, Fransızca, Farsça ilk üç sırayı temsil ediyor. Fransızcanın durumu tabii Tanzimat'tan gelen durumdan kaynaklanıyor. Burada İspanyolcası, Yunancası, Ermenicesi, Gürcücesi başka diller de var.

Dilin korunması meselesi hep gündeme geliyor. Türkçe deyince herkesin aklına sokaktaki bir plaza dili geliyor. Bunlar çok önemli. Biz fert fert Ahmet, Mehmet, Hasan, Hüseyin, ben kendim bir akademisyen olarak biz elimizden gelen gayreti göstermeye çalışıyoruz ama ne zaman etkili oluyor biliyor musunuz? Ne zaman ki devlet adamları bu işe el atıyor bunun etkisini biz hissediyoruz. 1277 Karamanoğlu Mehmet Bey el attı biz bunu hissettik, ismi bugüne kadar geldi. II. Murat, Edirne'de sarayında Türkçe yazan şairleri kolladı, ismi hâlâ bugüne kadar geliyor. Mustafa Kemal Atatürk, 1932 yılında kurumumuzu kuruyor. Bütün varlığını Türk Dil Kurumuna, Tarih Kurumuna bağlıyor. Bugün kimsenin incelemeyi çok geç zamanda düşündüğü Yakutça ve Çuvaşça lehçeleri tercüme ettiriyor, Türkçeye aktarıyor.

Geliyoruz 2017 yılında Cumhurbaşkanımız “dünya dili Türkçe” diye bir yıl ilan etti ve o yıldan bugüne üç-dört yıldır bu konuda biraz daha devletin tüm kurumlarıyla bunun üzerine gitmesinden dolayı biraz daha etkili bir durumla karşı karşıyayız. Ben kendim Türk dili akademisyeni olarak bunu hissediyorum. Yine mesela bu yıl Cumhurbaşkanımız tarafından “Yunus Emre ve Türk Dili” yılı ilan edildi. Türkçe yılı ilan edildi. Doğu Anadolu'da Güneydoğu'da Batı'da her yerde konferanslar verildi, kitaplar yayınlanıyor bizim tarafımızdan ve başka kurumlar tarafından. Biz bunu çok etkili bir şekilde yaşıyoruz. Hakkaten bu el atışlar devlet adamlarımız tarafından yapıldığı zaman çok etkili oluyor ve etkili de olacaktır. Çok hızlı gittim ama zamanınızı almamak için böyle yaptım. Dinlediğiniz için çok teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.

Dr. Oğuz Güner | Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı

Kıymetli katılımcılar, değerli konuklarımız, meslektaşlarımız var yine aramızda, hepinize çok teşekkür ediyorum öncelikle. Bizim için anlamlı olduğunu düşündüğümüz bir gün ve bir tartışma zemini, bir istişare mekanizması kurmak istedik, oluşturmak istedik. Bu bağlamda faydalı olabildiysek ne mutlu bize. Ufak bir toparlama yapmak

DR. OĞUZ GÜNER | CUMHURBAŞKANLIĞI İLETİŞİM BAŞKANLIĞI

isterim açıkçası. Kapanış konuşmasının kendine has bir muhtevası yok, son bir toparlamayla artık kapanış konuşmamı ben de bitirmek isterim.

Programımızın temasında da belirtildiği üzere iletişim, medya, diplomasi konularını tema olarak belirlemiş olan bir çalıştaydı bu. Kamu kurumlarında söylem birliğinin tesis edilmesi noktasında çalıştayımızın omurgası olabileceğini söyleyebileceğimiz bir oturum düzenlemiştik. Bu oturumun ve çalıştayın genel olarak birçok çalışmaya ilham kaynağı olmasını ümit ediyoruz. Bu sebeple göstermiş olduğunuz ilgiden ötürü İletişim Başkanlığı adına, Sayın Başkanımız ve Tercüme Dairesinde görev yapan kıymetli mesai arkadaşlarım adına tekrar teşekkür ederim.

“Çeviride Söylem Birliği ve Ortak Dilin İnşası” temasıyla toplanmıştık ve çalıştayımıza 65 kamu kurum ve kuruluşundan, 38 üniversiteden toplam 328 kişi katılım göstermiş. Her birinize ayrı ayrı teşekkür ederim. Yanlış bilmiyorsam Türkiye’de mütercim tercümanlık ve çeviri

bilim ismiyle anılan bölümlere sahip üniversite sayısı toplam 42-43 civarı ve 38 üniversitemizden temsilcilerimiz gelmiş, minnettarız açıkçası. “Söylem Birliği ve Terim Çalışmaları”, “Kamu Kurumlarında Çeviri ve Terminoloji Çalışmaları”, “Medya ve Basın Çevirisi”, “Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi” oturum başlıklarında toplamda 18 konuşmacıyı misafir ettik. Kıymetli katkılarından ötürü her birine yine huzurunuzda teşekkürlerimi sunmak isterim.

Son derece önemli, kıymetli olduğunu düşündüğümüz verimli bilgiler paylaşıldı. Yine oldukça faydalı olduğunu düşündüğümüz istişareler gerçekleşti. Kahve aralarını biraz kısaltmak durumunda kaldık, kusurumuza bakmayın. Özel bir networking ortamı olsun istedik ama faydalı olduysa ne mutlu bize. Yine söylem birliğinin ve özellikle ortak dilin tesis edilmesinde karşı karşıya kalabileceğimiz sorunlar ve sınamaların masaya yatırılması amacıyla toplanmıştık. Çeşitli kamu kurumları tarafından oluşturulmuş terim havuzları, terim bankaları dikkatlerinize sunuldu. Ümit ediyorum bunlar da faydalı olur. Yine ümit ederim ki oluşturmaya gayret ettiğimiz Kamu Terim Bankası projemizin de kapsamı artırılabilir, derinleştirilebilir, güçlendirilebilir. Bu süreçte vereceğiniz desteklere ihtiyaç duyuyoruz.

Hatırlayacağınız üzere Bilkent Üniversitesinden değerli Füsun Hocamız ve Mine Hocamız açış konuşmalarını yaptılar. Terim türetmede çevirinin rolüne değinildi. Yine bu hususta kıymetli bilgiler paylaşıldı. Yine küreselleşen dünyada terim standardizasyonu, söylemde yeknesaklık, müştereklik, ortaklık, tutarlılık -artık nasıl adlandırmak isterseniz- bu konuda iş birliği ve uzmanlaşmanın önemine dikkat çekildi.

Bir sonraki oturumda, “Kamu Kurumlarında Çeviri ve Terminoloji Çalışmaları” isimli ikinci oturumumuzda, açılış konuşmasını Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinden kıymetli hocamız, Dr. Öğr. Üyesi Şaban Çobanoğlu yaptı. Kendisi “Söylem Kavramına Anlam, Algı ve Yorum Çerçevesinden Bakmak” başlıklı konuşmasıyla aslında hem söylem hem de metin düzleminde oturumun mahiyetine, muhtevasına, amacına, kapsamına uygun bir girizgâh yaptılar. Ardından dilim döndüğünce ben Kamu Terim Bankasını anlatmaya çalıştım. 2020 yılında başlattığımız Kamuda Tercüme Çalıştayı ve akabindeki eşgüdüm çalışmalarıyla Kamu Terim Bankasını hayata geçirdiğimizden bahsettim. Projenin geliştirilmesi süreçlerinde çalışmalarımız yoğun bir şekilde devam ediyor.

Benden hemen sonra Avrupa Birliği Başkanlığı Çeviri ve Hukuk Dairesi Başkanı Bahar Uysal Hanım, ABTerm ve AB Terim Bankasından bahsettiler. Yine AB mevzuatına uyum sürecinde çeviri ve terminoloji çalışmalarından bahsettiler. Aslında Dışışleri Bakanlığımız ve AB Başkanlığımız terim üretmede, kamu kurumları arasında yola ilk çıkanlardan. Dolayısıyla en fazla, en hızlı yol kat edenlerden. Biz de kendilerinin bilgi ve tecrübelerinden zaman zaman istifade ediyoruz. AB Başkanlığına ve hassaten Bahar Hanım'a teşekkürlerimi arz etmek isterim huzurlarınızda.

Akabinde Amasya Üniversitesinden Oktay Eser Hocamız bizi uzak diyarlara götürdü. “Kamu Kurumlarında Çevirmen İstihdamı ve Sürdürülebilirlik: Avustralya Örneği” başlığıyla bize bir sunum gerçekleştirdi ve çevirmen istihdamında bizlere kıymetli bilgiler verdiler. Özellikle çevirmenlerin istihdam sürecinde, istihdam alım öncesindeki gerçekleştirilen süreçler, yönetmelikler, mevzuat ve standartların bizlere yol gösterici olacağını ümit ediyorum. Bu da bilgi ve tecrübe transferi noktasında bence oldukça önemli ve kıymetli bir sunum, kıymetli bir konuşmaydı.

Deniz Kurmel Hocamız, Yıldız Teknik Üniversitesinden, bizimleydi. “Terim Bilim Işığında Terim Veri Tabanları” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Özellikle terim veri tabanlarının standardizasyonu, kalite süreçleri bağlamında benim için oldukça ufuk açıcı bir konuşma oldu. Yine sizlerin huzurunda teşekkür etmek isterim. Terminolojik verilerin dijital ortama aktarılması sürecinde Deniz Hocamızın verdiği bilgilerden fazlasıyla istifade edeceğiz, etmeye gayret edeceğiz.

“Medya ve Basın Çevirisi” temalı üçüncü bir oturum gerçekleştirmiştik. Bu oturumda Hacettepe Üniversitesinden kıymetli hocalarımız Zeynep Hocamız, Hilal Hocamız, “Basın ve Medyada Çeviri Eğitimi” konusunu işlediler, ele aldılar. Medya çevirmenliği becerileri bağlamında bir tartışma zemini oluştu. Yine hedef kitle ve işveren beklentileri medya çevirisinin sosyo-kültürel ve ideolojik boyutları tartışıldı. Süreç odaklı medya çevirmenliği eğitimine dikkat çekildi. Bizim için kıymetliydi bu. Aynı zamanda müfredat çalışmalarınızı incelemek de oldukça katma değer sunacaktır, sunmuştur bizim için.

TRT'den Nevzat Bey bizlerleydi. Dış Yayınlar Dairesinde kendisi. “Gündemi Yabancı Bir Kaynaktan Kendi Dilinde Takip Etmek” baş-

lıklı sunumunu yaptı bizlere. Açıkçası TRT’de çok güçlü bir kadro var. Biz de zaman zaman, ilişkili kuruluşumuz olması hasebiyle TRT ve AA ile yakın temasta oluyoruz. Dünyayı yakından takip eden, kamusal yayıncılık anlamında gerçekten gurur nişanemiz diyebileceğimiz bir kurum. İnsan kaynağı noktasında da gayet iş birliğine açık bir kurum. Biz kendilerinin desteklerinden fazlasıyla istifade ediyoruz. Çeviri süreçlerinde ve çeviri faaliyetlerinde de gerçekten çok kıymetli katkılar sunuyorlar. TRT’de hedef kamuoyuna, uluslararası kamuoyuna yönelik içerik geliştirme süreçleri çok güçlü, gururla takip ediyoruz. Nitekim 37 dilde radyo, televizyon ve web yayınları yapıyorlar. Burada tabi “Basın Çevirisi” başlıklı bir oturumda TRT’nin muhakkak olması gerekiyordu. Destekleri için tekrar teşekkür ediyorum.

Anadolu Ajansından Umur Hanım “Anadolu Ajansı Haberlerinde Çeviri” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Şahsen de tanıdığımız çok tecrübeli bir redaktör, çok kıymetli bir çevirmen ve AA’da uzun zamandır uluslararası topluma yönelik içerik geliştirdiğine şahit oluyoruz. Uzun zamandır diploması, uluslararası ilişkiler alanında yer edinen, görev yapan mesai arkadaşlarımızdan sık sık duyduğumuz bir şeydir: Kendi tezlerimizi uluslararası topluma anlatamıyoruz, karşı tarafı ya da diğer paydaşları ikna edemiyoruz. Bu bağlamda iletişim, dil, çeviri süreçleri çok kıymetli ve AA ve TRT’nin bu süreçte üstlenmiş olduğu misyonu ben çok önemsiyorum açıkçası. O sebeple basın çevirisi oturumunda sahadan gelen temsilciler olarak burada yer almaları bizim için çok kıymetliydi. Akademik tartışma zemininin yanı sıra saha ve disiplinden gelen ilgili muhatapların da yer alması benim için oldukça faydalı oldu, ufuk açıcı oldu.

Yıldız Teknik Üniversitesi’nden kıymetli hocamız Zeynep Görgüler “Yeni Medya Temelli İletişim Ağlarında Üretilen Çeviri Pratikleri: Kavramlar, Olanaklar, Deneyimler” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Malum bir bilgi çağı, dijital çağ, ağ toplumu, bilgi toplumu, çeşitli kavramsallaştırmalarla yeni bir çağa başlamış durumdayız. Bilgiye dayalı bir ekonomik modele, devlet yönetimine ve çeviri sürecine ihtiyacımız var. Çeviri disiplininin ve bunlara bağlı alt disiplinlerin artık yeni çağda daha adaptif bir tavır sergilemesi gerektiği kanısındayız. Zeynep Hocamız bu hususa biraz temas etti sağ olsun. Yeni medya temelli iletişim ağlarının ve ağ toplumunun çeviri pratiğini ve çevirmen kimliğini yeniden ürettiğinin altını çizdi. Çeviri pratiklerinin dijital ortama taşınmasıyla günümüzde yeni çeviri pratiklerine tanık oldu-

ğumuzdan, bunun da çeviriye ve çevirmene bütüncül ve diyalektik bir bakış açısı gerektirdiğinden bahsetti.

Burada bir parantez açıp ben de Daire Başkanlığımız adına, Başkanlığımız uhdesindeki diğer Daire Başkanlıklarına da teşekkür etmek isterim. Yürütmekte olduğumuz Kamu Terim Bankası projesi dışında mevcut çalışmalarımız yürüyor. “Engelsiz Erişim ve İletişim” kitabı çalışması yapmıştık Hacettepe Üniversitemizle. Bu çalışmalarda kurum içerisindeki diğer dairelerimizden çok ciddi anlamda destek görüyoruz. Dijitalleşme sürecini oldukça önemsiyoruz ve Başkanlığımız uhdesindeki Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı ve hassaten Daire Başkanımız Sayın Serhat Bey’e çok teşekkür etmek isterim çünkü dijital anlamda çeviri süreçleri ve dijitalleşmesi ile alakalı sunmuş olduğumuz her fikirde arkamızda oluyorlar, destek çıkıyorlar bize. Kurumumuzun yürütmekte olduğu DES sistemi, kapalı devre bir açık enformasyon sistemi ve uzun yıllardır BYEGM uhdesinde bulunmuş, sonrasında İletişim Başkanlığına devredilmiş bir misyon, bir görev ve faaliyet. O sürecin geliştirilmesi, derinleştirilmesi, dijital anlamda altyapısının güçlendirilmesi noktasında da yine Bilgi İşlem Dairemiz çok kıymetli katkılar sundular. Kendilerine tekrar şükranlarımı sunmak isterim.

O oturumda da yine son konuşmacı Büşra Hanımdı. Kendisi hem sahadan gelen bir çevirmen olarak hem de Basın Yayın Dairesinin Başkanı olarak basın çevirisi noktasında tecrübelerini ve DES’in görev ve faaliyet alanları, muhtevası hakkında bize bilgiler verdi. DES kısmen kamuya açılmış bir platform. Önceleri kapalı devre bir enformasyon ağı olarak hizmet sunuyordu. Üst düzey bürokratlar, karar alıcılar, politika yapıcılara sunulan bir içerikti. Tüm dünyaya gerçekten aynı anda Türkçe okuma fırsatı sunabiliyordunuz. Şu an kamusal anlamda biraz daha erişime açıldı. Daha da ümit ediyorum kapsamı artırılır, daha da geliştirilir.

Son oturumumuz Siyaset Dili ve Diplomatik Metin Çevirisi odaklıydı. Bu temada gerçekleştirdik dördüncü oturumumuzu ve Sayın Büyükelçimiz, Dışişleri Bakanlığımızdan Tercüme Dairesi Başkanımız tarafından modere edilmişti. TİKA’dan kıymetli katılımcı Gevher Hanım bizimleydi. “Diplomaside Rolü Olan Kurumlarda Çevirmenin Görev ve Sorumlulukları” başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Kurum çevirmenlerinin ya da baş çevirmenlerin sahip olması gereken roller, kabiliyetler üzerine bir sunumdu, yetkinlikler ve yeterliliklerin altını

çizdi. Bizim için çok kıymetli oldu, yine çalışma alanımız bağlamında değerlendirdiğimizde birçok şeyi öğrendiğimi düşünüyorum. Diploması dilinin kullanımı, birtakım hassasiyetler ve farkındalıklar yine dile getirilen hususlardan bazılarıydı.

Hacettepe Üniversitesinden değerli hocalarımız Ayşe Şirin Okyayuz ve Sinem Sancaktaroğlu Bozkurt hocalarımız da “Siyaset ve Diploması Metinleri Çevirisi Eğitimi” üzerine odaklandılar. Çevirmen sorumluluklarına değindiler. Eğitim hususuna temas ettiler. Çevirinin pedagojik boyutuna bir parantez açtılar. Bu noktada kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşlarının, yükseköğrenim kurumlarıyla olan ilişkisinde tekrardan gözden geçirmesi gerektiğini düşünmeye başladım. Genel olarak birçok konuşmacımız birikimlerinden, formasyonlarından, becerilerinden, ekip çalışmasından, birçok hususa dikkat çektiler.

Son kapanış oturumunda Türk Dil Kurumumuzdan -çok anlamlı bir kuruluş gerçekten, çok kıymetli bir kurum ve bizim uğraştığımız, ilgilendiğimiz, doğrudan faaliyet alanımız olan çeviri disipliniyle doğrudan alakası olan bir kurum- Prof. Dr. Feyzi Ersoy Beyler sağ olsun “Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri” başlıklı sunumuyla genel bir çerçeveye çizdi ve Türk dilinin eski izlerine kadar götürdü bizi. Türkçenin ilk verilerine kadar gittik ve günümüzde de dünya dilleri arasında daha güçlü bir yerde görmeyi arzu ettiğimizi vurguladı.

Kıymetli katılımcılar,

Ben kamu kurumları adına, söylem birliğinin, ortak dilin inşa edilmesi noktasında faydalı olduğunu düşündüğüm bir çalıştay gerçekleştirdiğimizi düşünüyorum. İletişim Başkanlığımız bünyesinde gerçekleştirildi ama çeviri alanında fikirlerin projelendirilmesi noktasında çeşitli kamu kuruluşları ve yükseköğrenim kurumlarıyla iş birlikleri yapmayı arzu ederiz, iş birliklerimizi güçlendirmek isteriz.

Şu ana kadar Başkanlığımız koordinasyonunda bazı projeleri hayata geçirdik, kamu kurumlarının birçoğunu dâhil etmeye çalıştık, Kamu Terim Bankası'na biliyorsunuz. Hemen akabinde “İletişim ve Medya Bağlamında Çevirmen Başvuru Kitabını” yayımlamıştık. Yerleşik yabancı gazeteciler için Kamu Kurumları Sözlüğü hazırlamıştık. Yine son olarak Hacettepe Üniversitemizin katkılarıyla “Engelsiz Erişim ve İletişim” kitabı çalışması yapıldı. Bu kitabı 3 Aralık Dünya En-

gelliler Gününde yayımladık, internet sitemizden pdf versiyonlarını edinebilirsiniz. Sizlere de burada hediye takdimi olarak sunmaya çalıştık. Bu çalışma engelli alıcılar, çocuk alıcılar için çeviri türlerini ve tipolojilerini ele alan bir yayın çalışmasıydı. Yine benzer proje fikirleriyle yine bir arada olmayı arzularız. Bugünkü çalıştaydaki gibi ortak çalışmalar ve ortak platformların geliştirilmesi, istişare mekânizmalarının kurulması... Projelendirilmese bile düşünsel anlamda bir süreç geliştirmemiz gerektiğine inanıyorum çünkü önümüzde kat etmemiz gereken çok fazla yol var, istişare etmemiz gereken, tartışmamız gereken çok fazla soru ve sorun var. Dil birliğinin, ortak metin ve dil tutarlılığının, söylem birliğinin sağlanması için bu birliktelikleri, bu toplantıları, bu platformları sık sık gerçekleştirmemiz gerektiğine inanıyorum. Tekrar İletişim Başkanlığı ve Tercüme Dairesi adına, mesai arkadaşlarım adına, katılımlarınız için teşekkür ederim. Bir sorun yaşadıysanız, bir hatamız, kusurumuz olduysa şimdiden af diliyorum. Tekrar farklı bir çalıştayda, farklı bir toplantıda bir araya gelmeyi ümit ediyorum ve katılımlarınız için sizlere çok teşekkür ediyorum, sağ olun, var olun. Teşekkür ederiz.

Çeviride Söylem Birliği ve
Ortak Dilin İnşası

